

HANDBOK

Förmyndarskap för barn som inte tas om hand av sina föräldrar

En handbok för att stärka
förmyndarskapssystemen så att
de kan möta de särskilda behoven
hos barn som fallit offer för
människohandel

På internet finns en mängd information om EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA). Läs mer på FRA:s webbplats på <http://fra.europa.eu>

De tolkningar av lagstiftningen som ges i denna handbok är inte bindande överhuvudtaget. Handboken ska enbart ses som ett referensdokument för att underlätta tillämpningen av bestämmelserna. Den speglar inte nödvändigtvis Europeiska kommissionens uppfattning, varken helt eller delvis.

***Europe Direct är en tjänst som hjälper dig att få svar
på dina frågor om Europeiska unionen.***

**Gratis telefonnummer (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(* Varken informationen eller samtalen kostar i regel något (men vissa operatörer, telefonkiosker och hotell kan ta betalt för samtalen).

Foto (titelsidan & insidan): © Shutterstock

En stor mängd övrig information om Europeiska unionen är tillgänglig på internet via Europa-servern (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter, 2015

Paper	TK-01-15-636-SV-C	978-92-9239-987-0	10.2811/92017
PDF	TK-01-15-636-SV-N	978-92-9239-957-3	10.2811/541121

© Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter, 2015

Kopiering tillåten, utom för kommersiellt bruk, med angivande av källan.

Printed in Luxembourg

TRYCKT PÅ PAPPER SOM ÅTERVUNNITS UTAN ANVÄNDNING AV KLOR (PCF)

Förmyndarskap för barn som inte tas om hand av sina föräldrar

En handbok för att stärka
förmyndarskapssystemen så att de kan
möta de särskilda behoven hos barn som
fallit offer för människohandel

Förord

Ensamkommande barn eller barn som har skilts från sina huvudsakliga vårdgivare är extra sårbara för övergrepp och utnyttjande. De har rätt till särskilt skydd.

Tillgången till förmyndare är ett av de viktigaste inslagen i ett system för att skydda barn som berövats sin familjemiljö eller där föräldrarna inte kan företräda barnets intressen, vilket kan vara fallet om föräldrarna har begått övergrepp mot eller vanvårdat barnet.

EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA) publicerade 2009 en jämförande rapport som visar att det finns stora skillnader i hur EU-länderna ser på och tillämpar begreppet förmyndare. Av de intervjuer som FRA gjorde inför den rapport om ensamkommande asylsökande barn som publicerades 2010 framgår att det även inom länderna finns stora skillnader i fråga om tjänsternas kvalitet och graden av skydd som ges.

På grund av skillnaderna i nationell praxis åläggs EU-länderna i direktivet om människohandel (2011/36/EU) att utse en förmyndare eller ett ombud för barn som fallit offer för människohandel från det att barnet identifierats som ensamkommande av myndigheterna, samt när de personer som har föräldraansvar inte kan säkerställa barnets bästa och/eller företräda barnet. Även i *EU:s strategi för utrotande av människohandel 2012–2016* konstateras att ett övergripande skyddssystem som tar särskild hänsyn till barnens behov, och som garanterar samverkan mellan olika organ och sektorsövergripande samordning, är av avgörande betydelse för att tillgodose behoven hos olika grupper av barn, däribland barn som fallit offer för människohandel. Publicerandet av den här handboken är därför ett led i denna EU-strategi.

Syftet med handboken är att stärka skyddet för barn genom att hjälpa myndigheter och andra intressenter runt om i EU att vidareutveckla sina befintliga förmyndarskapssystem. Handboken försöker förtydliga förmyndares roll som en viktig del av ett integrerat system för att skydda barn. Den understryker den viktiga roll som förmyndare och juridiska ombud har när det gäller att förhindra att barn utsätts för övergrepp och utnyttjas och hur de bör agera när så sker. Handboken främjar en gemensam syn på de viktigaste principerna och dragen i ett förmyndarskapssystem. Genom att ange en uppsättning gemensamma grundprinciper och viktiga standarder är förhoppningen att villkoren för barn under förmyndarskap ska förbättras, och att respekten för deras grundläggande rättigheter ska främjas.

Vi tackar alla experter som med sina konstruktiva kommentarer har bidragit till denna handbok.

Cecilia Malmström
Kommissionsledamot för inrikesfrågor

Morten Kjaerum
FRA:s direktör

Innehållsförteckning

FÖRORD	3
FÖRTECKNING ÖVER FÖRKORTNINGAR	7
SÅ ANVÄNDER DU HANDBOKEN	9
INDLEDNING	13
1. Vem är förmyndare?	13
2. Förmyndarskap som en viktig del av system för att skydda barn	16
3. Vad omfattar denna handbok?	20
4. Gränsöverskridande samarbete för att skydda barn	22
DEL I – FÖRSTÄRKTA FÖRMYNDARSKAPSSYSTEM	25
1. Grundläggande principer för förmyndarskapssystem	25
2. Förmyndarskapssystem: inledande överväganden	28
2.1. Vad bör lagstiftning/policy innehålla?	28
2.2. Ett enhetligt förmyndarskapssystem för alla barn?	29
2.3. Förmyndares anställningsstatus: yrkesförmyndare eller volontärer?	31
2.4. Vem kan bli förmyndare?	32
2.5. Utnämning av släktingar till förmyndare för barn som fallit offer för människohandel	37
2.6. Företrädare och/eller juridiska ombud	38
2.7. Juridisk rådgivning och rättsligt bistånd	39
3. Ledning av förmyndares arbete	40
3.1. Förmyndarskapsmyndigheten	40
3.2. Utarbета riktlinjer för förmyndare	41
3.3. Samordning och samarbete med andra organ och myndigheter	42
3.4. Handläggning av ärenden.....	44
3.5. Utbildning	46
3.6. Stöd till förmyndare	51
3.7. Mekanismer för översyn och tillsyn	52
4. Tilldelning av en förmyndare för ett barn.....	55
4.1. När bör en förmyndare utses?	55
4.2. Hur utser man bäst en förmyndare för ett barn?	57

4.3. När avslutas ett förmyndarskap?	61
4.4. När bör en förmyndare bytas ut?	64
DEL II – FÖRMYNDARENS UPPGIFTER	65
5. Tillgodose barnets bästa	70
6. Främja barnets säkerhet och välbefinnande	71
6.1. Riskbedömning	72
6.2. Bedömning av individuella behov	77
6.3. Hjälpa barnet att upprätthålla familjebanden	79
6.4. Godtagbar levnadsstandard, inklusive lämpligt boende och materiellt bistånd	80
6.5. Hälso- och sjukvård	82
6.6. Utbildning	84
7. Göra det lättare för barn att delta	85
8. Fungera som en länk mellan barnet och andra	87
9. Hjälpa till att identifiera en varaktig lösning för att tillgodose barnets bästa ..	89
9.1. Repatriering och återvändande	91
9.2. Integrering i mottagningslandet	94
10. Företräda och biträda barnet i rättsliga förfaranden	96
10.1. Åldersbedömning	97
10.2. Förfaranden för uppehållstillstånd	99
10.3. Internationellt skydd	101
10.4. Ersättning	103
10.5. Civilrättsliga förfaranden	104
10.6. Straffrättsliga förfaranden	104
10.7. Polisutredningar	107
BILAGA 1: RÄTTSKÄLLOR	109
BILAGA 2: LITTERATUR I URVAL	111

Förteckning över förkortningar

Barnkonventionen	FN:s konvention om barnets rättigheter
Europakonventionen	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
FN	Förenta nationerna
SCEP	<i>Separated Children in Europe Programme</i> (nätverk av organisationer som arbetar med frågor som rör barn som skilts från föräldrarna)
UNHCR	FN:s flyktingkommissariat
UNICEF	FN:s barnfond

Så använder du handboken

Syftet med handboken är att bistå tjänstemän i EU-länderna som ansvarar för eller arbetar med förmyndarskap och juridiska ombud för barn på nationell, regional eller lokal nivå. Handboken ger vägledning om hur man inrättar och driver nationella förmyndarskapssystem och redogör för en förmyndares viktigaste uppgifter. Dessutom är ett av målen att främja en gemensam syn på förmyndares och juridiska ombuds funktion och roll i EU som en viktig del av ett system för att skydda barn. Detta bör i sin tur främja ett gemensamt synsätt på de viktigaste principerna och dragen i ett förmyndarskapssystem. Ett sådant gemensamt synsätt bör göra det lättare att standardisera graden av skydd för barn i hela EU.

Handboken riktar sig i första hand till tjänstemän och förmyndare i EU-länderna. Stora delar av den kan dock även tillämpas på system för tilldelning av ett juridiskt ombud för barn i särskilda förfaranden (t.ex. asylförfaranden), även om ett juridiskt ombud i så fall bara kompletterar barnets begränsade rättshandlingsförmåga i ett visst förfarande och följaktligen inte ansvarar för alla uppgifter som en förmyndare vanligtvis tilldelas.

Handboken behandlar inte utnämning av advokater som ger kostnadsfri rättshjälp till ett barn i särskilda civilrättsliga, straffrättsliga eller administrativa förfaranden. Den behandlar inte heller personer som ansvarar för den dagliga omsorgen om barnet.

Handboken består av tre delar.

- I **inledningen** ges grundläggande information om vad handboken innehåller och förmyndarens övergripande roll. Dessutom beskrivs nationella skyddssystem som inrättats för att möta de behov som olika kategorier av barn har.
- I **del I** anges de grundläggande principerna för ett förmyndarskapssystem. Dessutom ges vägledning om hur man driver och stärker förmyndarskapssystem. Informationen riktar sig till de beslutsfattare som utarbetar en nationell ram för att driva och stärka sina förmyndarskapssystem, och till de nationella myndigheter som har tilldelats ett förmyndarskapsansvar. Dessutom beskrivs hur förmyndare utses och hur länge förmyndarskapet varar.
- I **del II** förklaras vilka uppgifter en förmyndare har. Denna del riktar sig till förmyndare och till dem som övervakar deras arbete.

Handboken har utarbetats av EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA) och Europeiska kommissionen. Den har tillkommit som svar på en begäran i *EU:s strategi för utrotande av människohandel 2012–2016*. Olika EU-rättskällor, däribland EU:s

direktiv om människohandel (2011/36/EU), EU:s asylregelverk, EU:s brottsofferdirektiv (2012/29/EU) och direktivet om sexuell exploatering av barn (2011/93/EU) innehåller bestämmelser om förmyndarskap eller juridiskt ombud för barn som inte tas om hand av sina föräldrar. Fullständiga källhänvisningar anges i bilaga 1. Se tabellerna 1, 2 och 3 för en översikt över dessa EU-bestämmelser och bestämmelser i andra europeiska eller internationella instrument och dokument. Dessa bestämmelser ger dock inte någon heltäckande beskrivning av vad en förmyndare bör vara eller vad en förmyndare bör göra. Förhoppningen är att handboken ska täppa till denna lucka.

I handboken tillämpas ett integrerat synsätt som sätter barnet i centrum. Utgångspunkten är FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), vars bestämmelser gäller för alla barn utan undantag. I handboken betonas barn som fallit offer för människohandel, eller som riskerar att falla offer för människohandel, och deras särskilda behov och rättigheter. I vissa fall har vi därför varit tvungna att göra anpassningar av de förmyndarskapssystem som inrättats för alla barn i behov av förmyndare. En stor del av handboken ägnas åt förslag som gäller för alla typer av förmyndarskap, oavsett om det rör sig om barn som fallit offer för människohandel eller inte. Bästa sättet att främja rättigheterna och välbefinnandet för ett barn som fallit offer för människohandel är att följa de principer och vidta de skyddsåtgärder som gäller i alla förmyndarskapssystem – t.ex. att en förmyndare ska vara oberoende eller att det inte får finnas några intressekonflikter – och kombinera detta med kunskap och kompetens om människohandel. Vi avråder därför från att inrätta separata förmyndarskapssystem enbart för barn som fallit offer för människohandel. I punkt 3 i inledningen förklarar vi vilka situationer i samband med förmyndarskap som tas upp i handboken och vilka som inte tas upp.

Handboken utgår från internationella och europeiska normer för barns rättigheter och skydd och bistånd till barn som fallit offer för människohandel. Bestämmelser i juridiskt bindande texter som barnkonventionen och EU-lagstiftningen tas upp tillsammans med icke-bindande texter som endast ger vägledning och rekommendationer. Du hittar de rättskällor som använts vid utarbetandet av handboken i bilaga 1. Bilaga 2 innehåller ytterligare rekommenderad läsning. När handboken sammanställdes tog vi även hänsyn till resultaten från tidigare FRA-undersökningar om barn som skilts från sina föräldrar respektive om barnhandel. Med hjälp av en skrivbordsundersökning har vi omsatt befintliga rättsnormer i praktiska riktlinjer genom att samla in och jämföra hur EU-länderna hanterar sina förmyndarskapssystem. FRA kommer att publicera en separat översikt över resultatet av denna undersökning av de 28 EU-länderna.

En grupp av experter diskuterade utkastet till handbok vid ett möte som FRA höll i sina lokaler i november 2013. Gruppen bestod av företrädare för berörda europeiska och internationella organisationer och frivilligorganisationer. Dessutom deltog ett urval yrkesutövare och företrädare för ansvariga myndigheter på nationell nivå.

Dessa valdes ut för att representera olika nationella förmyndarskapssystem och olika verkligheter på fältet. Skriftliga synpunkter inhämtades från andra intressenter som arbetar med skydd av barn och barnhandel. Avslutningsvis delades utkastet ut till EU-ländernas företrädare för kommentarer via Europeiska kommissionens informella expertgrupp om barns rättigheter.

För att du lättare ska hitta den rättskälla som är relevant för ett visst problem som tas upp i handboken är källorna blåmarkerade och skrivna i fet stil i det stycke där de förekommer.

Handboken innehåller även exempel på lovande praxis i EU-länderna. Sådana exempel kan ge beslutsfattare och yrkesutövare uppslag på hur de kan möta specifika utmaningar. Den del som handlar om förmyndarens uppgifter innehåller checklistor på vilka åtgärder en förmyndare kan vidta för att främja barnets bästa i hans eller hennes olika livssfärer.

I följande textruta förklaras de begrepp som används i handboken. Vissa begrepp, t.ex. "förmyndare", saknar en gemensam definition.

DE VIKTIGASTE BEGREPPEN

Offer för människohandel: Med "offer för människohandel" avses en fysisk person som har utsatts för människohandel enligt definitionen i artikel 2 i EU:s [direktiv om människohandel \(2011/36/EU\)](#).

Människohandel: I EU:s [direktiv om människohandel \(2011/36/EU\)](#) definieras "människohandel" som "rekrytering, transport, överföring, hysande eller mottagande av personer, inbegripet utbyte eller överföring av kontroll över dessa personer, genom hot om eller användning av våld eller andra former av tvång, bortförande, bedrägeri, vilseledande, maktmissbruk eller missbruk av en persons utsatta situation eller givande eller mottagande av betalning eller förmåner för att erhålla samtycke från en person som har kontroll över en annan person i syfte att utnyttja denna person".

Utnyttjande: "Utnyttjande ska innebära åtminstone utnyttjande av andras prostitution eller andra former av sexuell exploatering, tvångsarbete eller tvångstjänster, inklusive tiggeri, slaveri eller slaverilikhande förhållanden, trældom, utnyttjande av brottslig verksamhet eller avlägsnande av organ."

När en sådan handling "involverar ett barn ska det vara ett straffbelagt människohandelsbrott, även om inget av de medel som anges i punkt 1 har använts".

Direktivet om människohandel (2011/36/EU), artikel 2

Barn: Med barn avses "varje person som är under 18 år".

Direktivet om människohandel (2011/36/EU), artikel 2.6, se även barnkonventionen, artikel 1

"Om det råder osäkerhet om åldern på [offret] och om det finns skäl att tro att personen är ett barn, ska medlemsstaterna säkerställa att denna person förutsätts vara ett barn så att personen erhåller omedelbar tillgång till hjälp, stöd och skydd."

Direktivet om människohandel (2011/36/EU), artikel 13.2

Ensamkommande barn: Med "ensamkommande barn" avses ett barn "som anländer till en medlemsstats territorium utan att vara i sällskap med en vuxen som enligt lag eller praxis i den berörda medlemsstaten ansvarar för honom eller henne, så länge vederbörande inte faktiskt tas om hand av en sådan person; begreppet omfattar också [ett barn] som lämnas ensam utan medföljande vuxen efter det att han eller hon rest in på en medlemsstats territorium."

Skyddsgrundsdirektivet (2011/95/EU), artikel 2 l

Barn som skilts från sina föräldrar: Med "barn som skilts från sina föräldrar" avses ett barn som skilts från båda sina föräldrar, eller från sin tidigare vårdnadshavare eller huvudsakliga vårdgivare, men inte nödvändigtvis från andra släktingar. I detta begrepp ryms därför barn som åtföljs av andra vuxna familjemedlemmar.

FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 6 CRC/GC/2005/6 och FN:s riktlinjer för alternativ omvårdnad av barn A/HRC/11/L.13, punkt 8

I programmet "Separated Children in Europe": (SCEP) används begreppet "skilts från sina föräldrar" i stället för ensamkommande, eftersom detta på ett mer korrekt sätt definierar det grundläggande problemet för dessa barn, nämligen att de saknar föräldrarnas (eller den huvudsakliga vårdgivarens) omvårdnad och skydd och lider socialt och psykologiskt av att vara skilda från föräldrarna. I denna handbok används "ensamkommande" både för ensamkommande barn och/eller barn som skilts från sina föräldrar. Skälet till detta är att handboken måste vara förenlig med användningen av begreppet "ensamkommande" i EU-lagstiftningen och eventuella förväxlingar och konsekvenser måste därför undvikas.

Förmyndare: Med förmyndare avses en oberoende person som har barnets bästa och allmänna välbefinnande för ögonen, och som i det syftet kompletterar barnets begränsade rättshandlingsförmåga. Förmyndaren fungerar som lagstadgad företrädare för barnet i alla förfaranden på samma sätt som en förälder företräder sitt barn.

FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 6 CRC/GC/2005/6 och FN:s riktlinjer för alternativ omvårdnad av barn A/HRC/11/L.13

Företrädare (ibland kallat juridiskt ombud): Med företrädare avses "en person eller organisation som av behöriga organ utsetts att bistå och företräda ett ensamkommande barn i [förfaranden som rör internationellt skydd], för att tillgodose barnets bästa och vid behov företräda barnet rättsligt".

Direktivet om mottagningsvillkor (2013/33/EU), artikel 2 j

Företrädare eller juridiska ombud skiljer sig från advokater eller andra jurister som tillhandahåller juridiskt bistånd, för barnets talan och i skriftliga inlagor eller personligen företräder barnet inför administrativa och rättsliga myndigheter i straffrättsliga, asylrättsliga eller andra rättsliga förfaranden i enlighet med nationell lag.

Förmyndarskapsmyndighet: Med "förmyndarskapsmyndighet" avses den institution eller organisation eller annan rättslig enhet som ansvarar för rekrytering, utnämning, kontroll, tillsyn och utbildning av förmyndare. Förmyndarskapsmyndighetens uppgifter bör fastställas i lag.

FN:s riktlinjer för alternativ omvårdnad av barn, A/HRC/11/L.13, och FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 6 CRC/GC/2005/6

INDLEDNING

1. Vem är förmyndare?

EU-länderna tillämpar en rad olika modeller för förmyndarskap och juridiska ombud.

Källa: FRA:s undersökning från 2009 om människohandel i EU (Child trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices), som finns på http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/529-Pub_Child_Trafficking_09_en.pdf

Det saknas en gemensam definition av förmyndare. Även om det i EU-lagstiftningen framhålls hur viktigt förmyndarskap och ett juridiskt ombud är för att tillgodose barnets bästa och välbefinnande innehåller EU-lagstiftningen ingen definition av begreppet förmyndare eller av hans eller hennes uppgifter. Förutom "förmyndare" används i EU-lagstiftningen termerna "juridiskt eller annat ombud" och "särskild företrädare" för att beskriva den person som har utsetts att bistå och stödja ensamkommande barn vars föräldrar är förhindrade att utöva sitt föräldransvar. I EU:s asylregelverk definieras endast "juridiska ombud" (se tabell 1). Juridiska ombud har en mycket mer begränsad funktion än förmyndare (se [punkt 2.6](#)). Inte heller Europarådets konvention från 2005 om åtgärder för att bekämpa människohandel innehåller någon definition av "förmyndare". På FN-nivå har förmyndarens roll och ansvarsområden ingående beskrivits i *FN:s riktlinjer för alternativ omvårdnad av barn*, och i FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 6.

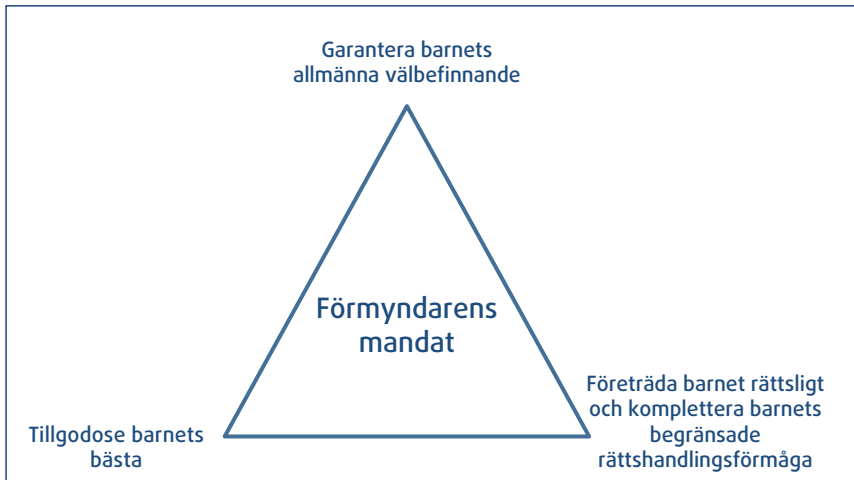
Tabell 1: Termer och definitioner som används i internationella och europeiska policydokument

Instrument	Termer som används	Referens
FN:s och Europarådets instrument		
FN:s barnrättskommitté, allmän kommentar nr 6 CRC/GC/2005/6	Rättslig företrädare Juridiskt ombud	Punkt 33
FN:s riktlinjer för alternativ omvårdnad av barn A/HRC/11/L.13	Vårdnadshavare Erkänt ansvarig vuxen	Punkt 100
Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel från 2005	Förmyndare	Artikel 10.4 a
EU-instrument		
Direktivet om människohandel (2011/36/EU), artikel 2	Förmyndare Ombud	Artikel 14.2 Artikel 16.3
Direktivet om mottagningsvillkor (2013/33/EU)	Företrädare	Artikel 2 j
Asylprövningsdirektivet (2013/32/EU)	Företrädare	Artikel 2 n
Skyddsgrundsdirektivet (2011/95/EU)	Förmyndare Företrädare	Artikel 31.1 Artikel 31.2
Brottsofferdirektivet (2012/29/EU)	Förmyndare Särskild företrädare/juridiskt ombud	Artikel 24 b Skäl 60
Direktivet om sexuell exploatering av barn (2011/93/EU)	Särskild företrädare/juridiskt ombud	Artikel 20
Dublinförordningen (EU) nr 604/2013	Företrädare	Artikel 2 k

Användningen av begreppen "förmyndare", "företrädare", "god man" och "juridiskt ombud" är inkonsekvent. Dessutom används olika terminologi i olika länder. Betoningen bör därför ligga på den utsedda personens funktion, inte vilken titel eller terminologi som används.

I denna handbok används begreppet "förmyndare" i hela dokumentet för att hänvisa till en oberoende person som har barnets bästa och dess allmänna välbefinnande för ögonen, och som i detta syfte kompletterar barnets begränsade rättshandlingsförmåga (vid behov på samma sätt som föräldrar gör). Förmyndaren har tre olika uppgifter (se figur 1). För att hänvisa till EU-lagstiftningen används den officiella översättningen, som såsom anges i tabell 1.

Figur 1: Förmyndarens mandat

Källa: FRA

Förmyndare skiljer sig från advokater eller andra jurister som tillhandahåller rättsligt bistånd, för barnets talan och i skriftliga inlagor eller personligen företräder barnet inför administrativa och rättsliga myndigheter i straffrättsliga, asyrrättsliga eller andra rättsliga förfaranden i enlighet med nationell lag.

Det är också skillnad mellan förmyndare och socialarbetare och andra vårdgivare som ansvarar för barnets materiella behov. Socialarbetare eller andra vårdgivare och personer som står för den dagliga omsorgen om ett barn är inte förmyndare, om de inte enligt lag ansvarar för barnets välbefinnande och kompletterar barnets begränsade rättshandlingsförmåga.

Ansvar för att juridiskt företräda barnet i ett visst rättsligt eller administrativt förfarande kan särskiljas från förmyndarskapets två andra funktioner. I detta fall tilldelas ansvaret enbart till en oberoende person eller institution. Denna kallas vanligtvis "juridiskt ombud" eller "företrädare". Till skillnad från förmyndare har sådana företrädare ett begränsat mandat som ofta anges i detalj när de utses, nämligen att företräda barnet i ett visst förfarande.

När ett barn inte tas om hand av föräldrarna bör man därför alltid utse en förmyndare som kan utöva samtliga de uppgifter som anges i figur 1. På så sätt ser man till att barnets bästa och allmänna välbefinnande beaktas och tillgodoses. Ett sådant mandat

sträcker sig mycket längre än att bara företräda barnet i ett visst förfarande, eller att vid behov komplettera barnets begränsade rättshandlingsförmåga.

2. Förmyndarskap som en viktig del av system för att skydda barn

I *EU:s handlingsplan för underåriga utan medföljande vuxen (2010–2014)* konstateras att standarderna i barnkonventionen är en utgångspunkt för varje åtgärd som rör underåriga utan medföljande vuxen. I artikel 19 i barnkonventionen uppmanas konventionsstaterna att vidta alla nödvändiga åtgärder för att skydda barn mot våld, inklusive vanvård och försumlig behandling, samt att skydda och stödja barnoffer. I artikel 20 i barnkonventionen anges att konventionsstaterna ska erbjuda särskilt skydd och bistånd till barn som tillfälligt eller varaktigt berövats sin familjemiljö. FN:s barnrättskommitté framhåller i sin [allmänna kommentar nr 13](#) (2011) om *barnets rätt att inte utsättas för någon form av våld* betydelsen av ett integrerat system, som grundas

”Våld mot barn kräver ett integrerat (systematiskt, holistiskt) synsätt. [...] Det innebär att alla program och åtgärder för att skydda barn från våld, inom ramen för främjandet av barnets rättigheter, bör omfatta en mängd olika discipliner och sektorer.”

Källa: Europarådet (2009), Europarådets riktlinjer om integrerade nationella strategier för att skydda barn mot våld (Council of Europe’s policy guidelines on integrated national strategies for the protection of children from violence), Strasbourg, som finns på www.coe.int/t/dg3/children/News/Guidelines/Adoption_guidelines_en.asp

på barnets rättigheter, för att skydda och stödja barn. Att vid behov snabbt utse en förmyndare är därför en av de viktigaste praktiska åtgärderna man kan vidta för att skydda barn (barnrättskommittén, [allmän kommentar nr 6](#)).

I artikel 16 i [direktivet om människohandel](#) (2011/36/EU) föreskrivs att medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att det, vid behov, utses en förmyndare för ensamkommande barn som fallit offer

för människohandel. I artikel 14 föreskrivs dessutom att medlemsstaterna ska utse en förmyndare eller ett ombud för ett barn som fallit offer för människohandel från det att barnet identifierats av myndigheterna och ”om de personer som i enlighet med nationell lagstiftning har föräldraansvar inte kan säkerställa barnets bästa och/eller företräda barnet till följd av en intressekonflikt mellan dem och barnet”. Förmyndaren bör företräda barnet under hela förfarandet, tills man har funnit en varaktig lösning.

Historiskt sett har skyddet av barn inriktats på särskilda problemområden eller på särskilda grupper av utsatta barn. Även om en sådan strategi kan vara effektiv för att möta en viss målgrupps behov har den även sina begränsningar. Många barn, inklusive barn som fallit offer för människohandel, kan behöva skyddas på en mängd olika

sätt. Fragmenterade skyddslösningar för barn kan hantera ett visst problem men kan inte ge en heltäckande lösning. Att bara inrikta sig på vissa problem, eller på en viss grupp av barn, är varken hållbart eller effektivt. I ärenden som rör barn som fallit offer för människohandel kan fastställandet av att barnet fallit, eller riskerar att falla, offer för människohandel ske vid olika tidpunkter. Barnet har dock hela tiden ett behov av individuellt skydd. På europeisk och global nivå avlägsnar man sig nu därför från fragmenterade och probleminriktade strategier och rör sig i stället mot en systembaserad barnskyddsstrategi.

FN:s barnfond (UNICEF) definierar ett system för att skydda barn på följande sätt:

”Den uppsättning lagar, politiska riktlinjer, förordningar och tjänster som behövs inom alla sociala sektorer – särskilt inom socialtjänsten, utbildning, hälso- och sjukvård, säkerhet och rättvisa – för att stödja förebyggande verksamhet och agera vid skyddsrelaterade risker. Dessa system utgör en del av, och går längre än, socialt skydd [...]. Ansvar för fördelas ofta på flera olika statliga organ, där de faktiska tjänsterna tillhandahålls av lokala myndigheter, frivilligorganisationer och lokala sammanslutningar. Samordning mellan sektorer och nivåer, inklusive rutiner för att hänskjuta ett ärende till en annan sektor eller nivå, måste därför ingå i varje effektivt system för att skydda barn.”

Källa: UNICEF (2008), UNICEFs strategi för att skydda barn, E/ICEF/2008/5/Rev.1, av den 20 maj 2008, som finns på www.unicef.org/protection/files/CP_Strategy_English.pdf

I denna handbok följer vi UNICEFs integrerade skyddsstrategi. Även om den strategin utformades med barn som fallit offer för människohandel i åtanke uppfyller den i första hand dessa barns behov genom åtgärder som borde vara gemensamma för alla former av förmyndarskapssystem. Strategin tar även upp hur förmyndare bör interagera med andra aktörer och med andra delar av barnskyddssystemet, samtidigt som målet att tillgodose barnets bästa ska beaktas vid alla insatser som rör barnet.

Ett integrerat barnskyddssystem sätter barnet i centrum. Det ser till att alla aktörer och system – skola, sjukvård, välfärd, rättvisa, civilsamhället, lokalsamhället, familjen – arbetar tillsammans för att skydda barnet. En sådan integrerad strategi kan hantera en rad olika situationer som ett enskilt barn kan råka ut för. Den måste kunna möta barns behov, inklusive barn som fallit offer för människohandel i sina hemländer och barn som har korsat internationella gränser. Enligt barnkonventionen bör barnets bästa sättas i främsta rummet.

Ett integrerat barnskyddssystem behöver fortfarande problembaserad sakkunskap och problembaserade insatser, men de ingår i så fall i det övergripande systemet.

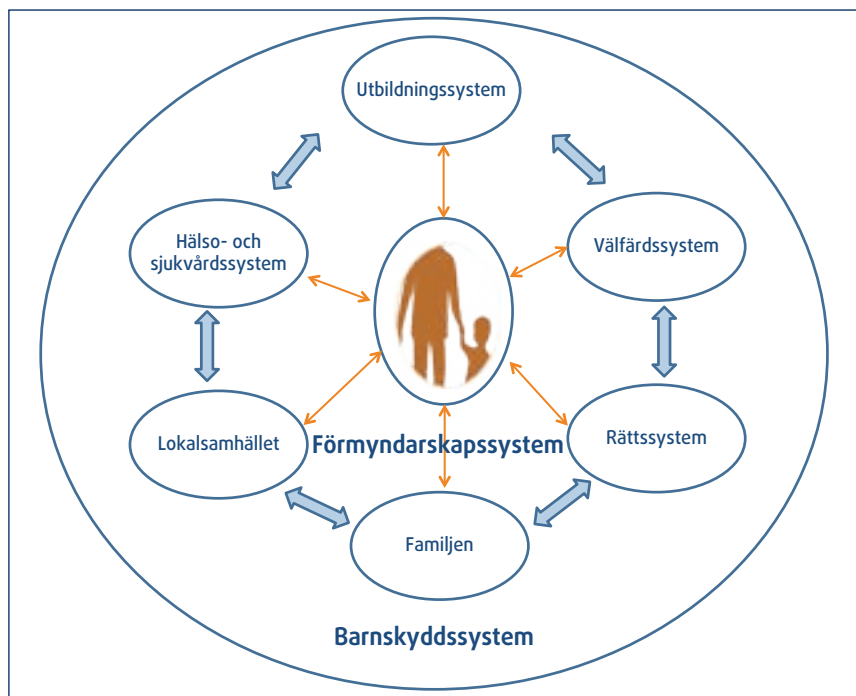
Nationella förmyndarskapssystem är en viktig del av barnskyddssystemen. De bör sträva efter att möta behoven hos alla barn som permanent eller tillfälligt inte längre tas om hand av sina föräldrar och som behöver skydd.

I riktlinjerna från FN:s generalförsamling om alternativ omvårdnad av barn ges vägledning om hur man tillvararar och säkerställer välbefinnandet för alla barn som inte längre tas om hand, eller som riskerar att inte längre tas om hand, av sina föräldrar. Riktlinjerna innehåller bestämmelser som syftar till att säkerställa att det alltid finns en i lag erkänd person eller erkänt organ som har det **rättsliga ansvaret** för barnet när föräldrarna inte finns på plats eller inte är i stånd att fatta vardagsbeslut som tillgodoser barnets bästa.

Källa: FN:s generalförsamling (2010), resolution 64/142, riktlinjer för alternativ omvårdnad av barn, av den 24 februari 2010, A/RES/64/142, som finns på www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf

Förmyndaren bör vara den person som har den mest heltäckande bilden av ett barns situation och individuella behov. En förmyndare har en unik möjlighet att fungera som en länk mellan de olika myndigheterna och barnet. Förmyndaren kan också bidra till kontinuitet i skyddet av barnet och göra det möjligt för barnet att delta i alla beslut som rör honom eller henne, i enlighet med bestämmelserna i artikel 12 i barnkonventionen. Att sätta förmyndaren och barnet i centrum stärker både förmyndarens förebyggande och skyddande roll (figur 2).

Figur 2: Barnskyddssystem och förmyndarens roll

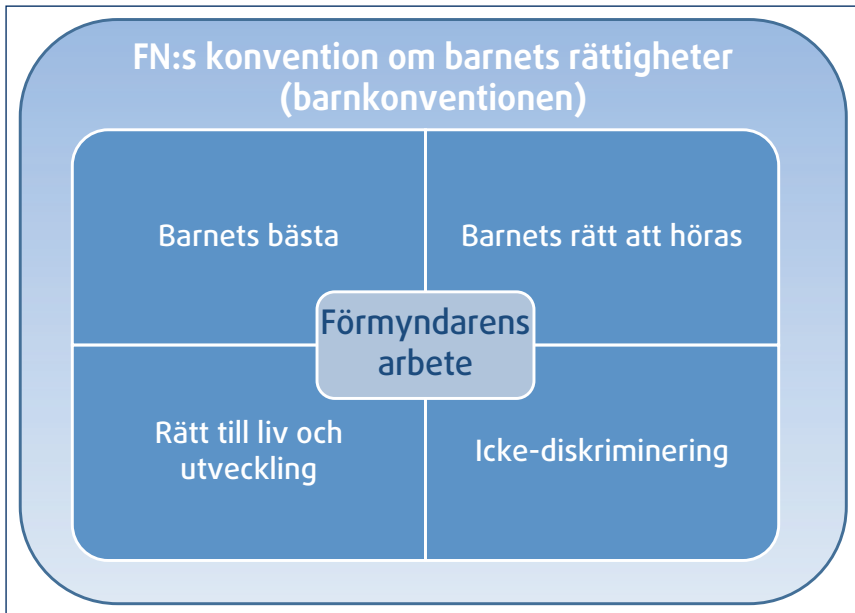

Källa: FRA

Förmyndarens arbete måste styras av barnkonventionens fyra grundprinciper (figur 3). Konventionsstaterna är skyldiga att respektera och främja barnets rätt till liv och utveckling, inklusive mental, fysisk och psykisk utveckling, att tillmäta barnets åsikter betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad, att sätta barnets bästa i främsta rummet vid alla beslut och åtgärder som rör barnet, och att fullt ut respektera och främja icke-diskriminering.

I FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 14 (2013), om barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet (artikel 3.1), ges omfattande vägledning om hur man bedömer och fastställer vad som är barnets bästa. Kommentaren innehåller dessutom en förteckning över de viktigaste inslagen i en sådan bedömning.

Figur 3: Barnkonventionens fyra grundprinciper ska styra förmyndarnas arbete

Källa: FRA

3. Vad omfattar denna handbok?

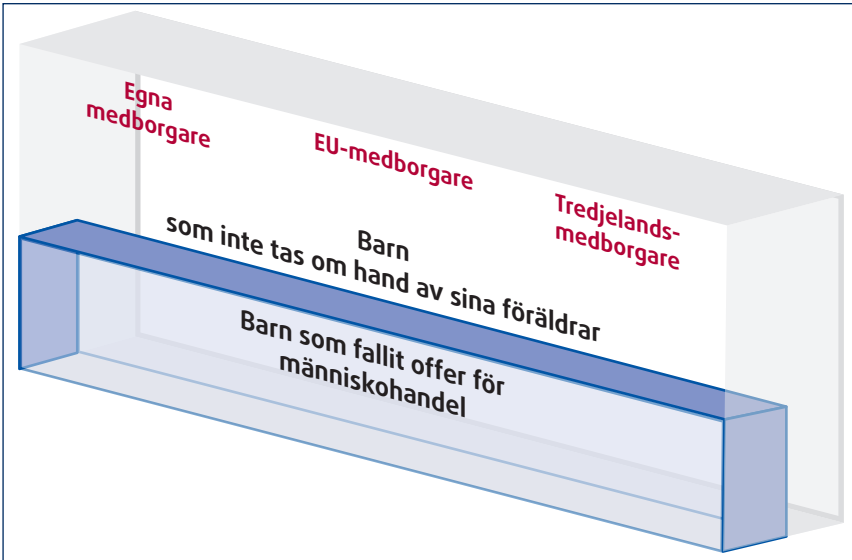
Handboken ger vägledning om hur man inrättar och driver nationella förmyndarskapsystem. Dessutom anges en förmyndares viktigaste uppgifter. De flesta punkterna gäller alla förmyndarskapsituationer. De handlar främst om förmyndarskapsystem för barn som inte tas om hand av sina föräldrar. Vissa punkter avser dock barn som fallit offer för människohandel, t.ex. frågor som rör barns deltagande i straffrättsliga förfaranden mot människohandlare.

Handboken beskriver de överväganden som rör de barn som fallit offer för människohandel och skilts från sina föräldrar. De barn det rör sig om kan vara tredjelandsmedborgare, EU-medborgare eller medborgare i den medlemsstat där människohandeln skedde.

Handboken betonar förmyndarskap som en viktig komponent för att tillgodose barnets bästa när föräldrarna inte kan eller vill utöva sina rättigheter och skyldigheter som föräldrar, eller har förhindrats att göra detta. Så kan vara fallet med barn som fallit offer för människohandel. De kan ha skilts från sina föräldrar till följd av människohandeln, eller så kan den omständigheten att de har skilts från sina föräldrar göra att de riskerar att utsättas för människohandel. Syftet med handboken är att stärka förmyndarskapets förebyggande och skyddande roll som en del av ett integrerat barnskyddssystem. Bortsett från de aspekter som rör förmyndarskapsystem behandlas dock inte det allmänna skyddet av barn som är brottsoffer.

Handboken behandlar inte heller särskilda aspekter av alla förmyndarskapsituationer, t.ex. barn vars föräldrar sitter i fängelse. Den behandlar inte heller alla aspekter av ett effektivt skydd av barn, inklusive hur man ska respektera rätten för ett barn som har skilts från den ena föräldern eller båda föräldrarna att behålla personliga relationer och direkt kontakt, och hur föräldrarna kan återfå sin förmåga att utöva föräldrans ansvar. Av figur 4 framgår vad handboken omfattar respektive inte omfattar.

Figur 4: Barn som berövats sin familjemiljö och barn som fallit offer för människohandel

Källa: FRA

Handboken behandlar inte utnämningen av jurister som tillhandahåller kostnadsfri rättshjälp till barnet i civilrättsliga, straffrättsliga eller administrativa förfaranden. Den behandlar inte heller personer som ansvarar för barnets dagliga omvårdnad. Vissa aspekter av handboken kan dock även vara relevanta för dessa personer, särskilt om de interagerar med förmyndare.

4. Gränsöverskridande samarbete för att skydda barn

I takt med ökad rörlighet i både EU och globalt kan ett barn vara en angelägenhet för mer än ett EU-land. För att skydda ett barn mot utnyttjande, övergrepp, vanvård och våld är det viktigt med samarbets- och samordningsmekanismer såväl inom EU som internationellt.

Det är viktigt att EU-länderna och tredjeländer samarbetar i ärenden som rör ensamkommande barn och barn som fallit offer för människohandel och som utnyttjats utanför sitt ursprungsland. Det kan t.ex. vara nödvändigt att fastställa papperslösa barns identitet, eller att identifiera och utvärdera varaktiga lösningar (se även [kapitel 9](#)). Andra situationer som rör barn, t.ex. barn som försvinner, barn som förs bort av en förälder eller adoption mellan länder, kräver också ett ändamålsenligt gränsöverskridande samarbete mellan olika myndigheter med uppgift att skydda barn.

Gränsöverskridande samordning som inbegriper förmyndare kan krävas om

- ett potentiellt offer för människohandel från ett EU-land identifieras i ett annat EU-land,
- en förmyndare måste hjälpa barnet att återupprätta kontakten med barnets familj eller ha kontakt med barnets föräldrar eller släktingar i ett annat EU-land eller i ett land utanför EU,
- ett ensamkommande barn som kommer från ett land utanför EU försvinner från ett EU-land och hittas i ett annat,
- barn skiljs från sin familj under invandringen till EU.

EU-länderna bör utarbeta mekanismer för ett strukturerat och systematiskt samarbete, både inom EU och internationellt. EU-länderna bör använda sina resurser för att underlätta gränsöverskridande samarbete, när det är möjligt med hjälp av ekonomiskt stöd från EU. EU:s institutioner kan också ta initiativ för att samordna ett sådant samarbete, när samarbetet omfattas av deras behörighet.

För närvarande behandlas behörighetsfrågor i två rättsinstrument när enskilda ärenden som rör barn omfattas av tillämpningsområdet för dessa instrument.

I 1996 års [Haagkonvention om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor som föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn](#) fastställs bland annat den stat vars myndigheter har behörighet att vidta åtgärder till skydd för barnets person eller egendom.

På EU-nivå innebär [Bryssel II-förordningen](#) (rådets förordning (EG) nr 2201/2003, i ändrad lydelse enligt [förordning \(EG\) nr 2116/2004](#)) att bestämmelser om äktenskapsskillnad och föräldraansvar samlas i en enda rättsakt. Förordningen är tillämplig på tvistemål som rör äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap samt alla aspekter av föräldraansvar och ger en komplett uppsättning behörighetsregler.

I 1993 års [Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner](#) upprättas dessutom garantier för att säkerställa att internationella adoptioner sker med beaktande av barnets bästa och med respekt för dess grundläggande rättigheter såsom dessa erkänns i internationell rätt. Konventionen upprättar ett system för samarbete mellan de fördragsslutande staterna för att se till att dessa garantier beaktas, och därigenom förhindra bortförande av, försäljning av eller handel med barn.

Det gränsöverskridande samarbetet bör sträcka sig längre än samarbete mellan rättsliga myndigheter eller polismyndigheter. Om det är för barnets bästa bör detta samarbete utsträckas till nationella myndigheter med uppgift att skydda barn, inklusive förmyndarskapsmyndigheter. Samarbetet bör ske både inom EU-länderna och med tredjeländer. Det bör inte begränsas till enbart vissa kategorier av barn.

Del I – Förstärkta förmyndarskapssystem

I del 1 får beslutsfattare som utvecklar nationella ramverk vägledning om hur de bör sköta och stärka sina förmyndarskapssystem. Vägledningen omfattar även nationella myndigheter med förmyndarskapsansvar. Först anges de viktigaste aspekterna och de grundläggande principerna i samband med förmyndarskapssystem.

I [kapitel 2](#) behandlas frågor som rör förmyndarens anställningsstatus, yrkeskvalifikationer och utbildning. Det rör sig bland annat om säkerhetsprövning, intressekonflikter och förmyndares opartiskhet. I detta kapitel beskrivs även förmyndaren, det juridiska ombud som utsetts att företräda barnet i ett visst förfarande och den advokat eller annan kvalificerad jurist som ger rättshjälp till barnet, deras roller och interaktionen mellan dem. I [kapitel 3](#) ges vägledning om hur förmyndarskapssystem och enskilda förmyndare bör hanteras, inklusive utformning av standarder och internationella riktlinjer, handläggning av ärenden, ansvarighets- och kontrollbestämmelser samt stöd till och tillsyn av förmyndare. I [kapitel 4](#) beskrivs hur förmyndare utses och hur länge förmyndarskapet varar.

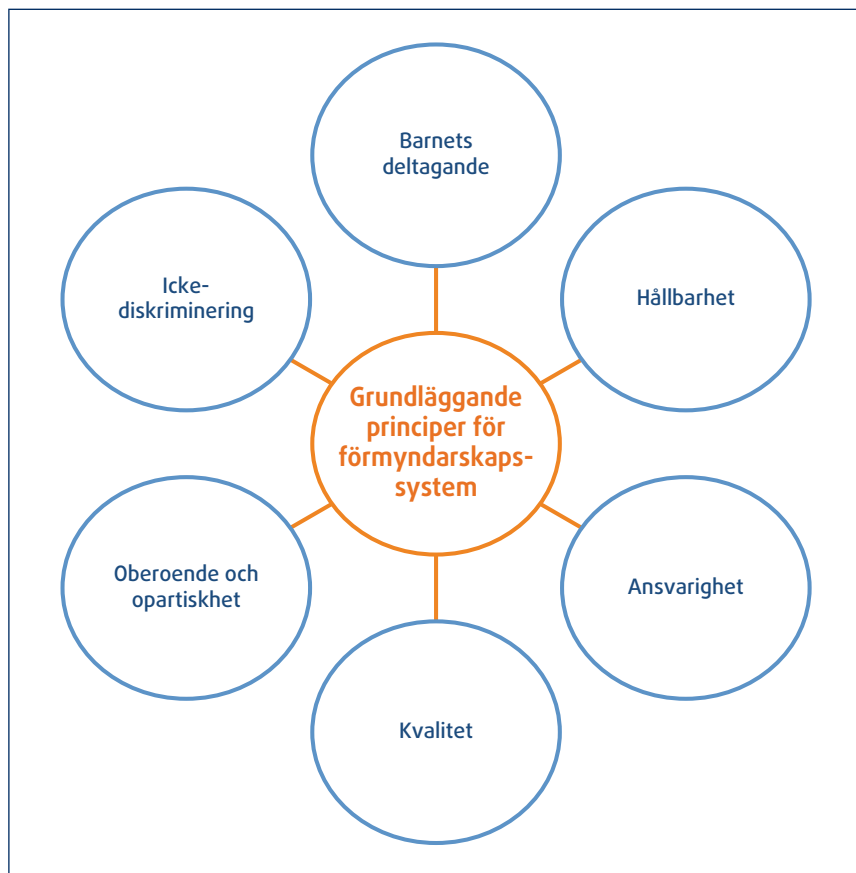
1. Grundläggande principer för förmyndarskapssystem

Förmyndarskapssystemen ser olika ut i olika EU-länder, eftersom de bygger på behov, anslagna resurser och kulturella, sociala och historiska faktorer. Trots det har systemen vissa gemensamma drag och ställs inför samma utmaningar.

Oavsett typ av förmyndarskapssystem, och det nationella barnskyddssystem som det ingår i, finns det sex grundläggande principer som bör styra alla typer av

förmyndarskapssystem. Dessa sex principer, som kan härledas från internationella standarder (se tabellerna 1-4 och bilaga 1), återges i figur 5.

Figur 5: Grundläggande principer för förmyndarskapssystem

Källa: FRA

1. Icke-diskriminering

Alla barn som berövats sin familjemiljö och inte tas om hand av sina föräldrar har rätt till samma grad av skydd oavsett ålder, migrationsstatus (dvs. oavsett om de är EU-medborgare, lagligt bosatta i EU, asylsökande eller irreguljära invandrare), nationalitet, kön, etnisk bakgrund eller någon annan av de diskrimineringsgrunder

som anges i artikel 21 i [EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna](#). Vid våld mot barn bör särskilt könsdimensionen uppmärksammas.

Principen om icke-diskriminering innebär dessutom en skyldighet att ge alla barn ett likvärdigt skydd inom landets territorium, oavsett hemvist. EU-länderna bör harmonisera bestämmelserna om förmyndare och de tjänster dessa tillhandahåller. När regionala eller lokala myndigheter ansvarar för skyddssystemen bör centralregeringen säkerställa att landets olika regioner och lokala förvaltningsområden tillämpar enhetliga standarder och enhetlig praxis.

2. Oberoende och opartiskhet

De personer som utses till förmyndare och juridiska ombud måste kunna fatta oberoende och opartiska beslut och även vid sina bedömningar, insatser och sin representation måste de sätta barnets bästa i främsta rummet. Organisationer, institutioner och/eller enskilda personer bör inte utses till förmyndare och/eller juridiska ombud om deras intressen står, eller eventuellt kan komma att stå, i konflikt med barnets intressen.

3. Kvalitet

De personer som utses till förmyndare och juridiska ombud bör ha lämpliga yrkeskvalifikationer inom barns välfärd och/eller skydd av barn. Dessutom bör de få lämpliga introduktionskurser och fortbildning av de relevanta myndigheterna. För att identifiera och skydda barn som fallit offer för människohandel är det viktigt att förmyndare har den kunskap och kompetens som krävs för att upptäcka denna brottsofferkategori. Förmyndare som företräder barn med särskilda behov, såsom barn som fallit offer för människohandel eller ensamkommande barn, måste även ha den sakkunskap som krävs för att tillgodose sådana behov, t.ex. kunskap om och erfarenhet av att arbeta med traumatiserade barn.

4. Ansvarighet

Förmyndarskapet bör grundas på nationell lagstiftning, och i denna bör det anges vilken myndighet som är ansvarig i frågor som rör förmyndarskap. Förmyndarskapsmyndigheten bör kunna ställas till svars och hållas ansvarig för den utsedda förmyndarens handlingar. Förmyndarskapet och andra representativa funktioner bör vara föremål för regelbunden och oberoende kontroll. Den rättsliga grunden för förmyndarskap i den nationella lagstiftningen bör innehålla tillräckligt detaljerade bestämmelser om förmyndarens uppgifter och funktioner.

5. Hållbarhet

System med förmyndare och juridiska ombud bör vara en central del av det nationella barnskyddssystemet. Länderna bör avsätta tillräckligt med personal och ekonomiska resurser för driften av förmyndarskapssystemet. Budgeten bör innefatta kostnader för ändamålsenlig kontroll och tillsyn av förmyndarens tjänster, samt utbildning.

6. Barnets deltagande

System och förfaranden för förmyndarskap och juridiska ombud bör respektera barnets rätt att höras och de bör tillmäta barnets åsikter vederbörlig betydelse. Barnen bör få lämplig information om omfattningen av förmyndarskapet och om alla tjänster som de kan utnyttja. Informationen bör ges på ett sätt som de förstår. Barn bör dessutom på lämpligt sätt upplysas om sina rättigheter och sina möjligheter att klaga om de anser att deras förmyndare inte respekterar deras rättigheter.

2. Förmyndarskapssystem: inledande överväganden

Ett inkluderande förmyndarskapssystem bidrar på ett effektivt sätt till att förhindra övergrepp mot barn och att barn utnyttjas, också genom människohandel. Tack vare det blir skyddet och rehabiliteringen av offren bättre. Detta kapitel omfattar de grundläggande överväganden i samband med förmyndarskapssystem som är nödvändiga för ett effektivt skydd av barn, t.ex. förmyndarnas anställningsstatus, krav på kvalifikationer och åtgärder för att motverka intressekonflikter.

2.1. Vad bör lagstiftning/policy innehålla?

Det finns vissa grundkrav som måste klargöras på ett tydligt sätt. I vilken utsträckning nationell lagstiftning innehåller dessa krav varierar mellan rättssystemen. De viktigaste aspekterna bör dock tydligt definieras. Det rör sig om

- rekryterings- och utnämning förfaranden, inklusive förmyndarnas och de juridiska ombudens anställningsstatus,
- förmyndares och juridiska ombuds uppgifter, rättigheter och skyldigheter,
- yrkeskrav, kvalifikationer och säkerhetsprövning för förmyndare,
- krav på utbildning,
- kontroll- och tillsynsförfaranden, inklusive en mekanism som gör det lätt för barn att klaga i enskilda ärenden,

- barns rätt att uttrycka sina åsikter i olika stadier av förfarandet och en skyldighet att se till att de behöriga myndigheterna beaktar dessa åsikter och ger dem vederbörlig betydelse.

2.2. Ett enhetligt förmyndarskapssystem för alla barn?

Inget EU-land har ett förmyndarskapssystem som enbart är till för barn som fallit offer för människohandel.

Källa: FRA 2014, FRA:s kommande rapport om barn som fallit offer för människohandel, där det ges en översikt över förmyndarskapssystemen i EU (Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union)

För att fungera som det är tänkt bör förmyndarskapssystemet utgöra en central del av det nationella systemet för att skydda barn och tillämpningen måste ske inom ramen för gällande lagar och förfaranden om skydd av barn. Samma synsätt finns även i *EU:s strategi för utrotande av människohandel 2012–2016*, där det konstateras att "ett övergripande skyddssystem som tar särskild hänsyn till barnens behov och som säkerställer samverkan mellan olika organ och sektorsövergripande samordning är av avgörande betydelse för att tillgodose de olika behoven hos olika grupper av barn, däribland barn som faller offer för människohandel".

I vissa situationer kan det vara obligatoriskt att utse en förmyndare, t.ex. för ensamkommande barn och barn som skilts från sina föräldrar och som befinner sig utanför sitt ursprungsland eller söker asyl. Utnämning av en förmyndare är även obligatoriskt för barn vars föräldrars intressen står i konflikt med barnets intressen.

Vissa EU-länder tillämpar ett förmyndarskapssystem för alla barn, andra tillämpar olika system beroende på barnets migrationsstatus. Sådana skillnader påverkar behandlingen av barn som fallit offer för människohandel, eftersom dessa barn kan ha olika migrationsstatus i EU. Det kan t.ex. röra sig om

- barn som utsatts för människohandel och utnyttjats i sitt eget EU-land,
- EU-medborgare som sålts från ett EU-land till ett annat,
- tredjelandsmedborgare som har ett uppehållstillstånd eller har fått rätt att stanna och som utsatts för människohandel,
- tredjelandsmedborgare som har invandrat olagligt och som utsatts för människohandel.

Vissa länder har som villkor för att utse en förmyndare att barnet har lämnat in en ansökan om internationellt skydd. Alla barn som fallit offer för människohandel är således inte garanterade hjälp från en förmyndare. Det har visat sig att lagstiftning och praxis beträffande utnämningen av en förmyndare skiljer sig åt mellan EU-länderna. I vissa EU-länder är det mycket ovanligt att utse en förmyndare. Detta beror på att barn som fallit offer för människohandel inte identifieras och/eller på att barnomsorgsinrättningar inte betonar denna fråga.

Källa: FRA:s undersökning från 2009 om människohandel i EU (Child trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices), som finns på http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/529-Pub_Child_Trafficking_09_en.pdf

Även bland de personer som ansöker om internationell skyddsstatus finns barn som fallit offer för människohandel. Över tid kan barns status skifta från en kategori till en annan. Genom en integrerad strategi ser man till att barnet alltid sätts i centrum, oavsett barnets rättsliga status eller uppehållsstatus. Även om det behövs en integrerad strategi för att skydda barn behövs det fortfarande expertkunskaper och problembaserade lösningar och dessa bör därför ingå i det övergripande systemet.

Barn som fallit offer för människohandel är ofta ensamkommande, även om det finns fall där barnets föräldrar eller vårdnadshavare har varit inblandade i människohandeln och utnyttjandet, eller där barnet och föräldrarna har utsatts för människohandel. Ett barn kan ha skilts från sina föräldrar på grund av att barnet utnyttjats eller fallit offer för människohandel, eller det kan vara en av de riskfaktorer som bidrog till att barnet föll offer för människohandel.

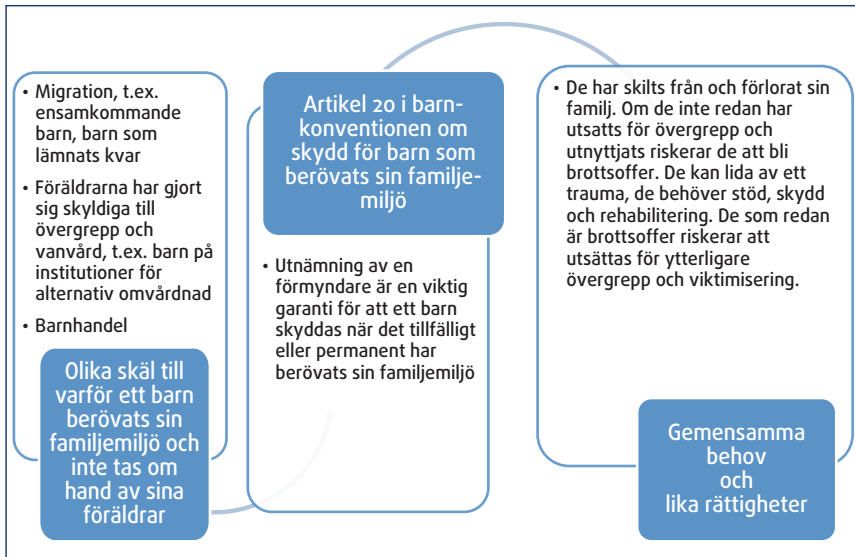
För att förhindra handel med barn bör myndigheterna vara extra uppmärksamma på barn som av olika skäl tillfälligt eller permanent har berövats sin föräldramiljö. Detta omfattar särskilt barn som bor på olika former av boenden samt ensamkommande barn.

Dessutom bör man särskilt uppmärksamma barn med funktionsnedsättning, inklusive intellektuell och mental funktionsnedsättning, eftersom dessa löper stor risk att utsättas för exploatering och övergrepp. Funktionsnedsättningen kan också vara ett resultat av att barnet har varit utsatt för människohandel. Barn som utsatts för människohandel och övergrepp är väsentligt mer benägna att utveckla funktionsnedsättningar till följd av fysiska och psykologiska trauman.

De olika omständigheter men gemensamma behov och rättigheter som präglar ensamkommande barn eller barn som skilts från sina föräldrar visas i figur 6.

Figur 6: Gemensamma behov och lika rättigheter för alla barn som berövats sin föräldramiljö

Källa: FRA

Barn som är föremål för långvarig omvårdnad och barn med institutionsbakgrund har ytterligare behov. De har inte bara skilts från sina föräldrar utan de kan även ha en känslomässig relation till människohandlaren. De kan t.ex. känna sig beroende av denne, vilket delvis beror på deras psykosociala behov. Sådana barn måste bedömas av specialister för att se till att de får lämpligt skydd och lämplig vård. När sådana barn återvänder till den alternativa omvårdnaden bör särskilda skyddsåtgärder finnas på plats för att skydda dem och andra utsatta barn från människohandlare.

2.3. Förmyndares anställningsstatus: yrkesförmyndare eller volontärer?

EU-länderna är skyldiga att se till att en förmyndare utses för att tillgodose barnets bästa och allmänna välbefinnande, och att se till att barnet på lämpligt sätt företräds i juridiska angelägenheter.

”Utan att förneka det mervärde som enskilda volontärer bidrar med, eller den hängivenhet och det engagemang som vissa av dem visar, är ett system med yrkesförmyndare att föredra framför ett volontärsystem. Om detta skulle visa sig omöjligt kan volontärer vara det näst bästa alternativet eller utgöra en reservlösning.”

Källa: ENGI (European Network for Guardianship Institutions) (2011), Care for unaccompanied minors: Minimum standards, risk factors and recommendations for practitioners, *Guardianship in practice, slutrapport, Utrecht, s. 17, som finns på <http://engi.eu/about/documentation/>*

För att säkerställa att varje barn har en kvalificerad och kompetent förmyndare, **bör förmyndare anställas som sådana**. Det måste råda ett tydligt ansvarsförhållande mellan förmyndare och den utvalda förmyndarskapsmyndigheten.

Volontärer kan utföra viktiga **stöduppgifter** för den utsedda förmyndaren under förmyndarens eller någon annan persons yrkeshandledning. Ett förmyndarskapsystem bör dock inte helt förlita

sig till frivilliga krafter, dvs. förmyndare som inte är utbildade för yrket, oavsett om de är fast anställda eller arbetar som egenföretagare. Ett system som helt bygger på volontärer kan sakna kontinuitet och hållbarhet. Förmyndare har inte alltid den kunskap och expertis som krävs. Detta utsätter barn för ytterligare risker, framför allt eftersom de ofta lider av trauman och behöver särskilt skydd och särskild behandling. Mekanismerna för att garantera att volontärförmyndare kan ställas till svars för sitt handlande och kontrollen av dessa kan dessutom försvagas eller bli svår att genomföra.

Om volontärer utses till förmyndare är det därför viktigt att se till att samma standarder gäller för dem som för yrkesförmyndare. Detta innefattar kvalifikationer, säkerhetsprövning, utbildning, övervakningsmekanismer och ansvarighetsåtgärder. De uppförandekoder och skriftliga råd om rekrytering, utbildning, övervakning, utvärdering och tillsyn som tagits fram för yrkesförmyndare bör även användas för volontärförmyndare.

Yrkeshandledning och kontinuerligt stöd bör erbjudas alla volontärer som hjälper till att vårda och skydda utsatta barn. Detta är extra viktigt för de volontärer som utses till förmyndare för, eller utför en förmyndares uppgifter för, barn som fallit offer för människohandel.

Volontärer som måste fungera som förmyndare bör ersättas för sina utlägg i samband med att de utför de uppgifter som de har tilldelats.

2.4. Vem kan bli förmyndare?

Yrkeskvalifikationer

Förmyndare måste vara kvalificerade och klara av att hantera de många lagar och förfaranden som reglerar asyl, migration eller andra frågor som de kan komma i kontakt med. De yrkeskvalifikationer som krävs för att bli förmyndare bör fastställas i den

nationella lagstiftningen eller i officiella dokument. Förmyndarskapsmyndigheterna bör ha skriftliga policyer med tydliga förfaranden och metoder för rekrytering, utbildning, övervakning, utvärdering och tillsyn av de förmyndare som utses.

Förmyndarskapsmyndigheterna bör se till att utnämnda förmyndare har den yrkes- och sakkunskap som krävs för att verkligen företräda barnets bästa och fullgöra sina uppgifter.

I den nationella lagstiftningen fastställs inte alltid specifika yrkes- eller utbildningskrav för förmyndare. Detta gäller framför allt volontärer som utses till förmyndare. I stället betonar den nationella lagstiftningen vanligtvis vilka moraliska och personliga karaktärsdrag potentiella förmyndare ska uppfylla.

FRA 2014, FRA:s kommande rapport om barn som fallit offer för människohandel, där det ges en översikt över förmyndarskapssystemen i EU (Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union)

Detta innebär att personer som utses till förmyndare måste ha

- sakkunskap om och erfarenhet av barns välfärd och skydd av barn, inklusive barns utveckling och barnpsykologi,
- förståelse av kultur- och genusfrågor,
- tillräcklig kunskap om de nationella barnskyddssystemen, samt de nationella hälsovårds- och utbildningssystemen,
- tillräcklig kunskap om det gällande regelverket.

Förmyndare har en viktig uppgift att fylla när det gäller att förhindra att barn utsätts för övergrepp och utnyttjas. De bör därför vara medvetna om speciella riskfaktorer för barn när det gäller människohandel och känna till strategier för att undvika att barn försvinner från boenden. Förmyndare bör känna till hur de kan komma i kontakt med specialisttjänster, inklusive europeiska journumret för försvunna barn: www.hotline116000.eu/.

Förmyndare måste ha den kunskap som krävs för att identifiera och upptäcka brottsoffer som är barn. De personer som arbetar med barnbrottsoffer bör även känna till och förstå de särskilda rättigheter och behov som barn som har fallit offer för människohandel har och de bör kunna bedöma dessa barns behov och behandla dem på ett respektfullt, känsligt, yrkesmässigt och icke-diskriminerande sätt.

I tabell 2 beskrivs de krav och kriterier som fastställs i olika rättskällor.

Tabell 2: Vem kan bli förmyndare? Källor i policydokument och EU-lagstiftning

Instrument	Ansvarig	Ingen intressekonflikt	Oberoende person	Kvalificerad	Utbildad
FN:s och Europarådets instrument					
FN:s barnrättskommitté, allmän kommentar nr 6 CRC/GC/2005/6	Punkt 33	Punkt 33	-	Punkt 33 Punkt 95	Punkt 95
FN:s riktlinjer för alternativ omvårdnad av barn A/HRC/11/L.13	Punkt 19 Punkt 101	-	Punkt 103	Punkt 103	Punkt 57 Punkt 103
Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel från 2005	-	-	Artikel 29.1.3 (allmänna bestämmelser)	Artikel 29.1.3 Artikel 10.1 (allmänna bestämmelser)	Artikel 29.3
EU-instrument					
Direktivet om människohandel (2011/36/EU)	-	-	-	-	Skäl 25 Artikel 18.3
Direktivet om mottagningsvillkor (2013/33/EU)	-	Artikel 24.1	-	Artikel 24.1 Artikel 24.4	Artikel 24.4
Asylprövningsdirektivet (2013/32/EU)	-	Artikel 25.1 a	-	Artikel 25.1 a	-
Skyddsgrundsdirektivet (2011/95/EU)	Artikel 31.1	-	-	Artikel 31.6	Artikel 31.6
Dublinförordningen (EU) nr 604/2013	-	-	-	Artikel 6.2	
Brottsofferdirektivet (2012/29/EU)	-	-	-	-	Artikel 25 Skäl 61 (allmänna bestämmelser)
Direktivet om sexuell exploatering av barn (2011/93/EU)	-	-	-	-	Artikel 23.3, skäl 36 (allmänna bestämmelser)

Könsaspekter och kulturella aspekter

Så långt det går bör barn få personlig omvårdnad och hjälp.

Man bör ta särskild hänsyn till könsaspekter och kulturella aspekter. När det går, och är önskvärt, bör den förmyndare som utses vara av samma kön som barnet. Detta gäller särskilt för flickor som har utnyttjats sexuellt (se även [punkt 6.5](#) om könsspecifika frågor och hälso- och sjukvård).

UNICEF har utvecklat ett praktiskt verktyg som ger information om de olika steg och förfaranden som betraktas som "god praxis" när det gäller att skydda och hjälpa barn som fallit offer för människohandel. I detta tar man upp alla möjliga aspekter av könsidentitet och kulturell identitet i samband med omvårdnad av och hjälp till offer.

Källa: UNICEF (2008), Vägledande handbok om skydd av rättigheterna för barn som fallit offer för människohandel i Europa (Reference guide on protecting the rights of child victims of trafficking in Europe), Genève, som finns på http://www.unicef.org/ceecis/UNICEF_Child_Trafficking_low.pdf

Förmyndares kompetens, attityder och färdigheter bör präglas av en kulturkänslighet som stärker tvärkulturell kommunikation och interaktion med barn med olika kulturell bakgrund. I detta ingår kunskap om kulturens effekter för andras uppfattningar och beteende, samt att vara medveten om sin egen kulturs särdrag och stereotyper och hur dessa påverkar det egna beteendet och de egna uppfattningarna.

Barn som fallit offer för människohandel har många gemensamma erfarenheter och upplevelser, men det finns också olikheter. Barnen har olika kultur, kön och ålder och olika erfarenheter före, under och efter människohandeln. Man bör ta hänsyn till dessa olikheter.

Förmyndarskapsmyndigheten bör främja utbildning för förmyndare i könsaspekter och kulturella aspekter i samband med stöd till offer, främja kulturell och könsmässig mångfald och inkludering i rekryteringen av anställd personal och volontärer, ge tillgång till kvalificerade översättnings- och tolktjänster samt använda sig av kulturella medlare (se även [kapitel 7](#)).

Säkerhetsprövning

Ingen förmyndare bör få lov att arbeta innan han eller hon har genomgått en säkerhetsprövning. Proaktiva skyddsåtgärder bör vidtas för att se till att barns rättigheter respekteras och för att minimera riskerna för övergrepp och utnyttjande av barn eller att deras rättigheter kränks på något annat sätt.

Förmyndarskapsmyndigheten bör ha en skriftlig policy som säkerställer att förmyndarkandidaters referenser kontrolleras och att de personer som utses till förmyndare åtminstone uppfyller minimikraven i fråga om utbildning och erfarenhet.

Alla kandidater måste uppvisa ett utdrag ur straffregistret som visar att de inte har gjort sig skyldiga till övergrepp mot barn eller vissa andra brott. **Artikel 10 i direktivet om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn (2011/93/EU)** diskvalificerar personer som har dömts för vissa brott från att utöva yrkesverksamhet som inbegriper direkta och regelbundna kontakter med barn. Det är viktigt att kontrollera om personen finns i straffregistret, särskilt när det gäller fällande domar för övergrepp och utnyttjande av barn och/eller andra olagliga aktiviteter som narkotikarelaterade brott som skulle kunna utgöra en risk för barnet. Det är viktigt att denna typ av kontroller inte bara görs vid rekrytering eller första utnämning av förmyndare utan även att man regelbundet gör en översyn av situationen.

Alla förmyndare bör genomgå en sådan säkerhetsprövning, inklusive volontärförmyndare.

Intressekonflikter

Organ eller enskilda personer vars intressen eventuellt kan stå i konflikt med barnets intressen bör inte kunna utses till förmyndare. Förmyndare bör kunna fatta oberoende och opartiska beslut, göra bedömningar och företräda ett barn på ett sätt som tillgodoser barnets bästa och som främjar och säkerställer barnets välbefinnande.

Förmyndarskapstjänster och personer som utses till förmyndare bör därför inte ha några kopplingar till, vara släkt med eller vara beroende av polismyndigheter, migrationsmyndigheter eller andra myndigheter som ansvarar för formell identifiering av ett barn som offer, eller för beslut om återsändande, uppehållstillstånd eller internationell skyddsstatus.

Förmyndarskapstjänster och utsedda förmyndare bör vara oberoende och inte ha några ekonomiska eller institutionella band till institutioner, tjänster eller offentliga myndigheter som ansvarar för att ge barnet logi och daglig omvårdnad.

Förmyndare som samtidigt arbetar på en mottagningsenhet kan eventuellt hamna i en intressekonflikt mellan driften av mottagningsenheten och barnet. Anställda förväntas t.ex. utföra sina arbetsuppgifter i sin arbetsgivares intresse (vårdinrättningen) och handla i enlighet med direktörens instruktioner. Samtidigt måste de kunna ställa vårdinrättningen, dess direktör och dess personal till svars för den omvårdnad och det skydd som barnet erbjuds.

Detta ska ses mot bakgrund av att våld mot barn ofta sker på de vårdinstitutioner där barnet bor. Därför bör direktörer för, eller personal på, boenden inte utses till förmyndare.

Socialtjänstpersonal, som ansvarar för att tillhandahålla omsorgstjänster, kan också hamna i intressekonflikter.

Om personer som utses till förmyndare har potentiella intressekonflikter som kan påverka deras roll och uppgifter som förmyndare bör de anmäla detta till tillsättningsmyndigheterna. Tillsättningsmyndigheterna är skyldiga att göra en bedömning av vilken inverkan sådana intressekonflikter kan få.

2.5. Utnämning av släktingar till förmyndare för barn som fallit offer för människohandel

Om barnet har skilts från sina föräldrar, eller föräldrarna är förhindrade att utöva sina rättigheter och skyldigheter som föräldrar på ett sätt som tillgodoser barnets bästa, kan andra släktingar eller familjemedlemmar, när detta är möjligt, utses till förmyndare, om det inte finns uppgifter som tyder på att detta inte skulle tillgodose barnets bästa, t.ex. om det finns intressekonflikter. När andra familjemedlemmar än föräldrarna efter en riskbedömning utses till förmyndare bör systemet för att skydda barn innehålla garantier för att det regelbundet görs kontroller av och en översyn av barnets situation. I sådana fall ska förmyndarskapsmyndigheten vidta kompletterande åtgärder, t.ex. utse en rådgivare till barnet eller en familjeförmyndare eller familjeassistent för att stödja familjen och övervaka barnets situation.

Framför allt för barn som fallit offer för människohandel måste de behöriga myndigheterna noggrant granska om de åtföljande familjemedlemmarna i mottagningslandet eller barnets släktingar i hemlandet är lämpliga som förmyndare för att undvika att barnet utnyttjas ytterligare, utsätts för ytterligare brott och/eller på nytt utsätts för människohandel när det återvänder.

När familjemedlemmar kan och vill ge daglig omvårdnad, men inte är i stånd att på ett relevant sätt tillgodose barnets bästa på alla områden och nivåer i ett barns liv bör en förmyndare utses för att täppa till dessa luckor. Detta är extra viktigt för barn som har utsatts för människohandel, och som är i behov av professionell rådgivning och stöd i samband med deras deltagande i vad som ofta är en mängd olika och långdragna rättsliga förfaranden.

2.6. Företrädare och/eller juridiska ombud

Att företräda barnet rättsligt är en av förmyndarskapets tre nyckelfunktioner, tillsammans med att tillgodose barnets bästa och säkerställa barnets välbefinnande (se även figur 1). När EU-lagstiftningen och nationell lagstiftning prioriterar denna funktion måste man vara uppmärksam på att det fokus som läggs på juridisk representation inte leder till att man glömmer bort de två andra funktionerna.

I EU-lagstiftningen anges att en företrädare ska utses för att biträda ensamkommande barn som ansöker om internationellt skydd ([asylprövningsdirektivet](#), [artikel 25](#)). Dessutom skyddas barns rättigheter under brottsutredningar och straffrättsliga förfaranden om de personer som har föräldraansvaret, enligt den nationella lagstiftningen, inte kan företräda barnet på grund av en intressekonflikt mellan dem och barnet ([artikel 15.1 i direktivet om människohandel](#) (2011/36/EU); [artikel 20 i direktivet om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn](#) (2011/93/EU); [artikel 24 i brottsofferdirektivet](#) (2012/29/EU)).

I EU-lagstiftningen definieras termen "företrädare" eller "juridiskt ombud" som "en person eller organisation som av behöriga organ utsetts för att bistå och företräda ett ensamkommande barn i förfarandena enligt detta direktiv, för att tillgodose barnets bästa och vid behov företräda barnet rättsligt" ([artikel 2 j i direktivet om mottagningsvillkor](#) (2013/33/EU)).

Syftet med att utse företrädare är således endast att se till att ett barn företräds i ett visst förfarande. Det kan därför inte likställas med att utse en förmyndare. Det juridiska ombudets mandat omfattar inte alla aspekter av ett barns liv och utveckling.

Om ett barn inte tas om hand av sina föräldrar bör därför en förmyndare alltid utses, oavsett om ett juridiskt ombud redan har utsetts. En sådan strategi är förenlig med andan i barnkonventionen och artikel 24 i [EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna](#).

När ett juridiskt ombud utses innan en förmyndare har tilldelats bör det juridiska ombudet fortsätta sitt arbete (t.ex. om ombudets sakkunskap fortfarande behövs) tillsammans med förmyndaren och barnet.

Det juridiska ombudet ska kontinuerligt underrätta förmyndaren och barnet om hur det aktuella förfarandet fortskrider, inklusive de beslut som eventuellt måste fattas, och ge feedback om vad hans eller hennes handlingar har resulterat i.

2.7. Juridisk rådgivning och rättsligt bistånd

Utöver ett juridiskt ombud har ett barn i vissa administrativa, straffrättsliga eller civilrättsliga förfaranden även rätt till kostnadsfri rättshjälp.

Rättshjälpen innebär att advokater eller andra kvalificerade jurister ger rättsligt bistånd, för barnets talan och i skriftliga inlagor eller personligen företräder barnet inför administrativa och rättsliga myndigheter i straffrättsliga, asylrättsliga eller andra rättsliga förfaranden i enlighet med nationell lag.

I **artikel 15.2** i direktivet om människohandel (2011/36/EU) anges, mot bakgrund av skäl 19, att barn som fallit offer för människohandel, om dessa inte har tillräckliga ekonomiska medel, ofördröjligen ska ges tillgång till kostnadsfri juridisk rådgivning och till ett kostnadsfritt juridiskt ombud, bland annat för att kunna begära ersättning. Liknande bestämmelser finns i brottsofferdirektivet (2012/29/EU) (**artikel 13**) och i direktivet om sexuell exploatering av barn (2011/93/EU) (**artikel 20**).

European Council for Refugees and Exiles (ECRE), som är ett samarbetsforum mellan frivilligorganisationer i Europa, har utvecklat ett verktyg för att ge rättsligt bistånd av hög kvalitet till ensamkommande barn. Målet är att stödja medlemsstaterna i deras arbete för att förbättra sina system för rättsligt bistånd och hjälpa juridiska rådgivare att ge effektivt rättsligt bistånd. Verktyget utvecklades inom ramen för det projekt om rättsligt bistånd till ensamkommande barn ("Right to Justice: Quality Legal Assistance for Unaccompanied Children"), som EU har varit med och finansierat.

Detta verktyg och annat projektmaterial kommer att finnas tillgängligt under andra kvartalet 2014 på följande webbplats: <http://ecre.org/component/content/article/63-projects/325-right-to-justice.html>

Om ett barn deltar i ett administrativt, straffrättsligt eller civilrättsligt förfarande ska förmyndaren och/eller en annan företrädare – om ingen förmyndare ännu har utsetts – se till att barnet har tillgång till kostnadsfri rättshjälp och de behöriga nationella myndigheterna ska utse en kvalificerad jurist i enlighet med nationella bestämmelser.

När de nationella myndigheterna inte på eget initiativ har utsett en förmyndare och/eller företrädare ska dessa själva inleda förfarandet genom att lämna in en ansökan till de behöriga myndigheterna.

En kvalificerad advokat eller annan kvalificerad jurist som tillhandahåller juridisk rådgivning och rättsligt bistånd till barnet fyller en annan funktion än det mandat och den roll som en "företrädare" eller ett "juridiskt ombud" har enligt EU-lagstiftningen (se **kapitel 1** och textrutan om **viktiga termer**).

Man bör alltid ta hänsyn till dessa olika roller, även om de enskilda personer som utses till "företrädare" eller "juridiska ombud" i många EU-länder ofta har juridisk bakgrund eller är advokater eller jurister.

Tillgången till juridisk rådgivning och rättsligt bistånd från en oberoende och kvalificerad jurist ger barnet extra skydd och främjar barnets bästa.

3. Ledning av förmyndares arbete

Detta kapitel beskriver det system som bör finnas för att leda och administrera förmyndares arbete. Det tar upp den stöd- och tillsynsfunktion som den enhet har som utsetts att styra förmyndare, och det samarbetsnätverk som bör upprättas med andra enheter. Den vägledning som ges i denna punkt kan även tillämpas på system för juridiska ombud för barn.

3.1. Förmyndarskapsmyndigheten

Den nationella lagstiftningen bör innehålla föreskrifter om att en oberoende myndighet ska utses till ansvarig myndighet för förmyndarskap. En sådan myndighet bör vara en central del av det nationella systemet för att skydda barn. Om det inrättas fler än en förmyndarskapsmyndighet för att tillgodose olika behov (t.ex. en separat myndighet för tredjelandsmedborgare) bör alla dessa myndigheter ingå i systemet. Myndigheten bör också vara en del av det nationella systemet för vidareutslusning av barn som fallit offer för människohandel. Den myndighet som ansvarar för förmyndarskapsfrågor bör vara oberoende, t.ex. i förhållande till de statliga myndigheter som beslutar om barnets uppehållsstatus, omhändertagande av barnet eller om placering av barnet i alternativt omvårdnad (se även [punkt 2.4](#) om intressekonflikter). Myndigheten bör kunna ställas till svars och hållas ansvarig för utsedda förmyndares handlingar. Förmyndarskapsmyndighetens mandat och funktioner bör tydligt definieras i den nationella lagstiftningen.

EU-länderna bör se till att förmyndarskapsmyndigheterna har tillräckligt med personal och tillräckliga ekonomiska resurser och garantera varaktig finansiering. En tillräckligt stor budget bör öronmärkas för kostnader i samband med kontroll och tillsyn av förmyndarskapstjänster, samt nödvändig utbildning, även om denna utförs av andra myndigheter.

3.2. Utarbeta riktlinjer för förmyndare

En av förmyndarskapsmyndighetens uppgifter är att utarbeta standarder och ge vägledning till de personer som arbetar som förmyndare. Praktiska riktlinjer och operativa standardförfaranden bör framför allt utarbetas för följande tre uppgifter:

- Att bedöma varje barns individuella behov och skyddsrisiker.
- Att bedöma föräldrarnas förmåga att utöva föräldransvaret.
- Att fastställa vad som är barnets bästa när en behörig myndighet identifierar en varaktig lösning.

”Stater måste införa strikt reglerade formella processer för bedömning och fastställande av barnets bästa i beslut som påverkar barnet, inklusive mekanismer för att utvärdera resultaten. Stater måste utveckla transparenta och objektiva processer för alla beslut som fattas av lagstiftare, domare eller administrativa myndigheter, särskilt på områden som direkt påverkar barn.”

FN:s barnrättskommitté, allmän kommentar nr 14 (2013), punkt 87, av den 29 maj 2013, CRC/C/GC/14

Riktlinjerna bör tydligt definiera vilka personer som ska göra sådana bedömningar, vilka faktorer som man ska ta hänsyn till och vilken vikt som ska fästas vid dessa, när bedömningen ska göras och hur länge den ska pågå samt vilka uppgifter de olika inblandade yrkesutövarna har. Barnets rätt att höras och att få sina åsikter tillmätta vederbörlig betydelse bör inkluderas.

För att upprätthålla en hög kvalitet bör förmyndarskapsmyndigheter även överväga att utarbeta en uppförandekod för förmyndare och juridiska ombud. Uppförandekoden skulle tydligt definiera de etiska standarder som förmyndare och juridiska ombud måste följa när de utför sitt arbete. Uppförandekoder för förmyndare bör innehålla tydliga regler om tystnadsplikt.

Förmyndarskapsmyndigheter bör vara skyldiga att se till att det finns effektiva mekanismer för att upplysa barnet och andra vuxna som är ansvariga för eller involverade i omvårdnaden av barnet, t.ex. socialarbetare och personal på boenden, om vad förmyndarens uppgifter omfattar.

Barnvänlig information

Som en förutsättning för att barnet ska kunna utöva sin rätt att höras (**artikel 12 i barnkonventionen**) bör förmyndarskapsmyndigheten säkerställa att barn får och förstår lämplig information om vad som ingår i förmyndarskapet, och alla tjänster som kan ge dem bistånd och stöd. Barn bör dessutom på lämpligt sätt informeras om sina rättigheter och sin möjlighet att inge klagomål om de anser att deras förmyndare missbrukar eller undergräver deras rättigheter.

”Många barn var inte helt medvetna om vilka skyldigheter en förmyndare hade, eller ens om de hade en förmyndare och vem han eller hon i så fall var. Till och med vissa vuxna – som inte själva var förmyndare – var osäkra på en förmyndares roll och om den endast omfattade juridiskt bistånd eller om även välfärdsstöd ingick.”

Källa: FRA (2010), FRA:s jämförande rapport om ensamkommande asylsökande barn i EU:s medlemsstater (Separated, asylum-seeking children in European Union Member States, Comparative report), som finns på http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf

Förmyndarskapsmyndigheterna bör därför ta fram barnvänligt informationsmaterial på ett språk som barnet förstår, och ge vägledning om hur detta material kan spridas.

Information till barn bör ske på olika sätt, däribland muntligen, skriftligen, via sociala medier eller på annat sätt, beroende på vad som är lämpligast i det enskilda fallet (se även [kapitel 7](#)).

Information till barn bör omfatta

- förmyndarens funktioner, rättigheter och skyldigheter,
- förmyndarens tystnadsplikt och gränserna för denna samt förmyndarens tillgänglighet,
- juridiska ombuds funktioner, rättigheter och skyldigheter,
- de enskilda klagomålsmekanismer som ett barn kan använda sig av för att rapportera att dess rättigheter har kränkts,
- barnets rättigheter, där särskild hänsyn ska tas till varje enskilt barns särskilda situation i fråga om uppehållsstatus, behov av internationellt skydd, behov av brottsofferstöd osv.,
- tillgängliga stöd- och skyddsåtgärder, och befintliga tjänsteleverantörer, utifrån barnets särskilda situation, inklusive telefonhjälp-tjänster,
- olika straffrättsliga, administrativa och civilrättsliga förfaranden som barnet kan vara inblandad i, inklusive tillgång till ersättning.

3.3. Samordning och samarbete med andra organ och myndigheter

Förmyndaren ska tillgodose barnets bästa och att barnet kontinuerligt får den omvårdnad han eller hon behöver. Förmyndarna får dock inte göra samma arbete som andra aktörer redan gör. Förmyndaren har en samordningsfunktion, men ska inte

ersätta det arbete som socialarbetare gör för att skydda barn, välfärdsmyndigheters arbete eller det arbete som utförs av personer som ger barnet omvårdnad. Förmyndaren bör fungera som barnets referensperson och som en länk mellan barnet och de organ, personer och tjänsteleverantörer som är specialister på området.

Förmyndaren bör samordna de olika tjänsteleverantörerna och se till att det nätverk av tjänster som finns för att stödja barnet fungerar på ett bra sätt. EU-länderna bör inrätta effektiva samordningsmekanismer och främja samarbetet mellan förmyndarskapsmyndigheten och de myndigheter som arbetar med barn som fallit offer för människohandel. Detta är en strategi som föreskrivs i [direktivet om människohandel](#) (2011/36/EU) och vidareutvecklas i EU:s strategi för utrotande av människohandel, där det anges att ”en sektorsövergripande och samstämmig politik mot människohandel kräver att en mer heterogen grupp aktörer deltar i beslutsfattandet än vad som tidigare varit fallet”, såsom migrations- och polismyndigheter, civilsamhället, personal vid konsulat och beskickningar samt organisationer för stöd till barn och brottsoffer.

Formella protokoll och avtal mellan förmyndarskapsmyndigheten och andra berörda enheter kan bidra till ett sådant samarbete. De klargör också vem som ansvarar för en viss uppgift och underlättar tillsynen, och främjar på så sätt ansvarigheten.

Följande kan ingå i sådana samarbetsavtal:

- Tydliga bestämmelser om roller och skyldigheter för alla relevanta aktörer som deltar i skyddandet av ett barn.
- Tydlig vägledning om när förmyndaren ska kontaktas och/eller informeras, med kontaktuppgifter till förmyndarskapsmyndigheten och andra enheter som vanligtvis hanterar brottsoffer.
- Instruktioner om hur barnet ska informeras.
- Instruktioner om vilka uppgifter om barnet som får eller inte får spridas.
- Samordningsmekanismer för att lösa olösta problem och regelbundet utbyta åsikter.

Samarbete över gränserna

Barn kan utsättas för människohandel i sitt eget land eller mellan länder. När barn utsätts för människohandel mellan länder är det viktigt med samarbete över gränserna för att åtala människohandlarna och skydda offren. För betydelsen av samarbete inom EU och samarbete över gränserna, se [punkt 4 i inledningen](#). Sådant arbete behövs t.ex. för att inhämta den information som krävs för att fastställa vad som utgör barnets bästa när man söker och genomför en varaktig lösning (se även [kapitel 9](#)).

Förmyndarskapsmyndigheten bör underlätta gränsöverskridande samarbete med de relevanta myndigheterna, både inom EU och med tredjeländer, när detta är nödvändigt för att tillgodose barnets bästa. Sådant samarbete bör inte begränsas till vissa kategorier av barn.

Förmyndarskapsmyndigheter bör ingå i den befintliga mekanismen för gränsöverskridande samarbete, t.ex. i förhållande till polis och rättsliga myndigheter.

Förmyndarskapsmyndigheter bör ta hänsyn till befintliga nationella ramar och samarbetsavtal, förespråka gränsöverskridande samarbete som ett sätt att säkerställa ett effektivt skydd för barn och skydda barnets rättigheter.

3.4. Handläggning av ärenden

Förmyndarskapsmyndigheten bör se till att förmyndare **på ett effektivt sätt kan hantera** alla barn som de tilldelas. Förmyndarna bör ha täta kontakter och tillbringa tillräckligt lång tid med varje barn, så att varje barn får det stöd det behöver.

Lovande metoder

Hitta förmyndare via sökmotor

Finland har en databas över förmyndare som kan utses i ärenden som rör skydd av barn. Sökmotorn "Hitta en förmyndare" ger snabb och enkel åtkomst till de förmyndare som är verksamma i olika regioner i landet. Den användarvänliga tjänsten hjälper socialtjänsten och registreringskontoren att hitta förmyndare i sin region. Personer som har deltagit i kurser för att bli förmyndare, eller de som redan arbetar som förmyndare, kan skriva upp sig i registret. Databasen uppdateras kontinuerligt. Det rekommenderas därför att en ny sökning görs varje gång en förmyndare behövs.

Sökmotorn skapades inom ett projekt om förmyndare och barnskydd (2005-2009), som samordnades av Rädda barnen. Utvalda lokala och regionala myndigheter deltar som partner.

Källor: <https://www.thl.fi/sv/web/thlfi-sv>, Marjomaa, P., och Laakso, M. (2010), Lastensuojelun edunvalvonta – lapsen oikeus osallisuuteen häntä koskevassa päätöksenteossa: Käsikirja lastensuojelun edunvalvonnasta, Helsingfors, Pelastakaa lapset ry, s. 27-29

När förmyndarskapsmyndigheten fördelar ärenden till förmyndare ska den inte bara ta hänsyn till antalet ärenden utan även typen av ärende och hur mycket stöd som behövs. Att fastställa ett tak för hur många ärenden som en enskild förmyndare får tilldelas är ett sätt att se till att förmyndare har en rimlig arbetsbelastning, så

att förmyndaren kan fullgöra sina uppgifter på ett effektivt sätt utan att äventyra barnets rättigheter. De nationella myndigheterna kan ta hänsyn till internationella och nationella standarder som har utarbetats för att hantera arbetsbördan inom andra yrkesdiscipliner, t.ex. inom socialtjänsten.

För att se till att kvaliteten upprätthålls bör man hålla koll på hur många ärenden som tilldelas varje förmyndare. Dessutom bör man fastställa hur många gånger i veckan eller månaden som förmyndaren minst måste ha kontakt med barnet. En viss flexibilitet måste dock tillämpas. Man måste kunna ta hänsyn till varje barns individuella behov eftersom detta kan påverka hur täta kontakterna behöver vara.

Även förmyndarens tillgänglighet bör regleras. Den ansvariga myndigheten bör se till att förmyndaren finns i närheten och undvika att anlita förmyndare som bor långt ifrån den plats där barnet bor. Myndigheten bör också se till att barnet lätt kan kontakta förmyndaren, särskilt i nödsituationer, och se till att barnet har förmyndarens kontaktuppgifter. Förmyndare bör vara tillgängliga även utanför kontorstid. Myndigheten bör dessutom informera barnet om vad det ska göra i en nödsituation.

Förmyndarskapsmyndigheten ska **föra ett register** över alla barn som vidarelussats till myndigheten. Den bör upprätta en ärendeakt för varje barn som den ansvarar för omvårdnaden av. Förmyndarskapsmyndigheten bör garantera att registren omfattas av sekretess, i enlighet med tillämplig EU-lagstiftning och nationell lagstiftning om personlig integritet och skydd av personuppgifter. Följande är exempel på vad som kan ingå i en enskild akt:

- Vilket datum barnet vidarelussades till förmyndarskapsmyndigheten.
- Vilket datum förmyndaren utsågs, förmyndarens namn och kontaktuppgifter samt ändring av förmyndaruppgifterna och skälen till detta.
- Barnets uppehållsstatus, boendesituation osv.
- Barnets identitets- och personuppgifter, inklusive kopior på barnets identitetshandlingar.
- Varje ändring av förmyndarskapsarrangemang, barnets boende och/eller uppehållstillstånd.
- Datum för och resultat av bedömningen av barnets behov, vem som gjorde bedömningen och vilka aktörer som deltog.
- Barnets individuella omvårdnadsplan och eventuella uppdateringar av denna.
- Relevant medicinsk information om barnet.

- Barnets utbildning, inklusive rapporter om hur det går för barnet i skolan.
- Detaljer och relevant dokumentation om straffrättsliga, administrativa och/eller civilrättsliga förfaranden, inklusive information om barnets juridiska ombud.
- Förmyndarens beslut, åtgärder och bedömningar för barnets räkning och de gånger förmyndaren har företrätt barnet.
- Förhör, möten och annan interaktion mellan barnet och andra myndigheter och tjänster (t.ex. migrationsmyndigheter, brottsofferjourer).
- Interaktion mellan förmyndaren och barnet, inklusive datum och plats för mötena.
- Varje väsentlig händelse som rör barnet.
- När och varför akten avslutades.

Om ett barn försvinner bör akten innehålla information om vad man vet om omständigheterna kring försvinnandet. De åtgärder som förmyndaren och förmyndarskapsmyndigheten har vidtagit för att hitta barnet, inklusive anmälan av försvinnandet till polisen, bör också anges i akten. Akterna bör vara fullständiga och aktuella och bör följa barnet under hela förmyndarskapsperioden.

3.5. Utbildning

Förmyndare måste ha den kunskap och kompetens som krävs för att fullgöra sina uppgifter. Detta innefattar framför allt sakkunskap om skydd av barn för att se till att barnets bästa tillgodoses.

Förutom sakkunskap bör förmyndare ha den kompetens som krävs för att arbeta direkt med barn. De måste ha förståelse för de särskilda behoven hos barn som utsatts för övergrepp och utnyttjats. Dessutom måste de ha förståelse för kulturella frågor i samband med de barn som de har överlåtits ansvaret för. Barn som fallit offer för människohandel befinner sig i en särskilt utsatt position enligt [direktivet om människohandel](#) (2011/36/EU).

Förmyndare är skyldiga att se till att barnet inte skadas ytterligare och att det skyddas från ytterligare övergrepp och/eller dubbel viktigmisering. Bristande yrkeskunskaper och kompetens kan leda till oavsiktliga misstag som kan få allvarliga konsekvenser för barnets välbefinnande.

Välutbildade förmyndare klarar att utföra sina uppgifter effektivt och i tid. Utbildningsprogram ökar förmyndarnas kompetens och gör dem mer engagerade i sitt arbete. Förmyndarskapsmyndigheterna bör se till att en rad olika utbildningar

erbjuds för att bygga upp kompetensen och anpassa färdigheterna till ny praxis och nya metoder. Detta kan underlättas genom partnerskap med universitet, utbildningsinrättningar och andra relevanta enheter som arbetar med att skydda barn. Dessa kan både hjälpa till att hålla utbildningar och ta fram utbildningsmaterial.

Utbildningskrav

Förmyndarna bör därför genomgå lämplig utbildning och få professionellt stöd.

FN:s barnrättskommitté har betonat att förmyndare bör ha "nödvändiga kunskaper när det gäller omvårdnad av barn för att kunna säkerställa att barnets intressen och barnets rättsliga, sociala, hälso- och sjukvårdsliga, psykiska och materiella behov samt utbildningsbehov tillgodoses i lämplig utsträckning, bland annat genom att [förmyndaren] fungerar som länk mellan barnet och de specialiserade myndigheter/individer som tillhandahåller den kontinuerliga omvårdnad som barnet behöver".

Källa: FN:s barnrättskommitté (2005), allmän kommentar nr 6, Behandlingen av ensamkommande barn och barn som har skilts från föräldrarna utanför ursprungslandet, av den 1 september 2005, CRC/GC/2005/6, som finns på <http://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/allmanna-kommentarer/>

Endast ett fåtal medlemsstater erbjuder introduktionskurser för förmyndare, och dessa är inte alltid obligatoriska.

FRA 2014, FRA:s kommande rapport om barn som fallit offer för människohandel, där det ges en översikt över förmyndarskapssystemen i EU (Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union)

Förmyndarskapsmyndigheterna bör se till att förmyndare ges en **introduktionskurs** efter att de utsetts och innan de utför några uppgifter som förmyndare. Dessutom bör **repetitionskurser** erbjudas. Förmyndare bör vara skyldiga att genomföra minst ett visst antal utbildningstimmar varje år. Hur många avgörs av vilket behov som finns. Utvecklingen av utbildningsmoduler för förmyndare är nödvändigt för att säkerställa effektiv och samordnad utbildning av förmyndare och för att fastställa och främja kvalitetsstandarder.

Grundutbildning och fortbildning av förmyndare bör vara lagstadgad. Förmyndarskapsmyndigheten bör se till att utsedda förmyndare får den introduktionsutbildning och fortbildning, i enlighet med EU-lagstiftningen, som behövs för att de ska kunna fullgöra sina uppgifter så effektivt som möjligt.

Auktorisation

Ansvariga stater och förmyndarskapsmyndigheter bör inte underskatta den skada som okvalificerade förmyndare kan göra. Kvaliteten på de tjänster som förmyndare tillhandahåller och skyddet av barn kan stärkas med ett auktorisationsförfarande för förmyndare. Genom ett auktorisationsförfarande fastställs vilken grundläggande

kompetens en förmyndare måste ha. Förfarandet omfattar kvalifikations- och utbildningskrav, fastställande av yrkesstandarder och påföljder om standarderna inte uppfylls.

Allmänna kurser

Utbildningsprogram för förmyndare bör åtminstone omfatta allmänna frågor i samband med skydd av barn, t.ex.

På det hela taget är utbildningen av förmyndare inte organiserad på ett systematiskt eller konsekvent sätt. Endast i ett fåtal medlemsstater är det obligatoriskt för förmyndare att delta i kurser.

FRA 2014, FRA:s kommande rapport om barn som fallit offer för människohandel, där det ges en översikt över förmyndarskapssystemen i EU (Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union)

- barnkonventionens principer och bestämmelser,
- lämpliga intervju- och rådgivningstekniker,
- barns utveckling och barnpsykologi,
- regelverket (relevant EU-lagstiftning och nationell lagstiftning),
- köns- och kulturrelaterade frågor, inklusive kulturkänslighet och interkulturell kommunikation.

Dessutom bör allmänna kurser för förmyndare ta upp de faktorer som ökar risken för att barn försvinner och strategier för att förhindra detta, information om tillgängliga specialisttjänster, kunskap om riskfaktorer för barnhandel och strategier för att upptäcka dessa samt indikatorer för att identifiera barn som utsatts för brott.

Specialiserad utbildning

Utöver den allmänna utbildningen bör förmyndare ha sakkunskap och/eller få utbildning som är skraddarsydd för de behov och rättigheter som särskilda grupper av barn har, t.ex. ensamkommande barn, barn som utsatts för sexuella övergrepp eller barn som fallit offer för människohandel.

Behovet av specialiserad utbildning och fortbildning för all personal och alla tjänstemän som kommer i kontakt med offer behandlas i [direktivet om människohandel](#) (2011/36/EU), [artikel 18.1](#) och [18.3](#). I direktivet anges följande: "Medlemsstaterna ska främja **regulbunden utbildning** för tjänstemän som sannolikt kan komma i kontakt med offer och

potentiella offer för människohandel, däribland poliser ute på fältet, så att de kan identifiera och hantera offer och potentiella offer för människohandel.”

I artikel 14 i [direktivet om människohandel](#) (2011/36/EU) åläggs medlemsstaterna att vidta åtgärder ”för att säkerställa att de särskilda åtgärder för att på kort och lång sikt bistå och stödja barn som fallit offer för människohandel i deras fysiska och psykosociala återhämtning vidtas efter en individuell bedömning av varje enskilt barns särskilda omständigheter i syfte att finna en varaktig lösning för barnet med beaktande av barnets synpunkter, behov och problem”. Förmyndare och alla andra tjänstemän som kan komma i kontakt med barn som fallit offer för människohandel, och som är inblandade i den behovs- och riskbedömning som avgör barnens behov av skydd och stöd (se [punkt 3.5](#)), bör få särskild utbildning i hur man gör sådana bedömningar. Utbildningen bör i hög grad använda sig av standardförfarandena för bedömning av individuella behov, riskbedömning, föräldrabedömning och fastställande av vad som utgör barnets bästa, samt annan vägledning som tagits fram för förmyndare.

”Personer som utsetts till förmyndare, och andra personer som ansvarar för att tillgodose barnets bästa, bör ges lämplig utbildning och stöd för att kunna utföra sina uppgifter på bästa sätt.”

Källa: FRA (2010), FRA:s jämförande rapport om ensamkommande asylsökande barn i EU:s medlemsstater (Separated, asylum-seeking children in European Union Member States, Comparative report), s. 12, som finns på http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf

EU-länderna bör ha ett nära samarbete med organisationer i det civila samhället när det gäller forsknings- och utbildningsprogram och fortbildning samt när det gäller att följa upp och utvärdera effekterna av åtgärder mot människohandel ([direktivet om människohandel](#), [skäl 6](#)). När medlemsstater, och framför allt förmyndarskapsmyndigheter, utvecklar och genomför allmän och specialiserad utbildning om de rättigheter och behov som särskilda grupper av barn har (t.ex. ensamkommande barn eller barn som fallit offer för människohandel) bör de samarbeta med frivilligorganisationer och andra offentliga och privata enheter som är verksamma på området eller som har utvecklat särskilda tjänster för barn i allmänhet och för särskilda grupper av barn. EU-länderna bör överväga ett samarbete med frivilligorganisationer för att utarbeta utbildningsmoduler och tillhandahålla kurser.

Det finns stora skillnader mellan EU-ländernas utbud av specialiserad eller avancerad utbildning för förmyndare om behoven och utsattheten hos särskilda grupper av barn, t.ex. barn som fallit offer för människohandel eller ensamkommande barn. De flesta EU-länder erbjuder inte alls någon sådan utbildning medan andra inte systematiskt erbjuder sådan utbildning.

FRA 2014, FRA:s kommande rapport om barn som fallit offer för människohandel, där det ges en översikt över förmyndarskapssystemen i EU (Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union)

För att ge maximalt stöd till barn som fallit offer för människohandel bör de förmyndare som arbetar med dessa barn få kompletterande utbildning och ha tillräcklig kunskap om

- kulturen och de aktuella förhållandena i barnets ursprungsland, inklusive hur man använder databaser med ursprungslandsinformation som utvecklats för handläggning av asylärenden, t.ex. UNHCR:s www.refworld.org, österrikiska Röda korsets www.ecoi.net, eller EASO:s [ursprungslandsportal](http://www.ursprungslandsportal.org),
- de omständigheter som gör att barn som fallit offer för människohandel är särskilt utsatta (t.ex. drogberoende) och dessa barns psykologiska behov,
- eventuella särskilda medicinska behov (t.ex. barn som riskerar att smittas av sexuellt överförbara sjukdomar eller gravida offer),
- barnspecifika skäl och riskfaktorer relaterade till människohandel, tillsammans med olika former av utnyttjande av barn och sektorer där barn som är brottsoffer utnyttjas, t.ex. inom sexindustrin och i samband med tiggeri eller småbrottslighet,
- det skyddsbehov som barn som fallit offer för människohandel har, inklusive offer som befinner sig i en särskilt utsatt position, t.ex. barn som har utsatts för sexuella övergrepp och utnyttjats eller barn som utsatts för människohandel som deras föräldrar eller andra personer som de litat på har medverkat i,
- könsspecifika frågor relaterade till barn som är brottsoffer (riskfaktorer, former och sektorer av utnyttjande kopplade till barnets kön) och deras behov av skydd,
- frågor i samband med migrationsstatusen för barn som fallit offer för människohandel och deras rättigheter (betänketid, rätt till uppehållstillstånd, internationellt skyddsbehov osv.),
- forskningsbaserad information i takt med att området utvecklas.

Utbildning tillsammans med andra relevanta organ

Lovande metoder

Stöd till och handledning av förmyndare

Belgiska Röda korset i Flandern har utvecklat ett projekt för att coacha nyutnämnda oerfarna förmyndare. Inom ramen för detta projekt träffas förmyndare regelbundet för att diskutera olika aspekter av förmyndarskapet och för att utbyta tips, kunskap och erfarenheter. Mellan möten kan de via e-post ställa frågor eller diskutera specifika ärenden med en kollega. Coachen kan ge förmyndarna vägledning, vid behov ge information och bistå dem i deras kommunikation och samarbete med officiella organ.

Projektet försöker i första hand möta behoven hos enskilda personer, volontärer och frilansförmyndare som saknar systematiskt stöd och handledning, och ger dem ett strukturerat forum för att underlätta kommunikation och samarbete. I slutändan hjälper projektet dem att klara av sina dagliga uppgifter och skyldigheter på ett bättre sätt.

Belgiska Röda korset i Flandern och justitieministeriets avdelning för institutionsvård har tillsammans arbetat med detta projekt sedan 2011.

Källa: Belgiska Röda korset i Flandern (2012), årsrapport 2012, som finns på <http://jaarverslag.rodekruis.be/content/jvs10/2012/Annualreport2012.pdf>

Förmyndare bör även delta i **gemensam utbildning** tillsammans med olika tjänstemän och yrkesutövare som kommer i kontakt med barn som är brottsoffer och barn som löper risk att utsättas för människohandel. Tack vare en sådan gemensam och sektorsövergripande utbildning kan man skapa en gemensam förståelse av begrepp och frågor i samband med barn som fallit offer för människohandel. Detta skulle underlätta och stärka samarbetet mellan relevanta aktörer.

Utbildningen skulle t.ex. kunna bestå av studiebesök eller utbyte av god praxis mellan förmyndarskapsmyndigheter i andra EU-länder. Sådana utbildningsformer skulle även stärka det gränsöverskridande samarbetet.

3.6. Stöd till förmyndare

Förmyndarskapsmyndigheter bör ge förmyndare tillgång till stödtjänster eller underlätta tillgången till stödtjänster som tillhandahålls av andra aktörer.

Förmyndare bör ha tillgång till en sektorsövergripande grupp yrkesutövare som de kan få expert hjälp, råd och bistånd från när de utför sina uppgifter.

Det är viktigt för förmyndare att ha tillgång till juridisk rådgivning från advokater och/eller andra kvalificerade personer inom rättsväsendet så att de på lämpligt sätt håller sig informerade om olika rättsliga frågor i samband med administrativa och straffrättsliga förfaranden som barnet eventuellt deltar i (t.ex. ansökan om internationellt skydd eller tidsbegränsat uppehållstillstånd, straffrättsligt förfarande mot människohandlaren, ersättningsanspråk).

Vid behov ska professionella tolkar tillhandahållas för att underlätta kommunikationen mellan barnet och förmyndaren eller andra företrädare.

Förmyndare bör få systematisk yrkeshandledning och psykosocialt stöd för att förhindra utbrändhet och upprätthålla kvaliteten i sitt arbete. Handledningen hjälper förmyndarna att skaffa sig de kunskaper och den kompetens som behövs för att de ska kunna utföra sitt arbete på ett mer effektivt och ändamålsenligt sätt.

Förmyndare kan bara fungera inom gränserna för barnskyddssystemen och deras normativa ramar. Förmyndarna bör vara medvetna om gränserna för sin kompetens, inklusive rent känslomässigt.

Arbetsvillkoren, inklusive ersättning och antalet ärenden som varje förmyndare tilldelas (se även punkt 3.4), bör vara utformade så att de maximerar motivation, arbetsglädje och kontinuitet, och på så sätt ökar förmyndarnas möjligheter att utföra sina uppgifter på det lämpligaste och mest effektiva sättet.

”Utöandet av förmyndarskap och andra uppgifter som företrädare bör övervakas genom regelbunden och oberoende bedömning av t.ex. rättsliga myndigheter.”

Källa: FRA (2010), FRA:s jämförande rapport om ensamkommande asylsökande barn i EU:s medlemsstater (Separated, asylum-seeking children in European Union Member States, Comparative report), s. 12, som finns på http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf

3.7. Mekanismer för översyn och tillsyn

Förmyndarskapsmyndigheterna bör definiera förmyndarnas rapporteringskyldigheter och övervakningskriterier. De bör dessutom fastställa vilka åtgärder som ska vidtas om förmyndarna inte fullgör sina skyldigheter, inklusive fastställa disciplinära åtgärder och när dessa ska tillämpas.

Lovande metoder

Göra det lättare för barn att delta

Att de berörda barnen verkligen deltar är avgörande för ett väl fungerande förmyndarskapssystem. I Nederländerna försöker organisationen Nidos främja och göra det lättare för barn att delta i uppföljningen och utvärderingen av de tjänster som förmyndarna tillhandahåller.

Barnen ges möjlighet att uttrycka sina åsikter på flera olika sätt.

- De berättar om sina erfarenheter och uttrycker sina åsikter i de möten och undersökningar om hur de mår som förmyndarskapsmyndigheten genomför varje år.
- I slutet av en förmyndarskapsperiod fyller de i ett utvärderingsformulär om hur deras förmyndare har skött sig och om genomförandet av deras individuella plan.
- De har möjlighet att rikta klagomål mot sin förmyndare om deras rättigheter har kränkts eller om de anser att deras behov inte har tillgodosetts. Förmyndarskapsinstitutioner är enligt lag skyldiga att inrätta ett oberoende klagomålsförfarande. En nämnd för klagomål ska inrättas och denna ska bestå av minst tre oberoende personer som inte är anställda av själva organisationen.

För att se till att barnen informeras på lämpligt sätt och för att göra det lättare för dem att delta har förmyndarskapsmyndigheten tagit fram ett introduktionshäfte som innehåller all relevant information om förmyndarskap, inklusive klagomålsförfarandet. Informationen ges på barnets eget språk.

Källa: Nederländerna, Ungdomsvårdslagen (Wet op de jeugdzorg), artikel 68, Nidos (2012), årsrapport 2011 (Jaarverslag 2011), Utrecht, Nidos, Kunskapscentrum för social innovation (Kenniscentrum sociale innovatie) (2013), Minderårige asielzoekende och deras förmyndare (Minderjarige asielzoekers en hun voogd), som finns på <http://www.innovatievemaatschap-pelijklendienstverlening.nl/Content.aspx?PGID=4a912568-1d54-4bba-a9a4-70892bfa0340>

Översyns- och tillsynsmekanismerna har parallella men olika syften. De behövs för att kontrollera att förmyndarnas tjänster håller god kvalitet. Indirekt bidrar de till att se till att barnets bästa sätts i främsta rummet genom hela beslutsprocessen. De fyller även en viktig förebyggande funktion genom att minska risken för missbruk och kränkningar av barnets rättigheter.

Eftersom kontroll- och tillsynsmekanismerna är så viktiga bör de uttryckligen anges i nationell lag. Utvärdering och kontroll bör inte begränsas till ekonomiska frågor och frågor som rör handläggningen av ett ärende utan bör vara omfattande och meningsfull. Utvärderingen och kontrollen bör även omfatta tjänsternas kvalitet

och vilken grad av skydd som barnen ges. Kontrollen bör inte begränsas till interna mekanismer – t.ex. rapporteringsskyldigheter – utan bör även innefatta regelbundna oberoende utvärderingar som utförs av externa aktörer.

Barnets deltagande

Effektiva kontrollmekanismer kräver respekt för barnets rätt att höras. Barnets rätt att beredas möjlighet att höras ska respekteras fullt ut och barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad, i enlighet med **artikel 12 i barnkonventionen**.

Därför måste barnet informeras om vilka arrangemang som har gjorts i fråga om förmyndarskap och juridiskt ombud, barnets rätt att höras och dess rätt att få sina åsikter tillmätta vederbörlig betydelse. Informationen måste vara relevant och tillgänglig på ett barnvänligt sätt.

Barn bör uppmuntras och få möjlighet att delta i och bidra till kontrollen av förmyndarskapssystemen.

Mekanismer för individuella klagomål

Barnen måste ha tillgång till mekanismer för att inge individuella klagomål. Barn bör, på ett barnvänligt sätt och på ett språk som de förstår, informeras om enskilda personer eller organisationer till vilka de kan rapportera klagomål mot sin förmyndare. Klagomålen måste kunna lämnas i förtrolighet och på ett säkert sätt, inklusive via telefonhjälp-tjänster. Det måste finnas tillförlitliga förfaranden för att garantera att barn som använder klagomålsmekanismer och rapporteringsförfaranden inte riskerar vedergällning.

De flesta medlemsstater saknar särskilda mekanismer eller bestämmelser för att lämna in klagomål mot förmyndare. I de medlemsstater där sådana finns är de inte tillräckligt utvecklade och ofta inte tillgängliga för barn.

FRA 2014, FRA:s kommande rapport om barn som fallit offer för människohandel, där det ges en översikt över förmyndarskapssystemen i EU (Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union)

Eftersom allt fler barn avviker från boenden bör översyns- och tillsynsmekanismer följa upp hur många barn under förmyndarskap som försvinner, inklusive ensamkommande barn och barn som fastställts eller förmodas ha fallit offer för människohandel. Genom en grundlig utvärdering och kvalitetsbedömning av förfarandena för att utse förmyndare

och deras tjänster skulle man på ett effektivare sätt kunna hantera problemet med försvunna barn, eftersom ett effektivt förmyndarskapssystem kan bidra till att lösa problemet med att barn försvinner eller riskerar att försvinna.

Regelbunden översyn av förmyndarskap

Beslut om att utse förmyndare baseras på en bedömning av varje barns individuella behov (se även punkt 4.1). Förmyndarskapsmyndigheten bör regelbundet granska varje enskilt förmyndarskapsarrangemang, åtminstone en gång om året. Granskningen av förmyndarskapsarrangemangen måste dokumenteras. Vid bedömningen ska hänsyn tas till barnets åsikter.

4. Tildelning av en förmyndare för ett barn

I detta kapitel beskrivs förfarandet för att utse förmyndare för enskilda barn. Vikten av att snabbt utse en förmyndare framhålls. Dessutom tas förmyndarskaps varaktighet upp och vilket stöd som ska ges efter att barnet fyllt 18 år.

”Inget barn bör någonsin vara utan det stöd eller skydd som en vårdnadshavare, förmyndare eller annan erkänt ansvarsfull vuxen person eller behörigt offentligt organ kan ge.”

Källa: FN:s generalförsamling (2010), resolution 64/142, riktlinjer för alternativt omvårdnad av barn, av den 24 februari 2010, A/RES/64/142, punkt 19

4.1. När bör en förmyndare utses?

Att snabbt utse en förmyndare är viktigt för att kunna skydda ett barns rättigheter och allmänna välbefinnande och för att förhindra barnhandel och att barnet utsätts för andra former av övergrepp eller utnyttjas.

En förmyndare ska utses från det att myndigheterna har identifierat ett barn som ett tänkbart offer för människohandel, när detta behövs för att tillgodose barnets bästa och välbefinnande (direktivet om människohandel (2011/36/EU), artikel 14.2). Den nationella lagstiftningen måste därför innehålla föreskrifter om att en förmyndare ska utses så snabbt som möjligt. I praktiken kan ensamkommande barn redan ha en förmyndare, på grund av sin status som ensamkommande, innan de identifieras som offer för människohandel.

Lovande metoder

Förmyndare ska utses snabbt

Enligt det nederländska Nidos-programmet ska den första kontakten mellan Nidos och det ensamkommande barnet ske samma dag barnet anländer till ansökningscentrumet. Från det ögonblicket tar Nidos på sig rollen som förmyndare och ber domstolen att utse organisationen till förmyndare tills domstolen tilldelar barnet en särskild förmyndare. För att det ska gå snabbare att utse förmyndaren har Nidos undertecknat ett samförståndsavtal med migrationsmyndigheten för att se till att Nidos omedelbart kontaktas när myndigheten identifierar ett ensamkommande barn.

En särskild grupp av Nidos-förmyndare arbetar på ansökningscentrumet Ter Apel på Amsterdams flygplats Schiphol. Efter att gränspoliserna har tagit barnet i förvar intervjuas barnet av Nidos förmyndare, som försöker ta reda på om barnet kan vara ett offer för människohandel. Om så är fallet överförs barnet till ett skyddat boende för barn som fallit offer för människohandel.

Källa: Nederländerna, Genomförandebeslut till ungdomsvårdslagen (Uitvoeringsbesluit Wet op de Jeugdzorg), artikel 44; Kromhout, M. H. C., och Liefwaard, A. (2010), Tussen beheersing en begeleiding: Een evaluatie van de pilot 'beschermde opvang risico-AMV's' (en utvärdering av pilotprojektet om skyddad mottagning av asylsökande barn i riskzonen), Haag, Centrumet för vetenskaplig forskning och dokumentation (Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, WODC)

Att snabbt utse förmyndare för barn som antas ha fallit offer för människohandel eller för ensamkommande barn som löper risk att utsättas för övergrepp är också förenligt med **1996 års Haagkonvention** om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor som föräldrans ansvar och åtgärder till skydd för barn, som de flesta EU-länder är part i. I artikel 5 i konventionen anges den allmänna regeln att myndigheterna i den stat där barnet har *hemvist* är behöriga att utse

en förmyndare. För flyktingbarn och barn vars hemvist inte kan fastställas är behörig stat den stat där barnet för tillfället befinner sig (**artikel 6** och även **artikel 13** i Bryssel II-förordningen, om ändring av förordning (EG) nr 2201/2003). Även när en stat inte är behörig kan den emellertid vidta brådskande och tillfälliga skyddsåtgärder (**artiklarna 11 och 12** i **1996 års Haagkonvention**). I **artikel 20** i Bryssel II-förordningen (om ändring av förordning (EG) nr 2201/2003)

I vägledningen till 1996 års Haagkonvention anges att ett bra sätt för myndigheterna att avgöra om en viss situation är "brådskande" är att göra en bedömning av om barnet riskerar permanenta skador eller om barnets skydd eller intressen äventyras om det inte vidtas åtgärder för att skydda barnet.

Källa: Ständiga byrån för Haagkonferensen för internationell privaträtt (maj 2011), reviderat utkast till vägledning till konventionen av den 19 oktober 1996 om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor som föräldrans ansvar och åtgärder till skydd för barn, kapitel 6.2

anges dessutom att medlemsstaterna i brådskande fall kan vidta interimistiska åtgärder, däribland säkerhetsåtgärder, avseende personer eller tillgångar i den staten. EU-länderna kan använda sig av dessa bestämmelser för att utse en förmyndare även om ett barns hemvist inte har fastställts när myndigheterna vidtar åtgärder som kan äventyra skyddet av ett ensamkommande barn.

De behöriga myndigheterna ska fastställa en tidsgräns för när en förmyndare måste ha utsetts, räknat från när ett ensamkommande barn identifierades.

4.2. Hur utser man bäst en förmyndare för ett barn?

De grundläggande stegen för att utse en förmyndare bör se likadana ut för alla barn, även om olika förmyndarskapssystem tillämpas för EU-medborgare och tredjelandsmedborgare. Om förmyndare utses på regional eller lokal nivå bör samma skyddsbestämmelser gälla oavsett plats. Det innebär att den tid det tar att utse en förmyndare inte nämnvärt bör skilja sig åt mellan olika regioner eller platser.

Med tanke på hur ofta barn avviker från boenden bör extra insatser göras för att förhindra att barn avviker innan förmyndaren har utsetts och/eller har träffat barnet första gången.

När man ska utse en förmyndare måste man skilja mellan följande två situationer:

- Barnet är ensamkommande eller har skilts från sina föräldrar. I så fall kan man omgående inleda processen för att utse en förmyndare.
- Det finns en intressekonflikt mellan de personer som har föräldransvar och det barn som är brottsoffer. Föräldrarna kan därför inte tillgodose barnets bästa och/eller företräda barnet. I så fall bör en tillfällig förmyndare eller ett juridiskt ombud utses, om det organ som enligt nationell lag är skyldigt att göra en bedömning av föräldrarna och en riskbedömning anser att det för barnets bästa är nödvändigt att skilja det från föräldrarna.

I princip behöver ett barn som är tillsammans med sina föräldrar eller huvudsakliga vårdgivare inte en förmyndare. Föräldrarna sörjer i så fall för barnets välbefinnande. Det finns dock situationer där föräldrarna har varit inblandade i handeln med barnet, har en intressekonflikt med barnet eller på annat sätt inte kan tillgodose barnets bästa ([direktivet om människohandel](#), [artikel 14.2](#)). När det finns anledning för myndigheterna att, utifrån en inledande riskbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet, misstänka att föräldrarna eller andra huvudsakliga vårdgivare kan vara inblandade i handeln med barnet måste de ingående granska om dessa är lämpliga att företräda barnets bästa.

Att skilja ett barn från sina föräldrar kan allvarligt kränka ett barns rättigheter och kan få långvariga psykologiska och sociala konsekvenser. Enligt **artikel 9 i barnkonventionen** får barn inte mot sin vilja skiljas från sina föräldrar utom i de fall då ett sådant åtskiljande är nödvändigt för barnets bästa, t.ex. vid övergrepp mot eller vanvård av barnet från föräldrarnas sida. **Artikel 8 i Europakonventionen**, såsom denna har tolkats i rättspraxis från Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna, pekar i samma riktning. Behöriga rättsliga myndigheter får bara skilja barnen från föräldrarna om detta är förenligt med gällande lagar och förfaranden och beslutet måste kunna överklagas till domstol. Oavsett barnets nationalitet ska de omfattande skyddsmekanismer som fastställts i nationell lag tillämpas.

Om barn är offer för människohandel kan de vuxna som åtföljer barnet, och som förefaller vara föräldrar eller vårdgivare, i stället ingå i människohandelnätverk som utnyttjar barnet. Vid tveksamheter kring åtföljande vuxnas identitet, och om de dokument som krävs saknas, bör de behöriga myndigheterna göra en ingående granskning av deras förhållande till barnet. Myndigheterna bör utarbeta standardförfaranden för att styrka föräldraskap och familjeband. Sådana bedömningar ska utföras av kvalificerade yrkesutövare.

Nedanstående grundläggande skyddsåtgärder bör tillämpas när man fastställer behovet av att utse en förmyndare, i enlighet med gällande rapporterings- och hänvisningsförfarande och efter att ha identifierat att ett barn är i behov av skydd. En bedömning av barnets individuella behov utifrån barnets familjesituation bör göras så snabbt som möjligt. Vid bedömningen ska hänsyn tas till följande aspekter (se även [kapitel 5](#)).

- Föräldrarnas förmåga att ge barnet omvårdnad och företräda dess intressen bör bedömas när den behöriga myndigheten har rimlig anledning att misstänka att föräldrarna var delaktiga i utnyttjandet eller handeln med barnet och när barnets välbefinnande hotas.
- Bedömningen bör genomföras av lämpliga, kvalificerade yrkesutövare för den behöriga myndighetens räkning.
- Bedömningen bör genomföras av en sektorsövergripande grupp av yrkesutövare och inte av en ensam person/yrkesutövare.
- Barnet bör informeras om förfarandet och under hela förfarandet rådfrågas i förhållande till sin ålder, mognad och utvecklingsförmåga.
- Alla steg i förfarandet måste dokumenteras.
- Förfarandena bör följa gällande lagstiftning och, när det är relevant, bör föräldrarna informeras om förfarandet och sin rätt till ett juridiskt ombud.

När ska förmyndaren utses?

När det har fastställts att det finns ett behov av att utse en förmyndare för ett barn bör förmyndaren utses så snabbt som möjligt, och inom en lagstadgad maxgräns (tabell 3). Beslutet att utse förmyndaren bör kunna överklagas till domstol.

När en förmyndare utses bör barnen beredas möjlighet att höras och deras åsikter ska tillmätas vederbörlig betydelse.

Tabell 3: Internationella och europeiska rättskällor om när en förmyndare bör utses

Instrument \ Upplysningar	Terminologi	Förmyndare ska utses så snart som möjligt efter det att barnet identifierats
FN:s och Europarådets instrument		
FN:s barnrättskommitté, allmän kommentar nr 6 CRC/GC/2005/6	Förmyndare/juridiskt ombud	Punkt 33 "Snabbt" (punkt 21, punkt 24)
FN:s riktlinjer för alternativt omvårdnad av barn A/HRC/11/L.13	Förmyndare Erkänt ansvarig vuxen	Punkt 18
Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel från 2005	Förmyndare	Artikel 10.4
Direktivet om människohandel (2011/36/EU)	Förmyndare och/eller ombud	Artikel 14
EU-instrument		
Direktivet om mottagningsvillkor (2013/33/EU)	Företrädare	Artikel 24.1
Asylprövningsdirektivet (2013/32/EU)	Företrädare	Artikel 25.1 a
Skyddsgrundsdirektivet (2011/95/EU)	Förmyndare/ ombud	Artikel 31.1 (Så snabbt som möjligt efter det att internationellt skydd har beviljats)
Dublinförordningen (EU) nr 604/2013	Företrädare	Artikel 6.2
Brottsofferdirektivet (2012/29/EU)	Förmyndare Särskild företrädare/ juridiskt ombud	–
Direktivet om sexuell exploatering av barn (2011/93/EU)	Särskild företrädare/ juridiskt ombud	–

Lovande metoder

Jourlinjer för att skydda barn

Den tjeckiska myndigheten för socialt och rättsligt skydd av barn, som är landets tillsynsmyndighet för förmyndare, har inrättat en jourtelefonlinje så att det går att nå myndigheten utanför kontorstid.

Vid ärenden som rör barn som fallit offer för människohandel måste en förmyndare eller en anställd vid myndigheten vara närvarande när polisen intervjuar barnet. I sådana fall fyller anställda vid myndigheten automatiskt förmyndarens funktion tills en domstol officiellt utser en förmyndare.

Källa: Tjeckien, Inrikesministeriet (Ministerstvo vnitra České republiky) (2011), Barnhandel: Rekommendationer om hur offentliga myndigheter ska agera (Obchodování s dětmi – doporučení pro postup orgánů veřejné správy), Prag, Odbor bezpečnostní politiky, som finns på www.mvcr.cz/clanek/boj-proti-obchodovani-s-detmi.aspx

Om det av praktiska skäl är omöjligt att snabbt utse en permanent förmyndare för ett barn bör en person tillfälligt utses att utföra förmyndarens uppgifter.

Detta kan t.ex. bli fallet när ett papperslöst barns ålder – och därmed behovet av en förmyndare – ifrågasätts och myndigheterna försöker ta reda på barnets ålder. I **direktivet om människohandel** (2011/36/EU) anges uttryckligen att om det råder osäkerhet om åldern på en person som har utsatts för människohandel och om det finns skäl att tro att personen är under 18 år, bör den personen förutsättas vara ett barn och omedelbart erhålla hjälp, stöd och skydd (skäl 22). I en sådan situation bör en förmyndare eller tillfällig förmyndare utses (se även **punkt 10.1** om åldersbedömning).

I princip bör inget beslut som rör barnet fattas innan en förmyndare har utsetts, förutom sådana brådskande åtgärder som krävs för att garantera barnets säkerhet och tillgodose hans eller hennes grundläggande behov. Framför allt bör skyddsåtgärder vidtas för att undvika att barnet försvinner i väntan på att en förmyndare ska utses och mellan utnämningen av förmyndaren och första gången förmyndaren och barnet träffas i verkligheten.

Myndigheterna bör ge förmyndarna tillräckligt med tid att träffa och förbereda barnet innan förfaranden inleds och beslut fattas. Tidsfristerna bör anges i officiella riktlinjer.

Det ankommer på den myndighet som har identifierat barnet, eller som har tilldelats denna uppgift i den nationella lagstiftningen, att se till att sådana tillfälliga åtgärder vidtas.

Överföringen av ansvaret för barnet från den myndighet som identifierade barnet som offer, t.ex. polisen, till en förmyndare bör dokumenteras.

Informera barnet

Förmyndarskapsmyndigheten bör ge barnet relevant information om förmyndaren på ett språk och på ett sätt som barnet kan förstå i förhållande till sin ålder, mognad och utvecklingsförmåga.

När barnet informeras bör hänsyn även tas till köns- och kulturaspekter. Dessutom ska hänsyn tas till den särskilda situationen och de särskilda behoven för barn med funktionsnedsättning, inklusive intellektuell och mental funktionsnedsättning.

Den information som ges bör innehålla information om vad som kommer att ske med barnet efter att förmyndaren har utsetts, förmyndarens roll och funktion och barnets rättigheter och skyldigheter.

För att underlätta detta bör förmyndarskapsmyndigheterna ta fram barnvänligt material som även andra organ och enheter kan använda.

När förmyndaren har utsetts bör förmyndarskapsmyndigheten vara skyldig att tillhandahålla all relevant information om förmyndarskapsarrangemanget till barnet och framför allt informera barnet om när, var, hur och till vem han eller hon kan vända sig för att rapportera klagomål mot förmyndaren, övergrepp eller otillbörligt beteende eller eventuella kränkningar av sina rättigheter. Sådan information bör ges muntligen och/eller skriftligen på ett barnvänligt sätt och på ett språk som barnet förstår (se även [punkt 3.2](#)).

4.3. När avslutas ett förmyndarskap?

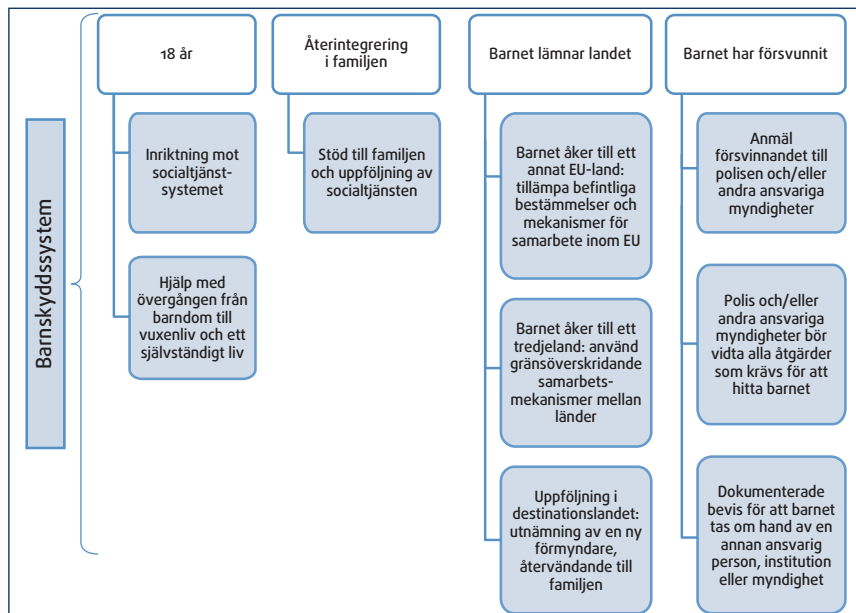
Förmyndarskapet måste pågå tills man finner och genomför en varaktig lösning som tillgodoser barnets bästa eller tills barnet blir myndigt (se figur 7). Under processen för att finna en varaktig lösning ska man i princip undersöka möjligheten för barnet att återförenas med sina föräldrar och återintegreras i familjen, när detta är det som är bäst för barnet.

Om barnet vill flytta till ett annat EU-land, men inte återförenas med sina föräldrar, ska förmyndarskapet i princip fortsätta i den medlemsstat som barnet flyttar till.

Detta kan underlättas genom samarbetsmekanismer mellan förmyndarskaps-tjänster i olika EU-länder. Detta är en aspekt som bör beaktas i de nationella eller

gränsöverskridande rutinerna för vidareutslussning som föreslås i *EU:s strategi för utrotande av människohandel*. Förmyndaren bör samordna alla insatser som rör familjeåterförening, inklusive familjebedömning, även i de ärenden där barnets familj bor i ett annat land.

Figur 7: När avslutas ett förmyndarskap?

Källa: FRA, 2014

Om barnet försvinner bör förmyndaren omedelbart anmäla detta till ansvariga myndigheter och hålla kontakt med organisationer som arbetar med försvunna barn, inklusive i förekommande fall 116 000-jourlinjer för försvunna barn (se även [punkt 6.1](#)). Om ett barn under förmyndarskap försvinner behåller förmyndaren sitt ansvar för barnet tills det finns dokumenterade bevis för att barnet får omvårdnad av en annan ansvarig person, institution eller myndighet. Det bör alltid krävas ett domstolsbeslut för att avsluta ett förmyndarskapsförhållande.

Förmyndare bör ha rätt till ersättning för den tid de lägger ned på att anmäla ett försvunnet barn till polisen och/eller andra relevanta myndigheter som anges i nationell lagstiftning, och för den tid som de har lagt ned på att kontrollera att myndigheterna har gjort allt de har kunnat för att hitta barnet. Förmyndaren bör ha rätt till denna ersättning tills barnet hittas eller förmyndarskapet officiellt avslutas.

Man bör tillämpa samma granskningsförfaranden, standarder och skyddsåtgärder för att tillgodose barnets bästa som i de barnskyddssystem som gäller för alla barn som får alternativt omvårdnad.

Framför allt för ensamkommande barn som omfattas av migrationslagstiftning kan vårdbestämmelser, lagstadgade rättigheter, rättsliga möjligheter och perspektiv drastiskt förändras när de fyller 18 år. Det är mycket viktigt att barnen är väl förberedda på att gå från att vara barn till att bli vuxna och att de får det stöd som krävs för detta (se även [figur 13](#)).

Även om förmyndarskapet kan avslutas när ett barn blir myndigt bör EU-länderna, med tanke på hur utsatta dessa barn är, överväga att göra det möjligt att ge stöd och bistånd till dessa barn även efter det att de har fyllt 18 år. På så sätt skulle man kunna underlätta barnets övergång till vuxenlivet.

Om barn som är medborgare i ett EU-land har tillgång till förmyndarskapstjänster och omvårdnadsarrangemang efter att de har fyllt 18 år bör dessa tjänster även vara tillgängliga för barn från andra länder, särskilt barn som fallit offer för människohandel. För barn som fallit offer för människohandel är tillit en viktig aspekt i rehabiliteringsprocessen och i processen för att finna en varaktig lösning. Därför är det ibland nödvändigt att ha en förmyndare under långre tid.

När offer för människohandel fyller 18 år bör de, så länge som de fortfarande befinner sig i värdmedlemsstaten, fortsätta ha tillgång till lämpliga stödverksamheter för brottsoffer i enlighet med [brottsofferdirektivet \(2012/29/EU\)](#). Det innebär att de bör ha tillgång till rehabiliteringstjänster, vid behov psykologisk och medicinsk hjälp, juridiskt ombud och kostnadsfritt rättsligt bistånd under hela rättsprocessen. Dessa tjänster bör tillhandahållas på samma villkor och på samma nivå som för de brottsoffer som är medborgare i den aktuella medlemsstaten.

Behovet av att säkerställa en öppnare och mer välunderbyggd övergång till vuxenlivet framhålls i en forskningsstudie om europeiska länders praxis vid hanteringen av de utmaningar som ensamkommande barn, asylsökande barn som har skilts från sina föräldrar och flyktingbarn möter när de fyller 18 år.

Källa: UNHCR och Europarådet (2014), Unaccompanied and separated asylum-seeking and refugee children turning eighteen: What to celebrate?, som finns på www.refworld.org/DOCID/53281A864.HTML

Europarådets parlamentariska församling rekommenderar, med beaktande av den särskilda situation som ensamkommande unga migranter som blir vuxna befinner sig i och mot bakgrund av barnets bästa, att medlemsstaterna inrättar en övergångskategori för personer i åldern 18–25 år. Under denna period skulle unga migranter kunna fortsätta få stöd för att kunna leva ett självständigt liv, med garanterad tillgång till välfärdsstöd och bostad, utbildning, hälso- och sjukvårdstjänster och information om relevant administrativt förfarande.

Källa: Europarådets parlamentariska församling, utskottet för migration, flyktingar och fördrivna personer (Rapport / Doc. 13505 / 23 april 2014), Migrant children: What rights at 18? som finns på <http://website-pace.net/documents/19863/168397/20140313-MigrantRights18-EN.pdf/ea190a6e-1794-4d30-b153-8c18dc95669f> <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20589&lang=en>

Om barn har skilts från sina föräldrar på grund av övergrepp eller vanvård måste föräldrarnas förmåga och vilja att tillgodose barnets bästa regelbundet bedömas. Så fort det dyker upp nya bevis som tyder på att det bästa för barnet vore att återvända till familjen, bör förmyndaren tillsammans med behörig barnskyddsmyndighet stödja och övervaka återföreningen. Man bör tillämpa samma granskningsförfaranden, standarder och skyddsåtgärder för att tillgodose barnets bästa som i de barnskyddssystem som gäller för alla barn som får alternativt omvårdnad.

4.4. När bör en förmyndare bytas ut?

För att garantera kontinuitet och stärka det förtroende som har byggts upp mellan barnet och förmyndaren bör en förmyndare i regel inte bytas ut när han eller hon väl har tilldelats ett barn, om inte omständigheterna i det enskilda ärendet gör att detta är oundvikligt.

I artikel 24.1 i [direktivet om mottagningsvillkor](#) (2013/33/EU) anges att "för att kunna säkerställa den underåriges välbefinnande och sociala utveckling... ska den person som agerar som företrädare endast bytas ut om det är nödvändigt". Det anges dessutom att "behöriga myndigheter ska utföra regelbundna bedömningar, inbegripet vad gäller tillgången till nödvändiga medel för att biträda det ensamkommande barnet".

Tillfälliga förmyndare som utsetts inom ramen för preliminära åtgärder för att skydda barnet bör om det går även utses till "permanent" förmyndare.

För att garantera att barnet får stabilitet i sitt liv, och för barnets utvecklings skull, bör barnet inte i onödan eller rutinmässigt överföras till en annan del av landet, om detta inte är nödvändigt för barnets säkerhet eller bästa.

Om ett barn har klagat över att förmyndaren missköter sina uppgifter bör byte av förmyndare övervägas som ett möjligt alternativ. Byte av förmyndare bör uttryckligen föreskrivas i lagstiftningen och ske omedelbart om förmyndaren utreds för allvarliga kränkningar av barnets rättigheter, t.ex. övergrepp eller olämpligt beteende.

Förmyndarskapsmyndigheten bör dessutom regelbundet granska varje enskilt ärende. Vid en sådan bedömning ska hänsyn även tas till barnets åsikter. Förmyndarskapsmyndigheter bör upprätta riktlinjer och kriterier för sådana regelbundna bedömningar. Granskningen av förmyndarskapsarrangemang måste dokumenteras. I förekommande fall bör familjesituationen också bedömas för att se om det är möjligt för barnet att återförenas med sina föräldrar (se [punkt 4.2](#)).

Del II – Förmyndarens uppgifter

I punkt 1 i inledningen nämnde vi att förmyndaren ska tillgodose barnets bästa, garantera barnets allmänna välbefinnande och företräda barnet i juridiska angelägenheter för att komplettera barnets begränsade rättshandlingsförmåga. I de följande fem kapitlen kommer vi att titta närmare på dessa huvuduppgifter. I uppgifterna ingår även sektorsövergripande uppgifter som att ställa myndigheter till svars för beslut som rör barnet och att ingripa om barnets välfärd hotas (figur 8).

De flesta EU-länder saknar en exakt definition av en förmyndares uppgifter i sin lagstiftning.

FRA 2014, FRA:s kommande rapport om barn som fallit offer för människohandel, där det ges en översikt över förmyndarskapssystemen i EU (Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union)

Förmyndarens rättigheter och skyldigheter bör definieras i nationell lagstiftning eller i policydokument och vid behov förtydligas i officiella riktlinjer. Tabell 4 visar internationella och europeiska rättskällor som beskriver vilka uppgifter som förmyndare eller juridiska ombud har.

Tabell 4: Förmyndarens uppgifter enligt europeiska och internationella rättskällor

FN- och Europaråds-instrument och EU-direktiv	Terminologi	Den utsedda personens funktioner och uppgifter						
		Tillgodose barnets bästa	Garanterar barnets välbefinnande och lämplig omvårdnad	Företräda barnet	Delta tillsammans med barnet i föraranden (närvara vid förhör, informera och förbereda barnet)	Hjälpa till att identifiera och genomföra en varaktig lösning	Fungera som länk – samordningsroll	Familjeband och uppspärning av familjemedlemmar
FN:s barnrättskommitté, allmän kommentar nr 6 CRC/GC/2005/6	Förmyndare /Rättslig företrädare	Punkt 33	Punkt 33	Punkt 33	Punkt 33 Punkt 72	Punkt 90	Punkt 33	-
FN:s riktlinjer för alternativ omvårdnad av barn A/HRC/11/L.13	Förmyndare Erkänt ansvarig vuxen	Punkt 101 Punkt 103	Punkt 104 a	Punkt 104 b	-	Punkt 104 c	Punkt 104 d	Punkt 104 e Punkt 104 g
Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel från 2005	Förmyndare	Artikel 10.4 a	-	-	-	-	-	Artikel 10.4 c
Direktivet om människohandel (2011/36/EU)	Förmyndare/ombud	Artikel 13 Ingressen, skäl 23	-	Artikel 14.2	-	-	-	-
Direktivet om mottagningsvillkor (2013/33/EU)	Företrädare	Artikel 2 j Artikel 24.1	Artikel 23 Artikel 24.1	Artikel 2 j	Artikel 24.1 (närvara vid förhör)	-	-	-
Asylprövningsdirektivet (2013/32/EU)	Företrädare	Artikel 2 n Artikel 25.1 a	-	Artikel 2 n Artikel 7.3	Artikel 25.1 b	-	-	-
Skyddsgrunds-direktivet (2011/95/EU)	Förmyndare/ Företrädare	Artikel 31.4 Ingressen, skäl 18	Artikel 31.1	Artikel 31.1	-	-	-	-
Dublinförordningen (EU) nr 604/2013	Företrädare	Artikel 6.2	-	Artikel 6.2	-	-	-	-
Brottslofter-direktivet (2012/29/EU)	Förmyndare Särskild företrädare/ juridiskt ombud	-	-	Artikel 24 b	Artikel 20 c	-	-	-
Direktivet om sexuell exploatering av barn (2011/93/EU)	Särskild företrädare/ juridiskt ombud	-	-	Artikel 20.1	Artikel 20.3 f	-	-	-

Figur 8: Förmyndarens huvuduppgifter

Källa: FRA, 2014

Barnkonventionens fyra grundprinciper (se figur 3) ska styra alla aspekter av förmyndarens arbete. Om föräldrarna saknas eller är förhindrade att utöva föräldransvar är det förmyndarens uppgift att tillgodose och främja barnets välbefinnande. Varje gång det fattas ett beslut som rör barnet är det förmyndarens uppgift att främja det alternativ som slår vakt om **barnets bästa**. Förmyndaren måste se till att barnet ges möjlighet att uttrycka sina åsikter och att dessa verkligen beaktas. Förmyndaren måste informera barnet och rådgöra med honom eller henne i alla frågor som rör förmyndarens arbete, i förhållande till barnets mognad och utvecklingsförmåga.

”Frekvensen och kvaliteten på kontakterna mellan förmyndare och barn varierade. Många barn var nöjda och ville ha ett mer personligt förhållande med förmyndaren – något som även de vuxna respondenterna ansåg vara viktigt för ett barns välbefinnande.”

Källa: FRA (2010), FRA:s jämförande rapport om ensamkommande asylsökande barn i EU:s medlemsstater (Separated, asylum-seeking children in European Union Member States, Comparative report), som finns på http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAAC-comparative-report_EN.pdf

Att skapa och behålla en tillitsfull relation med barnet

En tillitsfull relation mellan förmyndaren och barnet är en förutsättning för ett effektivt förmyndarskap. Utan barnets tillit kommer förmyndaren inte att få reda på barnets önskingar och känslor, och det blir svårt att främja barnets bästa.

Förmyndaren bör samtala med barnet på ett vänligt sätt, visa prov på kulturkänslighet och tillämpa en könskänslig strategi. Många faktorer spelar in för att skapa en tillitsfull relation. Följande faktorer är emellertid extra viktiga:

- Respektera barnets rättigheter.
- Behandla barnet med respekt och värdighet.
- Vara tillgänglig och finnas till hands för barnet.
- Respektera sekretessen.

I dokumentet *Grundläggande standarder för förmyndare för barn som skilts från sina föräldrar i Europa* ges vägledning om en förmyndares roll och skyldigheter (standarderna 1–6), relationen med barnet (standarderna 7–9) och förmyndarens yrkeskunskap och kompetens (standard 10). Standarderna har tagits fram i samråd med barn som skilts från sina föräldrar, förmyndare och andra sakkunniga, t.ex. fosterföräldrar, advokater och socialarbetare. Den grundläggande standarden nr 8 anger ett antal indikatorer på en positiv relation som bygger på ömsesidigt förtroende, öppenhet och förtrolighet. Enligt denna standard ska förmyndaren

- A) känna barnet personligen,
- B) behandla all information från och om barnet med sekretess, om det inte är nödvändigt att lämna ut informationen för att trygga barnets eller ett annat barns säkerhet och, när det går, informera barnet om sekretessen har brutits,
- C) inte ha några synpunkter på barnets skäl att lämna hemlandet eller låta detta påverka förmyndarens relation med barnet,
- D) alltid vara ärlig mot barnet och hålla sina löften,
- E) tydligt informera barnet om sin roll och dess begränsningar på ett sätt som barnet kan förstå och komma ihåg,
- F) visa barnet att förmyndaren lägger ned själ och hjärta i arbetet och verkligen bryr sig om och känner sitt ansvar för barnet,
- G) göra det tydligt för barnet att ett barn som försvinner alltid är välkommet att kontakta förmyndaren,
- H) vara uppmärksam på verbal, icke-verbal och känslomässig kommunikation,
- I) visa empati gentemot barnet och ge moraliskt och känslomässigt stöd.

Källa: *Defence for Children – ECPAT Nederländerna (2011), Core standards for guardians of separated children in Europe, Leiden, Defence for Children – ECPAT Nederländerna, som finns på www.corestandardsforguardians.eu/*

Täta kontakter och att det är lätt att få tag på förmyndaren är viktigt för att bygga upp en tillitsfull relation med barnet.

Förmyndare som arbetar med barn som fallit offer för människohandel bör vara medvetna om vilka effekter människohandeln kan få för barnets beteende och konsekvenserna av traumatiska upplevelser. Individer som lider av ett trauma har t.ex. ofta minnesproblem och kan inte i detalj komma ihåg händelser, eller kommer ihåg olika saker vid olika tillfällen. Det betyder inte att barnet ljugar eller inte litar på förmyndaren. Förmyndaren bör öka medvetenheten om dessa aspekter bland de andra yrkesutövare som arbetar med barnet.

Känslomässig omvårdnad av barnet är ett grundläggande behov som förmyndaren inte bör bortse från. Personer som har utsetts till förmyndare måste ges det stöd de behöver för att utföra sina uppgifter, inklusive att ge denna känslomässiga omvårdnad. Framför allt bör man se till att deras arbetsbelastning och antalet ärenden som de tilldelas gör det möjligt för dem att tillbringa tillräckligt mycket tid med barnet för att kunna bygga upp en personlig relation med honom eller henne (se även [punkt 3.6](#)).

Sekretess

Förmyndaren får reda på detaljer om ett barns privatliv som han eller hon måste behandla med sekretess. Samtalen med barnet bör ske i förtrolighet och bör respektera barnets värdighet och rätt till personlig integritet.

Sekretess är en viktig aspekt av barnets relation med förmyndaren. Barnet bör ha en lagstadgad rätt till personlig integritet. Uppförandekoden för förmyndare bör även innefatta sekretessprincipens konsekvenser (se även [punkt 3.2](#)). Förmyndaren bör ha möjlighet att bestämma när och på vilka villkor det kan vara bäst för barnet om vissa uppgifter vidarebefordras till andra relevanta aktörer och organ.

Sekretess är också en förutsättning för barnets säkerhet, framför allt för barn som fallit offer för människohandel eller ensamkommande barn som söker internationellt skydd. Information om ett barn som fallit offer för människohandel får inte lämnas ut om detta kan skada barnet eller barnets familjemedlemmar (se även [punkt 6.3](#)). Barnets samtycke måste inhämtas, på ett sätt som är lämpligt för barnets ålder, innan känslig information lämnas ut. Hänsyn ska även tas till barnets mognad och utvecklingsförmåga.

5. Tillgodose barnets bästa

Att tillgodose barnets bästa ska vara förmyndarens vägledande princip i allt han eller hon gör.

Barnets bästa är ett dynamiskt begrepp. Syftet är att garantera barnets holistiska utveckling genom att sträva efter att det ska komma i åtnjutande av alla rättigheter som anges i barnkonventionen. Förmyndaren uppmanas att dagligen bedöma vad som är för barnets bästa, när beslut som rör barnet ska fattas. Det kan t.ex. röra sig om beslut om barnets boende, säkerhet, utbildning, hälsovård, fritidsaktiviteter och juridiskt ombud.

FN:s barnrättskommittés *allmänna kommentar nr 14 (2013)* om *barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet* (artikel 3.1) tillhandahåller ett ramverk för hur man ska bedöma och fastställa vad som utgör barnets bästa. Barnrättskommittén konstaterar följande: "En vuxen persons bedömning av barnets bästa går inte före skyldigheten att respektera barnets alla rättigheter enligt konventionen."

Källa: FN:s barnrättskommitté, allmän kommentar nr 14 (2013), av den 29 maj 2013, CRC/C/GC/14

Förmyndaren ska ställa offentliga myndigheter till svars för alla beslut som rör barnet och garantera att principen om att barnets bästa ska sättas i främsta rummet respekteras under hela beslutsprocessen, i enlighet med artikel 3 i barnkonventionen. Förmyndaren ska ställa offentliga myndigheter till svars. Han eller hon måste ingripa om barnets välfärd hotas och, inom gränserna för sina befogenheter, ifrågasätta varje beslut som anses strida mot och/eller inte främjar barnets bästa.

Bedömning och fastställande av barnets bästa

Barnets bästa ska bedömas på ett barnkänsligt sätt, i förhållande till barnets ålder, mognad, synpunkter, behov och problem. I sin allmänna kommentar nr 14 från 2013 listar barnrättskommittén vilka aspekter man bör ta hänsyn till när man bedömer vad som är det bästa för barnet:

- Barnets åsikter.
- Barnets identitet.
- Att bevara familjemiljön och upprätthålla relationer.
- Barnets omvårdnad, skydd och säkerhet.
- En situation av utsatthet.
- Barnets rätt till hälsa.
- Barnets rätt till utbildning.

Barnrättskommittén ger även vägledning om hur dessa aspekter ska vägas mot varandra. Att bevara familjemiljön kan t.ex. stå i konflikt med behovet att skydda barnet från risken för våld eller övergrepp från föräldrarnas sida. I en sådan situation måste aspekterna vägas mot varandra för att hitta en lösning som tillvaratar barnets bästa.

Utöver sådana regelbundna bedömningar av barnets bästa kan den nationella lagstiftningen innehålla krav på en formell bedömning av vad som är bäst för barnet i samband med beslut som rör ett barns liv, t.ex. fastställandet av en varaktig lösning. Sådana bedömningar ska göras av en sektorsövergripande grupp i enlighet med stränga processuella skyddsmekanismer. EU-lagstiftningen innehåller dessutom vägledning till medlemsstaterna om hur man bedömer vad som är bäst för barnet. I artikel 23.2 i [direktivet om mottagningsvillkor](#) (2013/33/EU) anges följande: "Vid bedömningen av ett barns bästa ska medlemsstaterna särskilt ta vederbörlig hänsyn till följande faktorer:

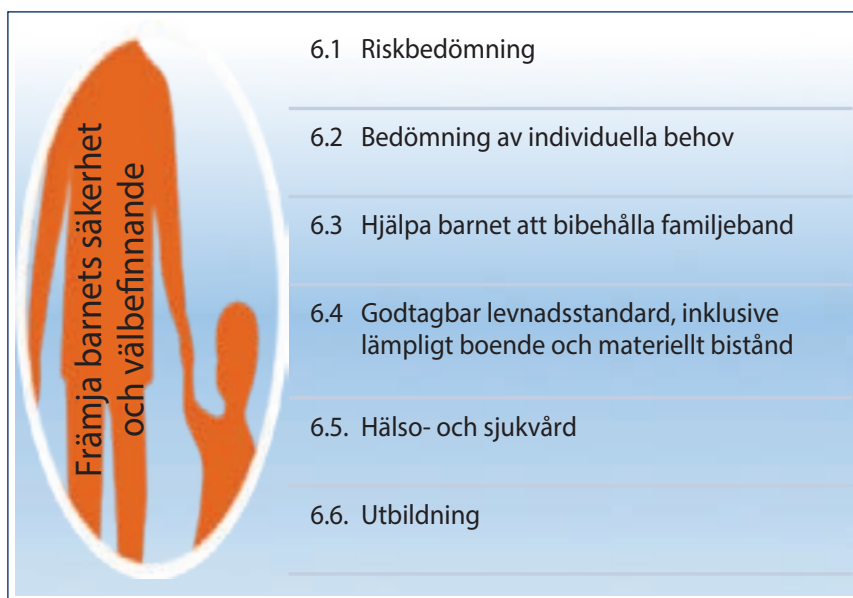
- a) Möjligheterna till familjeåterförening.
- b) Den underåriges välbefinnande och sociala utveckling, med särskild hänsyn till den underåriges bakgrund.
- c) Säkerhets- och trygghetshänsyn, särskilt om det finns risk för att den underåriga är offer för människohandel.
- d) Den underåriges åsikter, beroende på hans eller hennes ålder och mognad."

Förmyndaren ska delta i sådana formella bedömningar av vad som är bäst för barnet för att se till att barnets bästa sätts i främsta rummet i alla beslutsprocesser och att barnets rätt att höras respekteras, i enlighet med artikel 12 i barnkonventionen.

6. Främja barnets säkerhet och välbefinnande

För att främja barnets välbefinnande måste förmyndaren se till att barnets rättsliga, sociala, hälsomässiga, psykologiska, materiella och utbildningsmässiga behov möts (figur 9). Barn som berövats sin familjemiljö, och barn som fallit offer för människohandel har ofta utsatts för våld och lider av ett trauma. Att ha exponerats för våld ökar ett barns risk för ytterligare viktigmisering och upprepat våld. Att garantera ett barns säkerhet och skydda barnbrottsoffer bör prioriteras så att man undviker ytterligare viktigmisering och minskar risken för att barnet åter utsätts för människohandel.

Figur 9: Främja barnets säkerhet och välbefinnande

Källa: FRA, 2014

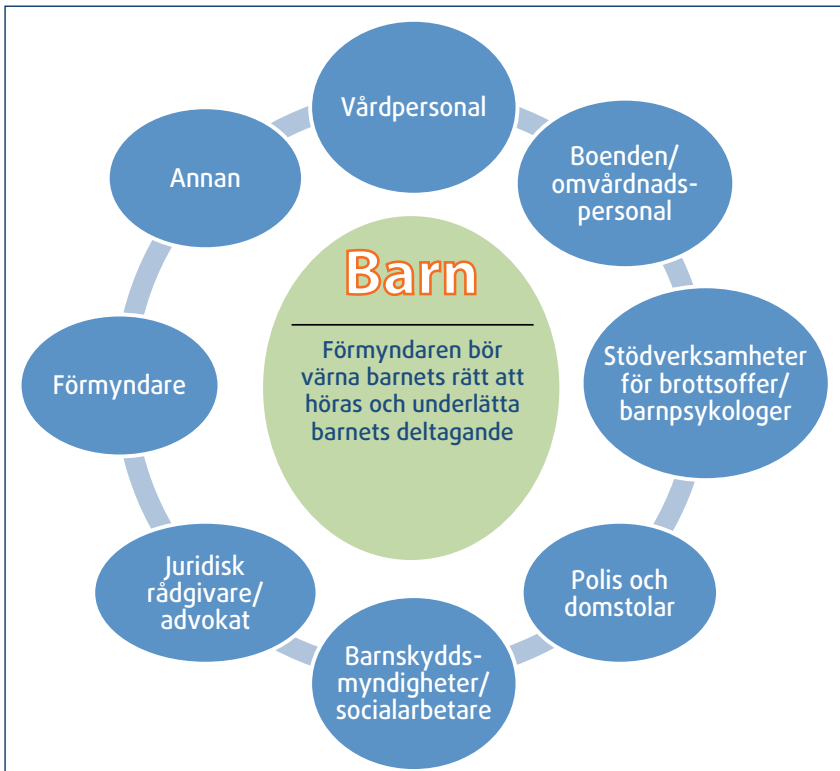
6.1. Riskbedömning

De behöriga barnskyddsmyndigheterna bör bedöma risken för övergrepp mot och utnyttjande av varje enskilt barn i deras vård och besluta om lämpliga skyddsåtgärder. Denna typ av riskbedömning bör även göras för ensamkommande barn när behöriga myndigheter ska fatta beslut om en varaktig lösning för barnet. Syftet med detta är att se till att den föreslagna lösningen är för barnets bästa och inte gör att barnet riskerar att utnyttjas, utsättas för övergrepp eller får sina rättigheter kränkta. Dessutom bör en riskbedömning alltid göras för barn som fallit offer för människohandel, för att ge dessa barn lämpligt skydd och garantera deras säkerhet, så att de inte åter utsätts för människohandel, utnyttjas ytterligare eller utsätts för ytterligare övergrepp.

Enligt **artikel 12** i direktivet om människohandel (2011/36/EU) har offer för människohandel, inklusive barn som fallit offer för människohandel, rätt till lämpligt skydd på grundval av en individuell riskbedömning.

En sådan bedömning bör göras så snabbt som möjligt och ha som mål att identifiera vilka åtgärder som krävs för att skydda barnet mot repressalier, hotelser och risken för att åter bli föremål för människohandel. Riskbedömningen bör regelbundet uppdateras tills man har funnit en varaktig lösning för barnet. Riskbedömningen bör göras av en sektorsövergripande grupp yrkesutövare bestående av bland annat företrädare för barnskyddsmyndigheter och leverantörer av hälsovårds- och socialtjänster.

Figur 10: Riskbedömning och förmyndarens roll

Källa: FRA

Förmyndaren ska försäkra sig om att de behöriga myndigheterna gör individuella riskbedömningar för varje enskilt barn som fallit offer för människohandel. Förmyndaren bör alltid rådfrågas när särskilda skyddsåtgärder ska antas och bör ges möjlighet att komma med förslag och rekommendationer. Även om förmyndaren inte är direkt ansvarig för de skyddsåtgärder som vidtas spelar förmyndaren trots det en viktig roll vid riskbedömningar (figur 10).

Checklista: Vad förmyndaren kan göra för barnets säkerhet

- ✓ Informera barnet om vilka skyddsåtgärder som kan vidtas.
- ✓ Begära en riskbedömning för barnet.
- ✓ Aktivt delta i riskbedömningsprocessen tillsammans med företrädare från andra relevanta myndigheter, polispersonal och barnets juridiska ombud.
- ✓ Regelbundet bedöma risken för att barnet kommer att avvika från sitt boende.
- ✓ Se till att barnet får uttrycka sina åsikter och att dessa tillmäts betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.
- ✓ Informera relevanta myndigheter när det finns ny information om barnets säkerhet som kan göra det nödvändigt att ändra befintliga skyddsåtgärder.
- ✓ Begära att riskbedömningen ska ses över och dokumenteras om ny information dyker upp som gör att andra eller ytterligare åtgärder behöver vidtas.
- ✓ Se till att de relevanta myndigheterna utan dröjsmål underrättas varje gång ett barn försvinner och att insatser görs för att hitta barnet.
- ✓ När offren är tredjelandsmedborgare, regelbundet påminna alla inblandade myndigheter om att inte utbyta information om barnets status som offer för människohandel med myndigheterna i ursprungslandet innan riskbedömningen har avslutats.

Tillgång till stödverksamheter för brottsoffer

Förmyndaren bör arbeta för att barn som fallit offer för människohandel ska få tillgång till konfidentiell hjälp från stödverksamheter för brottsoffer på det sätt som anges i **artiklarna 8 och 9** i [brottsferdirektivet \(2012/29/EU\)](#).

Checklista: Vad förmyndaren kan göra i samband med stödverksamheter för brottsoffer

- ✓ Underlätta tillgång till lämpligt och skyddat boende för barnbrottsoffer som behöver en säker plats på grund av överhängande risk för sekundär eller upprepad viktimisering, hot eller vedergällning.
- ✓ Informera om vilka stöd nätverk barnet har tillgång till. Informationen bör ges på ett barnvänligt sätt och på ett språk som barnet förstår. Både muntlig och skriftlig information bör ges.
- ✓ Underlätta tillgång till telefonhjälpstjänster.
- ✓ Underlätta tillgång till riktat och integrerat stöd till brottsoffer med särskilda behov, inklusive offer som utsatts för sexuellt våld, offer med funktionsnedsättning och offer för könsbaserat våld, t.ex. stöd och rådgivning vid trauman.

”Familjemedlemmar ska ha tillgång till stödverksamheter för brottsoffer efter behov och i enlighet med omfattningen av den skada de har lidit till följd av det brott som har begåtts mot brottsoffret” (**artikel 8** i **brottsofferdirektivet** (2012/29/EU)). Medlemsstaterna ska se till att stödverksamheter för brottsoffer, under vissa villkor, även är tillgängliga för barnets familjemedlemmar, om dessa befinner sig i (mottagnings)landet.

En bedömning av familjen ska göras för att säkerställa att den inte är medskyldig till eller på något annat sätt har varit inblandad i människohandeln, och inte utgör en risk för barnet.

I **artikel 18** i **brottsofferdirektivet** (2012/29/EU) anges dessutom att medlemsstaterna ska se till att åtgärder finns tillgängliga för att skydda ”brottsoffer och deras familjemedlemmar från sekundär och upprepad viktimisering, hot och vedergällning, inbegripet risken att brottsoffer drabbas av psykisk eller emotionell skada samt för att skydda brottsoffers värdighet vid förhör och vittnesmål. Sådana åtgärder ska vid behov även omfatta förfaranden som är fastställda i nationell rätt för fysiskt skydd av brottsoffer och deras familjemedlemmar”.

Skyddat boende

Ska barnets rörelsefrihet begränsas bör begränsningarna vara proportionerliga och grundas på resultatet av riskbedömningen. Alla begränsningar bör bekräftas av rättsliga myndigheter. Förmyndaren bör dessutom kontrollera att skyddsåtgärder

som inkräktar på barnets frihet, t.ex. frekventa byten av bosättningsort eller kraftiga begränsningar av barnets rörelsefrihet, endast vidtas när sådana åtgärder anses vara absolut nödvändiga för att trygga barnets säkerhet. När offret placeras i ett "skyddat boende", med kontrollerad ut- och ingång, bör åtgärder vidtas för att se till att barnet inte känner sig inspärtrat. Beroende på säkerhetsriskerna kan sådana åtgärder innefatta regelbundna utflykter med förmyndaren, socialarbetare eller volontärer. Förmyndaren bör ha obehindrat tillträde till ett barn i ett skyddat boende och barnet bör ha obehindrad åtkomst till förmyndaren. Obehindrad tillgång till rättsligt bistånd och tillgång till lämplig behandling och rehabiliteringstjänster bör också garanteras.

Om ett barn placeras i ett skyddat boende som innebär att barnets rörelsefrihet begränsas ska rättsliga myndigheter en gång i månaden se över detta beslut för att säkerställa att placeringen är absolut nödvändig för barnets säkerhet och inte pågår längre än nödvändigt (**artikel 25 i barnkonventionen** och **artikel 5 i Europakonventionen**).

Försvunna barn

I en undersökning från Europeiska kommissionen konstaterades att för vissa kategorier av barn, särskilt ensamkommande barn, väntar vissa myndigheter ett tag innan de följer upp anmälningar om försvunna barn.

Källa: Europeiska kommissionen (2013), kommissionens undersökning om försvunna barn i EU (Missing children in the European Union: Mapping, data collection and statistics), som finns på http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/missing_children_study_2013_en.pdf

Alla barn som befinner sig i EU har rätt till skydd. Försvinnanden bör hanteras på samma sätt oavsett vilken kategori av barn det rör sig om.

Boenden bör ha ett system för att se till att försvunna barn registreras, tillsammans med detaljer om deras nationalitet, migrationsstatus och, i förekommande fall, omständigheterna kring deras försvinnande. I ett sådant system bör boenden dessutom vara skyldiga att utan dröjsmål underrätta förmyndaren och andra lämpliga organ så snart försvinnandet upptäcks, dock senast inom 24 timmar. Boenden ska kunna ställas till svars om de inte i tid anmäler att ett barn har försvunnit.

På samma sätt måste förmyndaren, när han eller hon får reda på att det barn som han eller hon tilldelats har avvikit, omedelbart kontakta polisen och/eller alla andra relevanta myndigheter i enlighet med nationell lagstiftning. Förmyndare måste kunna ställas till svars om de underlåter att göra detta. Förmyndare bör se till att myndigheterna vidtar alla åtgärder som krävs och använder sig av alla till buds stående medel och förfaranden för att hitta det försvunna barnet. Myndigheterna ska samarbeta med

behörigt brottsbekämpande organ, i förekommande fall använda sig av journalnumret 116 000 för försvunna barn och eventuellt inleda ett förfarande enligt artikel 32 i SIS II-förordningen. När ett försvunnet barn väl har återfunnits måste förmyndaren aktivt delta i lämplig uppföljning för att förhindra att barnet avviker på nytt.

Lovande metoder

Utarbeta en omvårdnadsplan

Den irländska lagstiftningen innehåller ett krav på en omvårdnadsplan – en skriftlig plan som man kommit överens om tillsammans med barnet och alla som är inblandade i omvårdnaden av barnet. Omvårdnadsplanen bör spegla barnets individuella behov, både nu och i framtiden. I planen fastställs kortsiktiga, medellånga och långsiktiga mål för barnet. Dessutom anges vilka tjänster som krävs för att nå dessa mål. I omvårdnadsplanen bedöms även utsikterna till en varaktig lösning. Den irländska lagstiftningen innehåller även bestämmelser om en översyn av planen.

Källa: Irland (1995), förordning 11 i 1995 års förordningar om vård av barn och fosterhemsplacering av barn (Child Care (Placement of Children in Foster Care) Regulations 1995) (SI nr 260, 1995)

6.2. Bedömning av individuella behov

Barnbrottsoffer har rätt till bistånd och stöd som tar hänsyn till de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet, enligt **direktivet om människohandel** (2011/36/EU) (**artikel 14**) och **brottsofferdirektivet** (2012/29/EU) (**artikel 22**). För att säkerställa att rätt bistånd och stöd ges måste en behovsbedömning göras. Syftet med behovsbedömningen är att definiera vilka stödåtgärder som tillgodoser barnets bästa. En bedömning av särskilda behov krävs även enligt artikel 22 i **direktivet om mottagningsvillkor** (2013/33/EU), artikel 24 i **asylprövningsdirektivet** (2013/32/EU) och för flyktingar och subsidiärt skyddsbehövande enligt artikel 31 i **skyddsgrundsdirektivet** (2011/95/EU).

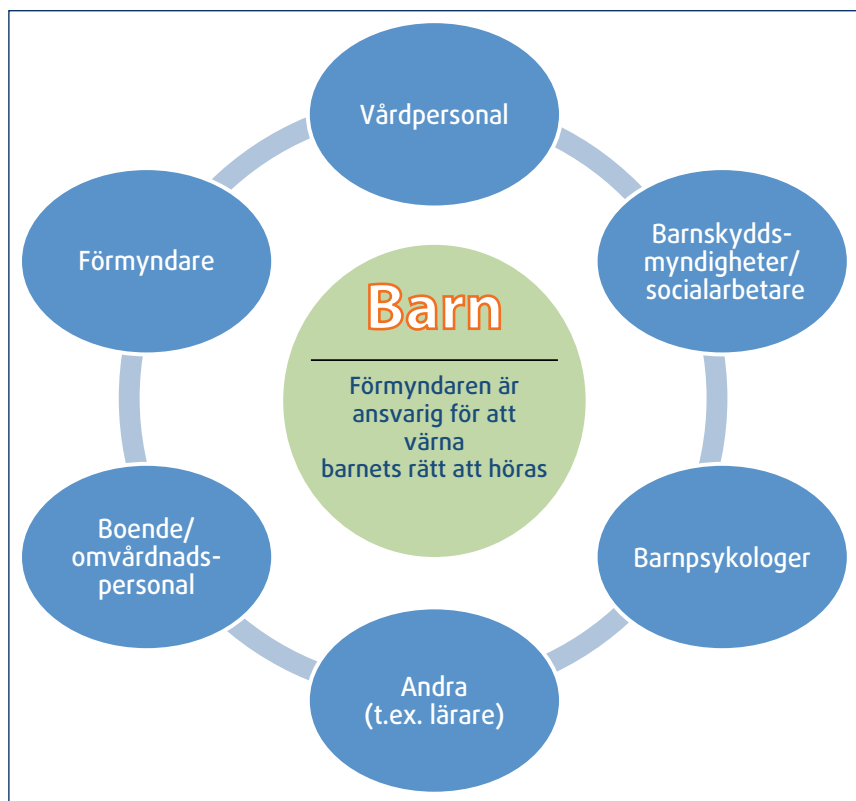
Behovsbedömningen bör utföras av en sektorsövergripande grupp i samarbete med förmyndaren och tillsammans med andra deltagare, inklusive sjukvårdspersonal, barnpsykologer och omsorgsarbetare. Baserat på behovsbedömningen bör förmyndaren sedan utarbeta en individuell plan för barnet.

I rekommendation CM/Rec (2007)9 om livsprojekt för ensamkommande flyktingbarn ger Europarådets ministerkommitté medlemsstaterna vägledning om individuella omvårdnadsplaner. Målet för livsprojekten är att barnen ska integreras i samhället, att de ska utvecklas på det personliga och kulturella planet och att deras behov av inkvartering, hälsa, grund- och yrkesutbildning och sysselsättning ska mötas.

Källa: Europarådets ministerkommitté, Rec (2007)9, av den 12 juli 2007

Planen bör ta hänsyn till eventuella traumatiska händelser som barnet kan ha utsatts för. Barnets åsikter bör tillmätas vederbörlig betydelse. Barnet bör delta i utarbetandet av planen, i förhållande till sin ålder och mognad. Det är förmyndarens uppgift att göra det lättare för barnet att delta genom att förse barnet med relevant information, låta barnet komma till tals och se till att dess åsikter tillmätts vederbörlig betydelse. I vilket fall som helst bör förmyndaren diskutera planen med barnet och inhämta dess godkännande. En mängd olika aktörer måste delta (se figur 11).

Figur 11: Behovsbedömningen och förmyndarens roll

Källa: FRA, 2014

Även om bedömningen av ett barns behov måste börja så snart en förmyndare har utsetts bör barnets individuella plan inte utarbetas förrän förmyndaren har fått en god bild av barnets behov och önskemål. Planen bör regelbundet ses över och justeras.

En individuell plan bör åtminstone innehålla följande:

- Boendearrangemang.
- Säkerhets- och skyddsåtgärder.
- Förhållandet till föräldrarna.
- Social och psykologisk rådgivning och tillgång till psyksjukvård.
- Tillgång till hälsovård och läkarbehandling.
- Juridisk rådgivning och juridiskt ombud.
- Utbildning, inklusive språkutbildning.
- Migrationsstatus och behov av internationellt skydd.

6.3. Hjälpa barnet att upprätthålla familjebanden

Familjen är samhällets grundläggande enhet och den naturliga miljön för familjemedlemmarnas utveckling och välbefinnande. Detta gäller särskilt barn. Barnets rätt till familjeliv bör respekteras. Att förhindra att barn skiljs från sina föräldrar och att bevara familjen som enhet är viktiga inslag i varje system för att skydda barn. Om ett barn skiljs från sina föräldrar har det rätt att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkt kontakt med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa (**artikel 9.3 i barnkonventionen**).

Barn som fallit offer för människohandel kan ha skilts från sina föräldrar innan människohandeln ägde rum, dvs. på grund av migration, eller på grund av själva människohandeln.

Förmyndare som sätter barnets bästa i främsta rummet bör, när barnet så önskar, hjälpa barnet att spåra upp sina föräldrar och upprätta eller upprätthålla kontakten med familjemedlemmar. Innan insatser för att återupprätta kontakten görs bör institutionerna göra en bedömning av föräldrarnas förmåga att utöva föräldraansvaret, så att man garanterar att föräldrarna inte utsätter barnet för fara och att föräldrarna inte var inblandade i den inledande handeln med barnet.

Att spåra upp familjen är ett viktigt led i förmyndarens strävan efter att finna en varaktig lösning. Detta arbete bör göras oavsett eventuella bedömningar av om barnet ska återvända till hemlandet.

Checklista: Vad förmyndaren kan göra i samband med familjeuppspårning

- ✓ Så snabbt som möjligt efter identifieringen, och med barnets samtycke, uppmuntra att familjen spåras.
- ✓ Notera att familjen *inte* bör spåras (och kontakten med familjen inte återupprättas) om det finns starka skäl att misstänka att återupprättandet av familjebanden kan utsätta barnet eller familjemedlemmar för fara.
- ✓ Baserat på varje barns enskilda situation, hjälpa barnet att spåra familjen och/eller upprätta och återupprätta kommunikationen och banden med barnets familj när detta anses vara för barnets bästa.
- ✓ Samarbeta med ländernas offentliga myndigheter och eventuellt även be om hjälp från relevanta organisationer och myndigheter, t.ex. Internationella organisationen för migration eller Röda korset.
- ✓ Efter att ha spårat upp familjen, och innan familjen återförenas och barnet återvänder, se till att en riskbedömning görs för att bedöma om föräldrarna och/eller andra familjemedlemmar är lämpliga att ta hand om barnet och företräda dess intressen.
- ✓ Agera med barnets bästa för ögonen och respektera eventuella lagkrav vid alla insatser som görs för att spåra eller återförena familjer.

6.4. Godtagbar levnadsstandard, inklusive lämpligt boende och materiellt bistånd

I artikel 27 i [barnkonventionen](#) anges följande: "Konventionsstaterna erkänner rätten för varje barn till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling." I konventionen åläggs medlemsstaterna att garantera barnets välbefinnande och ge barnet den omvårdnad och det stöd som behövs. Detta gäller alla barn som har berövats sin familjemiljö, inklusive ensamkommande barn, och särskilt de barn som har utsatts för övergrepp (artiklarna 19 och 20 i barnkonventionen). I artikel 24 i [EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna](#) anges dessutom att barn har rätt till det skydd och den omvårdnad som behövs för deras välfärd.

Den omvårdnad och det stöd som ges måste respektera barnets kulturella identitet, ursprung, kön och ålder. Omvårdnaden och stödet bör inte utsätta barnet för fara. Dessutom bör barn med särskilda behov ges lämpligt extrastöd, t.ex. barn med en funktionsnedsättning eller barn som lider av ett svårt trauma.

Direktivet om människohandel (2011/36/EU) och brottsofferdirektivet (2012/29/EU) innehåller flera bestämmelser om rätten till bistånd och stöd för offer för människohandel, inklusive barnbrottsoffer. På samma sätt åläggs EU-länderna i direktivet om mottagningsvillkor (2013/33/EU) och skyddsgrundsdirektivet (2011/95/EU) att ge ensamkommande barn det stöd de behöver, inklusive tillgång till boende. Stöd till barn som fallit offer för människohandel omfattar tillgång till lämpligt och skyddat boende för att hjälpa barnet att återhämta sig från människohandeln. Även om det inte är förmyndarens uppgift att se till att barnet får tillgång till boende bör förmyndaren vara delaktig i processen och vidta en rad åtgärder.

För mer information, se resolution 64/142 från FN:s generalförsamling (2010), Riktlinjer för alternativ omvårdnad av barn (*Guidelines for the alternative care of children*), av den 24 februari 2010, A/RES/64/142, s. 19, som finns på www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf

Checklista: Vad förmyndaren kan göra i samband med boende och materiellt bistånd

- ✓ Kontrollera att boendet är lämpligt för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling. Förmyndaren bör rapportera alla problem som bör diskuteras med de som tillhandahåller boendet. När det är lämpligt bör kulturella medlare involveras och rådfrågas.
- ✓ Informera barnet om hans eller hennes rättigheter och skyldigheter när det gäller boendet och se till att barnet är medvetet om dessa rättigheter och hur det gör för att inge klagomål.
- ✓ Se till att barnet informeras om vilka rättigheter och skyldigheter personalen och vårdgivarna på boendena har, och att barnet kan skilja mellan sin roll och skyldigheter och förmyndarens roll och skyldigheter.
- ✓ Främja barnets tillgång till fritidsaktiviteter, inklusive lek och rekreation i förhållande till barnets ålder, mognad och intressen. Aktiviteterna bör erbjudas på boendet eller vid behov på den ort där boendet är beläget, och bör sträva efter att underlätta barnets kommunikation och interaktion med sina jämnåriga och lokalsamhället.

För att säkerställa att boendeförhållandena är godtagbara ska förmyndaren besöka barnet där han eller hon bor och i förtrolighet diskutera boendeförhållandena med barnet. Förmyndaren bör följa upp alla anklagelser om kränkning av, klagomål om eller konstaterad överträdelse av barnets rättigheter.

6.5. Hälso- och sjukvård

I FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 13 ges omfattande vägledning om hur man skyddar barn mot alla former av våld.

I artikel 24 i **barnkonventionen** anges att alla barn har rätt att åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa, och i artikel 39 anges att konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga

åtgärder för att främja fysisk och psykisk rehabilitering samt social återanpassning av ett barn som utsatts för någon form av vanvård. Rehabiliteringen och återanpassningen ska äga rum i en miljö som befrämjar barnets hälsa, självrespekt och värdighet.

I **direktivet om människohandel** (2011/36/EU) uppmärksammas (**i artikel 11**) brottsoffers utsatthet. I direktivet anges att alla offer för människohandel har rätt till nödvändig sjukvård, inklusive psykologiskt stöd. Enligt artikel 19 i **direktivet om mottagningsvillkor** (2013/33/EU) har asylsökande rätt till nödvändig hälso- och sjukvård medan personer med flyktingstatus och subsidiärt skyddsbehövande enligt artikel 30 i **skyddsgrundsdirektivet** (2011/95/EU) har samma rätt till hälso- och sjukvård som landets egna medborgare.

Barn som fallit offer för människohandel kan lida av ett svårt fysiskt eller psykologiskt trauma, depression eller annan psykisk ohälsa, inklusive posttraumatisk stress, till följd av tidigare övergrepp. Detta gäller särskilt offer där människohandeln utfördes av en person som de litade på.

Särskild hänsyn bör tas till sådana hälso- och sjukvårdsproblem som är könsspecifika eller har ett samband med den form av utnyttjande som barnet utsatts för, t.ex.

- frågor om reproduktiv hälsa för flickor som är brottsoffer,
- frivillig provtagning och konfidentiell rådgivning om överförbara sjukdomar för barn som utsatts för människohandel i syfte att utnyttjas sexuellt,
- narkotika- och/eller alkoholmissbruk.

Förmyndarens uppgift är att ge barnen relevant information, underlätta barnens tillgång till läkarvård och ge stöd när viktiga beslut ska fattas.

Checklista: Vad förmyndaren kan göra i samband med hälso- och sjukvård

- ✓ Se till att barnbrottsoffer tilldelas det hälsovårdskort eller annat dokument som ger barnet rätt till hälso- och sjukvård.
- ✓ Hänvisa barnet till relevant sjukvårdstjänst, boka tider, följa med barnet, se till att barnet håller reda på sina bokade tider och efterkontroller och se till att barnet förstår den information som ges.
- ✓ När det är relevant göra vårdgivaren uppmärksam på behovet av lämplig och barnvänlig information till barnet på ett språk som han eller hon förstår.
- ✓ För barnets räkning ge sitt samtycke till att undersökningar eller behandlingar inleds när detta krävs enligt den nationella lagstiftningen, eller hjälpa barnet att ge sådant samtycke.
- ✓ Se till att barnet inte behöver göra onödiga läkarundersökningar.
- ✓ Se till att en specialist bedömer barnets psykosociala behov och, vid behov, påbörjar behandling.
- ✓ Begära att vårdgivare fäster särskild vikt vid könsaspekter och kulturella aspekter, t.ex. genom att låta flickor undersökas av en kvinnlig läkare om de föredrar det, eller genom att se till att den mat som serveras under en sjukhusvistelse är lämplig sett till barnets kultur.
- ✓ Underlätta tillgång till adekvata tolktjänster.

När barn har utsatts för människohandel bör särskild hänsyn tas till deras behov av psykologiskt stöd och tillgång till rehabilitering. Förmyndarna måste se till att barnet får lämplig vård och behandling och har tillgång till psykvård. Förmyndarna bör stödja barnen under terapin, och respektera alla medicinsk-etiska regler.

Barn med funktionsnedsättning behöver särskilt skydd (**artikel 23 i barnkonventionen**). Funktionsnedsättningen kan bero på att barnet utnyttjats och utsatts för människohandel, men en funktionsnedsättning kan även vara en faktor som ökar risken att utsättas för människohandel. Förmyndarna och alla andra aktörer som deltar i identifieringen och skyddandet av brottsoffer bör ta hänsyn till den särskilda situation som barn med funktionsnedsättning befinner sig i. Stödverksamheter för brottsoffer och barnskyddsorgan bör garantera att barn med funktionsnedsättning ges adekvat stöd. I förekommande fall bör särskilt stöd ges genom samarbete med andra specialiserade organ och organisationer.

6.6. Utbildning

Alla barns rätt till utbildning anges i **artikel 28 i barnkonventionen**. I EU:s stadga för grundläggande rättigheter (artikel 14) anges också att alla har rätt till utbildning. I **artikel 14** i direktivet om människohandel (2011/36/EU) anges uttryckligen att barn som fallit offer för människohandel har rätt till utbildning och samma sak anges i EU:s asylregelverk (direktivet om mottagningsvillkor (2013/33/EU), artikel 14, och skyddsgrundsdirektivet (2011/95/EU), artikel 27). EU-länderna bör överväga att låta alla barns rätt till utbildning sträcka sig längre än den obligatoriska skolåldern och omfatta mer än bestämmelserna om obligatorisk skolgång.

Alla barn bör garanteras tillgång till yrkesutbildning och fortbildning. FRA:s forskning har visat att många barn är intresserade av sådana kurser men att de sällan har möjlighet att delta. Sådana kurser skulle kunna vara särskilt användbara för tredjelandsmedborgare som kanske återvänder till sina ursprungsländer så småningom.

Källa: FRA (2010), FRA:s jämförande rapport om ensamkommande asylsökande barn i EU:s medlemsstater (Separated, asylum-seeking children in European Union Member States, Comparative report), som finns på http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf

Skolinskrivning bör ske efter en eventuell återhämtningsperiod för barnet och i samråd med barnet. Barn bör vid behov få tillgång till språkkurser.

Förmyndare bör samla in information om barnets tidigare utbildningshistorik, ge barnet lämplig information om de utbildningsmöjligheter och utbildningsprogram som finns och sedan, i samråd med barnet, utarbeta en personlig utbildningsplan. Denna plan bör ingå i en större individuell plan som upprättats för barnet.

Förmyndaren bör se till att barnet får allt psykologiskt stöd och utbildningsstöd som behövs för att integreras i skolmiljön och för att övervinna eventuella inlärningssvårigheter till följd av posttraumatisk stress eller en längre tids skolfrånvaro.

Checklista: Vad förmyndaren kan göra på utbildningsområdet

- ✓ Vidta alla åtgärder som krävs för att registrera och skriva in barnet i en skola eller på en utbildningsinstitution, baserat på utbildningsplanen.
- ✓ Ha täta kontakter med skolans personal och begära information om barnets framsteg och hur han eller hon uppför sig i skolan.
- ✓ Gå på skolmöten och föräldramöten.
- ✓ Diskutera utmaningar och problem med barnets lärare.
- ✓ Rådfråga barnet i frågor som rör hans eller hennes utbildningsplan och eventuella utmaningar som barnet har och vid behov tillsammans med andra organisationer se till att barnet får det stöd det behöver, t.ex. frivilligorganisationer som ger språkkurser eller stödundervisning.

7. Göra det lättare för barn att delta

Barnets rätt att höras och få sina åsikter tillmätta vederbörlig betydelse anges i **artikel 12 i barnkonventionen**. Iakttagandet av principen om barnets bästa innebär att myndigheterna alltid måste ta hänsyn till barnets åsikter när de fattar beslut som rör barnet.

Som den person som är ansvarig för att tillgodose barnets bästa måste förmyndaren hjälpa barnet att delta i alla beslutsprocesser som rör barnet och se till att de beslutsfattande myndigheterna iaktar barnets rätt att höras och att barnets åsikter tillmäts vederbörlig betydelse.

Vid behov ska förmyndaren föra barnets talan och förmedla barnets åsikter. Förmyndaren måste därför systematiskt samråda med barnet.

För att göra barnet mer delaktigt bör förmyndaren hjälpa barnet att bilda sig en egen uppfattning i olika frågor. Detta bör ske genom att barnet informeras om alla relevanta aspekter av dessa frågor, och med hänsyn till barnets ålder och mognad.

Hur bör barnet informeras?

Förmyndaren bör hålla barnet informerat om hans eller hennes rättigheter och om de förfaranden som barnet eventuellt kommer att delta i. Dessutom måste förmyndaren ge barnet lämplig vägledning om hur han eller hon ska utöva sina rättigheter enligt barnkonventionen, inklusive sin rätt att höras. Detta bör göras på ett sätt som är förenligt med barnets utvecklingsförmåga.

Lovande metoder

Ta hjälp av kulturella medlare

Den italienska kommunen Neapel upprättade 2007 ett särskilt register över lärarvolontärer med olika kulturell och etnisk bakgrund som var villiga att fungera som kulturella och språkliga medlare. Användningen av kulturella och språkliga medlare är till stor hjälp för förmyndarna i deras arbete och bidrar till barnens sociala integration.

Källa: FRA-forskning (2013)

Förmyndarens samtal med barnet ska ske i förtrolighet (se även inledningen till del II).

För att kunna delta på lämpligt sätt måste barnet ha fått tillräckligt med information. Detta är en förutsättning för att

- fullgöra barnets rätt att delta fullt ut i alla förfaranden och beslutsprocesser och att få komma till tals och få sina åsikter tillmätta vederbörlig betydelse,
- garantera att barnets bästa tillgodoses,
- främja barnets välbefinnande,
- skapa en tillitsfull relation med barnet som bygger på ömsesidig förståelse och respekt.

I sin allmänna kommentar nr 12 ger FN:s barnrättskommitté vägledning om hur man i praktiken bör göra för att iaktta barnets rätt att höras.

Informationen bör tillhandahållas på ett barnvänligt sätt. För att vara effektiv bör informationen ges muntligen och/eller skriftligen, beroende på vad som

är lämpligast. Informationen bör ges på ett språk som barnet förstår och ta hänsyn till barnets ålder, mognad och utvecklingsförmåga. Förmyndaren bör se till att barnet förstår och kan komma ihåg den information som ges. När barnet informeras bör hänsyn även tas till köns- och kulturaspekter. Användningen av kulturella medlare kan vara ett ovärderligt stöd och bör uppmuntras.

Europeiska kommissionen har utarbetat dokumentet *EU-rättigheter för offer för människohandel*. I detta ges en överblick över dessa rättigheter utifrån EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, EU-direktiv, rambeslut och rättspraxis från Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna. Dokumentet publicerades 2013 och finns på alla EU-språk.

För barn som fallit offer för människohandel föreskrivs brottsoffrens rätt till information i direktivet om människohandel (2011/36/EU) och brottsofferdirektivet (2012/29/EU). I brottsofferdirektivet (2012/29/EU) **(artikel 4.1)** anges att alla brottsoffer utan onödigt dröjsmål ska erbjudas information från och med den första kontakten med en behörig myndighet (såsom polis eller rättsliga myndigheter). För att vara effektiv bör informationen tillhandahållas på ett språk som brottsoffret förstår (**brottsofferdirektivet (2012/29/EU) artikel 3.1 och 3.2**). I EU-lagstiftningen finns en omfattande förteckning över vilken information som brottsoffer, inklusive barn som fallit offer för människohandel, bör få (**brottsofferdirektivet (2012/29/EU) artikel 4.1**).

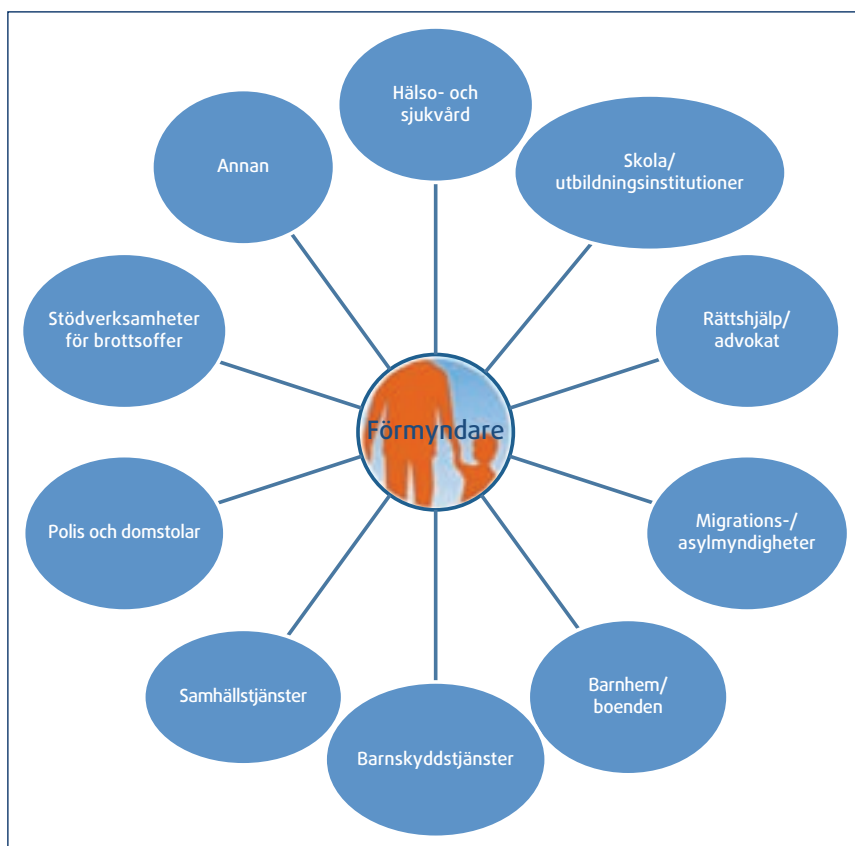
När det gäller människohandel måste förmyndare, liksom yrkesutövare som arbetar med barnbrottsoffer, fullt ut respektera barnets rätt att höras och de bör tänka på att människohandlaren fortfarande kan ha inflytande över barnet. Det är nödvändigt att skaffa sig förståelse för i vilken omfattning människohandlaren fortfarande kontrollerar barnet psykologiskt eller på annat sätt. I sådana fall kan det behövas objektiva expertråd som kan placera barnets vittnesuppgifter i en lämplig kontext, för att på så sätt se till att barnet får den säkerhet och det skydd det behöver.

8. Fungera som en länk mellan barnet och andra

För att fullgöra sin uppgift att se till att barnets juridiska, sociala, hälsomässiga, psykologiska, materiella och utbildningsmässiga behov möts måste förmyndaren agera som en länk mellan barnet och de särskilda organ och enskilda personer som ansvarar för den dagliga omvårdnad som barnet behöver. Förmyndaren måste dessutom respektera, och argumentera för, barnets rätt att höras och underlätta barnets deltagande i alla beslut som rör barnet.

Förmyndaren ersätter de biologiska föräldrarna eller andra personer som har föräldraansvar. Han eller hon är barnets referensperson och fungerar som en länk mellan barnet och de specialister som ger barnet omvårdnad och bistånd. Förmyndaren bör underlätta barnets kontakt och kommunikation med andra yrkesutövare och kontrollera deras verksamhet för att se till att de tjänster som tillhandahålls tillgodoser barnets bästa. Figur 12 visar vilka typer av aktörer som förmyndaren bör interagera med.

Figur 12: Förmyndaren som länk mellan olika aktörer

Källa: FRA, 2014

Lovande metoder

Identifiera en varaktig lösning: förmyndarens roll

Enligt belgisk rätt ska förmyndaren lämna in ett skriftligt yttrande till myndigheterna om en varaktig lösning som tillgodoser barnets bästa. Förmyndaren ska dessutom meddela alla förändringar av barnets situation som kan påverka den varaktiga lösningen till avdelningen för minderåriga vid migrationsmyndighetens direktorat för inresa och vistelse.

Migrationsmyndigheterna har sista ordet men förmyndarna kan överklaga deras beslut om de anser att besluten strider mot barnets bästa.

Källa: Belgien, cirkulär av den 15 september 2005, i kraft sedan den 7 oktober 2005, och lagen om förmyndarskap av den 24 december 2002, i kraft sedan den 29 januari 2004

9. Hjälpa till att identifiera en varaktig lösning för att tillgodose barnets bästa

Detta kapitel tar upp ensamkommande barn som befinner sig utanför sitt ursprungsland. Förutom att möta barnets omedelbara behov måste man också ha en långsiktig plan för varje barn som ges omvårdnad. För ensamkommande barn som befinner sig utanför sitt ursprungsland innebär en långsiktig plan att man måste finna en "varaktig lösning" som tillgodoser barnets bästa. Exempel på varaktiga lösningar är lokal integrering i ursprungslandet, återintegrering i barnets ursprungsland och placering hos anhöriga i ett tredjeland. Om ett barn befinner sig utanför sitt ursprungsland och dess familjemedlemmar fortfarande befinner sig i hemlandet måste man avgöra om det bästa för barnet är att återvända till sina föräldrar eller att integreras i värdlandssamhället.

I direktivet om människohandel (2011/36/EU) anges (**skäl 23**) följande:

"Man bör så snabbt som möjligt fatta beslut om framtiden för varje ensamkommande brottsoffer som är barn i syfte att finna varaktiga lösningar utifrån en individuell bedömning av vad som är barnets bästa, vilket bör komma i främsta rummet. En varaktig lösning kan vara återsändande och återintegrering till ursprungslandet eller återvändandelandet, integrering i värdlandet, beviljande av internationell status eller av annan status i enlighet med medlemsstaternas nationella lagstiftning."

I artikel 14.1 i direktivet om människohandel (2011/36/EU) betonas dessutom, i linje med artiklarna 3 och 12 i barnkonventionen, principen om barns deltagande och det anges att respektive myndighet "i syfte att finna en varaktig lösning för barnet [bör beakta] barnets synpunkter, behov och problem".

Närmare vägledning om hur man finner en varaktig lösning för ett ensamkommande barn som befinner sig utanför sitt ursprungsland ges i punkterna 79–94 i FN:s barnrättskommittés (2005) allmänna kommentar nr 6, *Behandlingen av ensamkommande barn och barn som har skilts från föräldrarna utanför ursprungslandet*, av den 1 september 2005, CRC/GC/2005/6, som finns på www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/allmanna-kommentarer/

En varaktig lösning bör säkerställa att barnets rättigheter skyddas i framtiden. En sådan lösning bör ta hänsyn till barnets omedelbara behov, men även ta hänsyn till den framtida utvecklingen. En nyckelaspekt är att se till att barnet kan utvecklas till en vuxen individ i en miljö där hans eller hennes rättigheter enligt barnkonventionen skyddas. Det måste också vara en miljö som skyddar honom eller henne från att lida allvarlig skada eller

utsättas för förföljelse. Ett beslut eller en plan som bara innebär att barnet får stöd tills det fyller 18 år är inte en varaktig lösning. På samma sätt är det olämpligt att fördröja ett beslut om barnets rätt till internationellt skydd till efter det att barnet har fyllt 18 år.

Beslut om varaktiga lösningar får stora konsekvenser för barnet. Beslutsprocessen bör därför omgärdas av lämpliga skyddsmekanismer, och besluten bör fattas av en sektorsövergripande grupp med företrädare för alla relevanta myndigheter. Dessutom bör barnets åsikter tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

I en sådan process ingår att väga olika faktorer mot varandra, på det sätt som angavs

i **kapitel 5**. Detta kallas ofta att "fastställa barnets bästa". Skälen till beslutet måste anges och själva beslutet måste dokumenteras i barnets akt.

Att respektera barnets rätt att uttrycka sina åsikter och garantera att det får ett lämpligt juridiskt ombud är två viktiga skyddsmekanismer som anges i den allmänna kommentaren nr 14 (2013) om bedömning och fastställande av vad som utgör barnets bästa. I kommentaren anges följande: "Att kommunicera med barn för att underlätta meningsfullt barndeltagande och identifiera barnets bästa är en väsentlig del av processen. I denna kommunikation bör det ingå att upplysa barnen om processen och möjliga hållbara lösningar och tjänster, liksom att samla in information från barn och efterfråga deras åsikter" (artikel 3.1).

Källa: FN:s barnrättskommitté (2013), allmän kommentar nr 14, om barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet, som finns på www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/allmanna-kommentarer/

Förmyndaren bör bidra till processen genom att se till att barnet får komma till tals och att hänsyn tas till barnets åsikter i linje med barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14.

När myndigheterna ska fastställa vad som utgör barnets bästa bör de alltid inhämta förmyndarens synpunkter och åsikt. På så sätt säkerställer man både att principen om barnets bästa

respekteras och att hänsyn tas till barnets åsikter i processen att finna en varaktig lösning. Förmyndarens ställning och roll i processen bör stärkas genom att denna aspekt tas upp i nationell lagstiftning eller officiella riktlinjer. Man bör fastställa att förmyndaren har rätt och är skyldig att överlämna en skriftlig rapport i frågan.

9.1. Repatriering och återvändande

Man bör i princip endast låta barnet återvända till ursprungslandet om detta är för barnets bästa. Återsändandet bör ske i enlighet med principen om *non-refoulement*, som förbjuder återsändande om barnet riskerar tortyr, förföljelse eller annan allvarlig skada.

I direktivet om människohandel (2011/36/EU) anges att om ett offer har utsatts för människohandel utanför sitt ursprungsland kan återsändande vara ett av alternativen, men inte det enda (skäl 23). I artikel 16.2 i direktivet anges att medlemsstaterna "ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att finna en varaktig lösning på grundval av en individuell bedömning av barnets bästa". I strategin för utrotande av människohandel anges dessutom (prioritering A, åtgärd 3, "Skydd av barn som fallit offer för människohandel") att medlemsstaterna bör "sörja för att barnen i fråga, i de fall då ett återvändande bedöms vara till barnets bästa, kan återvända på ett säkert och hållbart sätt till ursprungslandet, oavsett om det är inom eller utanför EU, och förhindra att de på nytt faller offer för människohandel".

I artikel 10 i återvändandedirektivet (2008/115/EG) anges att "innan ett beslut fattas om att utfärda ett beslut om återvändande beträffande ett ensamkommande barn, ska stöd av lämpliga organ som inte är verkställande myndighet beviljas med vederbörlig hänsyn till barnets bästa". Enligt detta direktiv måste ett ensamkommande barn dessutom överlämnas till en familjemedlem, en utsedd förmyndare eller en lämplig mottagningsenhet.

UNHCR:s riktlinjer om fastställande av barnets bästa (2008) och fälthandboken för genomförandet av riktlinjerna (2011) ger närmare vägledning till de ansvariga myndigheter och yrkesutövare som deltar i beslutsfattandet. I riktlinjerna förklaras hur principen om barnets bästa ska omsättas i praktiken när man identifierar och genomför varaktiga lösningar för ensamkommande barn.

Källa: UNHCR (2008), UNHCR:s riktlinjer om fastställande av barnets bästa (Guidelines on determining the best interests of the child), maj 2008, som finns på www.refworld.org/docid/48480c342.html, UNHCR och Internationella räddningskommittén (IRC) (2011), fälthandbok för genomförande av UNHCR:s riktlinjer om fastställande av barnets bästa (Field handbook for the implementation of UNHCR BID guidelines), som finns på www.refworld.org/pdfid/4e4a57d02.pdf

Barnrättskommittén räknar upp ett antal specifika kriterier som man alltid bör ta hänsyn till vid fastställandet av barnets bästa i samband med en bedömning av om det är möjligt för barnet att återvända.

Källa: FN:s barnrättskommitté (2005), allmän kommentar nr 6, Behandlingen av ensamkommande barn och barn som har skilts från föräldrarna utanför ursprungslandet, av den 1 september 2005, CRC/GC/2005/6, punkt 84

Generellt sett är det bäst för ett ensamkommande barn om det kan återvända till sin familj. Säkerhetskänslighet, inklusive risken för att på nytt utsättas för människohandel, kan dock väga tyngre än fördelarna med en **familjeåterförening**. För att fastställa om en familjeåterförening är det bästa för barnet måste olika faktorer bedömas och vägas mot varandra, inklusive barnets åsikter. De faktorer som ska vägas mot varandra förtecknas i [kapitel 5](#) om bedömning av vad som utgör ett barns bästa.

Om det efter att ha följt vederbörligt förfarande anses att en familjeåterförening i ursprungslandet är det som är bäst för barnet ska förmyndaren hjälpa barnet att **frivilligt återvända**. Efter att ha inhämtat barnets samtycke får förmyndaren upprätta direkt kontakt med barnets anhöriga och relevanta enheter i mottagningslandet och ursprungslandet för att förbereda barnets återvändande.

Endast ett fåtal EU-länder har gett förmyndaren en lagstadgad roll i processen för att finna en varaktig lösning. I de flesta medlemsstater har emellertid förmyndare, i sin egenskap av juridiskt ombud för barnet, rätt att överklaga ett beslut om återsändande, om de anser att detta inte är det bästa för barnet.

Källa: FRA 2014, FRA:s kommande rapport om barn som fallit offer för människohandel, där det ges en översikt över förmyndarskapssystemen i EU (Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union)

Förmyndaren bör vara den första kontaktpunkten för myndigheter som planerar att fatta ett **beslut om återsändande** av ett ensamkommande barn. De bör kontakta och samråda med förmyndaren, och ta vederbörlig hänsyn till hans eller hennes åsikter om vad som är bäst för barnet. För att fastställa om det är bäst för barnet att återvända eller inte bör man fastställa barnets bästa på det sätt som beskrivs ovan. Förmyndaren kan inleda processen genom att begära att de behöriga nationella myndigheterna ska inhämta och undersöka information från barnets ursprungsland.

Det är också viktigt att se till att de behöriga myndigheterna gör en familjebedömning och en social bedömning så att dessa kan ligga till grund för ett välgrundat beslut om huruvida repatriering och familjeåterförening verkligen är det bästa för barnet.

Checklista: Vad förmyndaren kan göra i samband med repatriering

- ✓ Kontakta de myndigheter som fattar ett beslut om återsändande och be dem samråda med förmyndaren.
- ✓ Utbyta slutsatser om varför ett återvändande är, eller inte är, det bästa för barnet och begära att vederbörlig hänsyn tas till barnets åsikter.
- ✓ Förespråka att ett barn bara återsänds till sitt ursprungsland om detta verkligen är det bästa för barnet.
- ✓ Förespråka frivilligt återvändande före tvångsåtersändande, och be om tid att förbereda barnet om ett återvändande anses vara det bästa för barnet.
- ✓ Begära att inget beslut om återvändande fattas förrän förmyndarens och barnets åsikter har beaktats.
- ✓ Om myndigheterna fattar ett beslut om återvändande mot förmyndarens vilja, begära en skriftlig förklaring till varför annan hänsyn väger tyngre än barnets bästa.
- ✓ Begära att verkställigheten av ett beslut om återvändande skjuts upp om inga andra myndigheter än de som verkställer återvändandet har deltagit i beslutsprocessen, i enlighet med artikel 10 i [återvändandedirektivet](#) (2008/115/EG).
- ✓ Om barnet ska återvända, men inte till familjemedlemmar, fördröja återsändandet tills alla förberedelser och konkreta arrangemang för omvårdnad och vårdansvar har slutförts.
- ✓ Övervaka utarbetandet och uppföljningen av en individuell återintegreringsplan före och efter återvändandet.
- ✓ Upplysa barnet om situationen i ursprungslandet vid hans eller hennes återvändande och förbereda honom eller henne inför återvändandet.
- ✓ Vid behov, och i samråd med barnet, följa med barnet när det återvänder eller se till att någon annan person som barnet litar på följer med och träffar familjen när de kommer fram.
- ✓ Främja inrättandet av en mekanism för att övervaka och få feedback om barnets situation efter återvändandet.
- ✓ Samarbeta med internationella organisationer som Internationella organisationen för migration eller andra institutioner som genomför frivilliga återvändande- och återintegreringsprogram.

9.2. Integrering i mottagningslandet

En annan tänkbar varaktig lösning för barnets bästa kan vara integrering i mottagningslandet, där barnet inte riskerar att utsättas för övergrepp och utnyttjas.

En sådan lösning måste innehålla en trygg övergång från barndomen till vuxenlivet. När integrering anses vara det bästa för barnet bör barnet beviljas permanent uppehållstillstånd. När barnet fyller 18 år, och därför inte längre har rätt till stöd och inkvartering eller tillstånd att vistas i landet, skyddar ett uppehållstillstånd dessutom barnet från att interneras, avvika eller utsättas för människohandelsnätverk.

Att enbart tillåta ett barn att stanna kvar i ett visst land tills det fyller 18 år är inte någon meningsfull eller varaktig lösning. En sådan lösning tar inte hänsyn till barnets framtida behov och saknar ett långsiktigt perspektiv. Den garanterar inte att barnets rättigheter skyddas under överskådlig framtid.

Om integrering i mottagningslandet är det bästa för barnet bör förmyndaren insistera på att hänsyn tas till barnets långsiktiga behov. De behöriga myndigheterna ska följaktligen se till att barnet har uppehållsstatus i det land som tillåter barnet att lagligen uppehålla sig i landet efter det att han eller hon har blivit myndig.

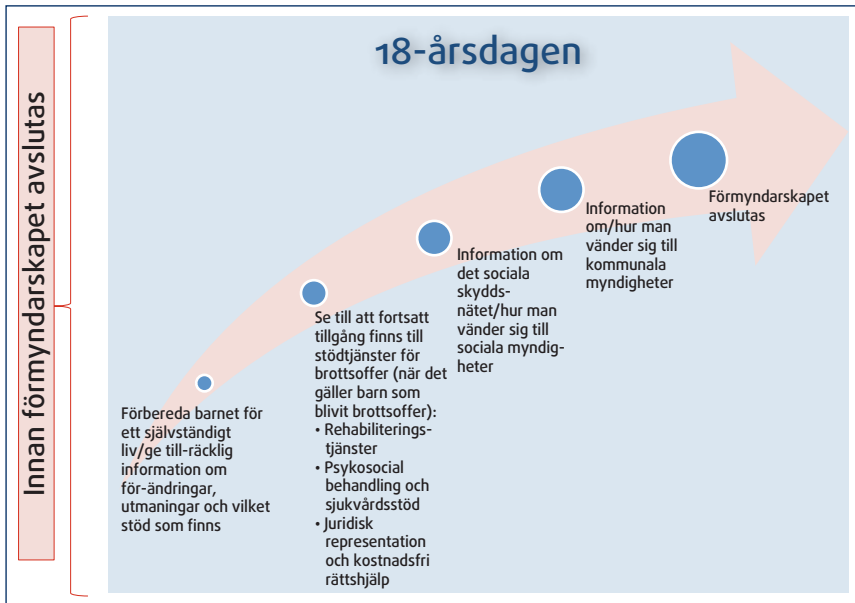
Förmyndaren bör stödja barnet på dess väg från att vara barn till att bli vuxen och förbereda honom eller henne på ett självständigt liv (figur 13, se även punkt 4.2).

Förmyndaren bör tillhandahålla lämplig och ärlig information och måste upplysa barnet om varje relevant förändring i uppehållsstatus, rättigheter och skyldigheter och skydds rättigheter.

Förmyndaren bör hänvisa barnet eller den unga vuxna personen till socialtjänsten, skapa länkar till samhällstjänster och rent allmänt hjälpa barnet att skapa sig ett socialt skydds nät som kan fungera som stöd för honom eller henne och underlätta en smidig övergång till ett självständigt liv.

Figur 13: Förbereda barnet på övergången från barndom till vuxenliv

Källa: FRA, 2014

När integrering i värdlandet är det bästa för barnet bör förmyndaren ge sitt fulla stöd till denna process, och framför allt ta hänsyn till frågor som utbildningsmöjligheter, tillgång till språk- och yrkesutbildningskurser, tillhandahållandet av hälso- och sjukvård och rehabilitering, sociala kontakter med och band till den lokala orten och dess invånare.

Förmyndaren bör utarbeta en individuell omvårdnadsplan i samarbete med barnet. Syftet bör vara att hjälpa barnet att utveckla sina förmågor och göra det möjligt för honom eller henne att stärka de färdigheter som krävs för att bli en självständig, ansvarsfull och aktiv samhällsmedborgare. Europarådet har lyft fram begreppet "livsprojekt", som ger bra vägledning i detta avseende. Livsprojekten strävar efter barnens sociala integrering, deras personliga och kulturella

"Om en minderårig som är involverad i sitt livsprojekt blir myndig och han eller hon visar ett starkt engagemang för sin grund- eller yrkesutbildning och en vilja att integreras i värdlandet, kan han eller hon få ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för att slutföra livsprojektet och för den tid som krävs för detta."

Källa: Europarådet, ministerkommittén (2007), ministerkommitténs rekommendation CM/Rec(2007)9 till medlemsstaterna om livsprojekt för ensamkommande flyktingbarn, av den 12 juli 2007, punkt 26, som finns på www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Source/Recommendations/Recommendation%20CM%20Rec_2007_9_en.pdf

utveckling samt att deras behov av inkvartering, hälsa, grund- och yrkesutbildning och sysselsättning ska tillgodoses.

De kort- och långsiktiga hälsoeffekterna av våld mot barn och vanvård av barn bör inte underskattas. Barn som fallit offer för människohandel och andra former av våld och övergrepp är särskilt utsatta. Hänsyn bör tas till detta och förmyndarna bör se till att barnen har tillgång till tillräckligt stöd och tillräcklig rehabilitering.

Förmyndaren bör tillhandahålla lämplig och ärlig information och hjälpa barnet att växa ifrån behovet av omvårdnad. Förmyndaren bör därför förespråka att unga vuxna vid behov ges fortsatt bistånd och stöd, på samma villkor som de unga vuxna som är medborgare i mottagningslandet.

10. Företräda och biträda barnet i rättsliga förfaranden

Barn som inte tas om hand av sina föräldrar kan vara inblandade i olika rättsliga förfaranden. I detta kapitel beskrivs de vanligaste förfarandena (med undantag av återvändandeförfaranden, som beskrivs i [punkt 9.1](#)). Förmyndaren fyller en viktig funktion i dessa förfaranden, oavsett om barnet har tilldelats ett särskilt juridiskt ombud eller inte.

Rent generellt ska förmyndaren

- upplysa barnet om hans eller hennes rätt till rättsligt bistånd och ett juridiskt ombud,
- se till att ett juridiskt ombud utses och kostnadsfritt rättsligt bistånd tillhandahålls när barnet har rätt till detta,
- övervaka det arbete som utförs av de yrkesutövare som ger rättsligt bistånd och fungerar som juridiska ombud,
- vid behov underlätta kommunikationen mellan barnet och dessa yrkesutövare, inklusive genom åtgärder för att se till att en kvalificerad tolk är närvarande,
- vid behov följa med barnet och aktivt delta i intervjuer och förhör med barnet.

Utöver dessa allmänna uppgifter kan förmyndaren, beroende på typ av förfarande och det enskilda barnets specifika situation, ibland även ha en mer framträdande roll. I följande punkter beskrivs förmyndarens uppgifter i vissa administrativa, civilrättsliga och straffrättsliga förfaranden (figur 14).

Figur 14: Företräda och biträda barnet i rättsliga förfaranden och säkerställa tillgång till rättsligt bistånd och juridisk rådgivning

10.1	Förfaranden för åldersbedömning
10.2	Förfaranden för uppehållstillstånd
10.3	Förfaranden för internationellt skydd
10.4	Ersättning
10.5	Civilrättsliga förfaranden
10.6	Straffrättsliga förfaranden
10.7	Polisutredningar

Källa: FRA, 2014

10.1. Åldersbedömning

I direktivet om människohandel (2011/36/EU) (**artikel 13.2**) anges att "om det råder osäkerhet om åldern på en person som har utsatts för människohandel och om det finns skäl att tro att personen är ett barn, ska medlemsstaterna säkerställa att denna person förutsätts vara ett barn så att personen erhåller omedelbar tillgång till hjälp, stöd och skydd".

Människohandlare kan ha försett offren med falska dokument eller kan ha instruerat barn som är brottsoffer att uppge att de är vuxna, eller sagt åt vuxna brottsoffer att uppge att de är barn. En åldersbedömning kan begäras av migrationsmyndigheter eller rättsliga myndigheter. Myndigheterna bör inte bara inleda en process för att fastställa ålder när de ifrågasätter den aktuella personens ålder, utan även när det finns skäl att misstänka att en person som presenterar sig som vuxen kan vara ett barnbrottsoffer.

EU:s asyllagstiftning innehåller vissa bestämmelser i samband med förfarandet för att bedöma ensamkommande barns ålder. I **artikel 25.5** i asylprövningsdirektivet

EASO konstaterar att det för närvarande inte finns någon metod för att fastställa en individs exakta ålder. De metoder som används för att bedöma ålder bör respektera de enskilda individerna och deras mänskliga värdighet. Vissa av de metoder som för närvarande används är för invasiva och inte tillräckligt tillförlitliga. Åldersbedömningar får stora konsekvenser, eftersom de kan leda till att ett barn behandlas som en vuxen, eller en vuxen som ett barn. EASO rekommenderar dessutom att en förmyndare eller ett juridiskt ombud utses innan en åldersbedömning inleds.

Källa: Europeiska stödkontoret för asylfrågor (2014), EASO:s åldersbedömningspraxis i Europa, som finns på <http://easo.europa.eu/wp-content/uploads/EASO-Age-assessment-practice-in-Europe.pdf>

anges att man om man hyser tvivel om en persons ålder ska utgå från att det rör sig om ett barn. En förutsättning för att kunna genomföra åldersbedömningen är att barnet och/eller hans eller hennes företrädare ger sitt samtycke (artikel 25.5 b i asylprövningsdirektivet).

Innan åldersbedömningen inleds bör en person med förmyndaruppgifter utses för den person som påstår sig vara ett barn. Beroende på omständigheterna kan denna person utföra uppgifterna tillfälligt eller vara en mer permanent

förmyndare. Personen bör förbereda barnet inför bedömningen och bör följa med och biträda barnet under hela processen.

Checklista: Vad förmyndaren kan göra i samband med åldersbedömning

- ✓ Kontrollera att det finns ett legitimt skäl för åldersbedömningen och begära att barn som är klart minderåriga inte ska utsättas för en sådan bedömning.
- ✓ Se till att barnet får all relevant information om förfarandet för att fastställa dess ålder, inklusive tydlig information om syftet, processen och eventuella konsekvenser. Informationen bör tillhandahållas på ett barnvänligt sätt och på ett språk som barnet förstår.
- ✓ Se till att åldersbedömningen utförs med barnets och förmyndarens samtycke.
- ✓ Kontrollera att åldersbedömningen utförs av oberoende yrkesutövare med lämplig sakkunskap som känner till barnets etniska och kulturella bakgrund och att bedömningen sker på ett säkert och barn- och genusmedvetet sätt med vederbörlig respekt för barnets värdighet.
- ✓ Om det fortfarande råder tvivel om barnets ålder efter åldersbedömningen, insistera på att personen i fråga ska betraktas som barn.
- ✓ Se till att resultatet av bedömningen förklaras för barnet på ett barnvänligt sätt och på ett språk som han eller hon förstår.

- ✓ Begära att resultatet av bedömningen överlämnas till förmyndaren och förs in i barnets akt.
- ✓ Tillsammans med barnet se över möjligheten att överklaga beslutet om åldersbedömning, i enlighet med nationell lagstiftning.
- ✓ Med barnets godkännande, närvara vid åldersbedömningen.

10.2. Förfaranden för uppehållstillstånd

Alla barn som fallit offer för människohandel och som inte har rätt att stanna i värdlandet har rätt till en **betänketid** under vilken de inte får utvisas, enligt **artikel 6** i **direktivet om uppehållstillstånd till offer för människohandel** (2004/81/EG) och **artikel 13** i **Europarådets konvention om bekämpande av människohandel**. Alla offer för människohandel har förbehållslöst och oavsett sin uppehållsstatus rätt till denna betänketid, som utformats för att ge dem tid att återhämta sig, undkomma människohandlarnas inflytande och fatta välgrundade beslut om vad de ska göra, dvs. om de ska eller inte ska samarbeta med de myndigheter som ansvarar för att väcka åtal mot människohandlarna (se även **direktivet om människohandel** (2011/36/EU), skäl 18).

Direktivet om uppehållstillstånd till offer för människohandel (2004/81/EG) gäller för alla tredjelandsmedborgare. Tillämpningen kan dock begränsas till att enbart gälla vuxna, vilket vissa medlemsstater har gjort. När direktivet tillämpas på barn måste medlemsstaterna respektera barnets bästa och, om tredjelandsmedborgaren är ett ensamkommande barn, bland annat vidta de åtgärder som krävs för att se till att barnet "omedelbart får en rättslig företrädare, vid behov även i straffrättsliga förfaranden i enlighet med den nationella lagstiftningen" (artikel 10 c).

I artikel 8 i **direktivet om uppehållstillstånd till offer för människohandel** (2004/81/EG) åläggs EU-länderna att utfärda **uppehållstillstånd** till offer för människohandel som samarbetar med myndigheterna, förutsatt att vissa villkor är uppfyllda. Uppehållstillståndet ska ha en giltighetstid på minst sex månader och kunna förnyas. **I artikel 14** i **Europarådets konvention om bekämpande av människohandel** anges att den behöriga myndigheten kan utfärda förnyelsebara uppehållstillstånd till offer om den anser att offrens vistelse är nödvändig på grund av deras personliga situation eller i brottsutredningssyfte. För barnbrottsoffer anges att uppehållstillstånd ska utfärdas utifrån barnets bästa och vid behov förnyas på samma villkor (artikel 14.2). I nationell lagstiftning kan det även finnas andra möjligheter att utfärda ett uppehållstillstånd till ett barn som fallit offer för människohandel.

Beslut om att bevilja en betänketid eller utfärda ett uppehållstillstånd fattas i regel av migrationsmyndigheterna. Besluten fattas ofta i samråd med de rättsliga myndigheterna

och/eller de myndigheter som ansvarar för sociala frågor. Förmyndaren bör ingripa och begära att migrationsmyndigheterna utfärdar ett uppehållstillstånd när denna möjlighet ges i nationell lagstiftning, och biträda barnet i samband med detta.

Checklista: Vad förmyndaren kan göra i samband med uppehållstillstånd

- ✓ Upplysa barnet om hans eller hennes uppehållsstatus och om vilka möjligheter barnet har att reglera sin vistelse.
- ✓ Kontrollera att ett barnbrottsoffer har fått tillräckligt med information på ett barnvänligt sätt, och på ett språk som han eller hon förstår, om sin rätt till betänketid och om möjligheten att beviljas uppehållstillstånd på grund av sin status som brottsoffer enligt EU-rätten och nationell rätt.
- ✓ Begära att ett juridiskt ombud tilldelas barnet för att ge barnet och förmyndaren råd och stöd i aktuella rättsliga förfaranden och frågor och företräda barnet, när så föreskrivs i nationell lagstiftning.
- ✓ Ansöka om betänketid och/eller uppehållstillstånd för barnet, vid behov med bistånd av ett juridiskt ombud.
- ✓ Följa med barnet och närvara under barnets förhör med migrationsmyndigheterna för att se till att barnets bästa beaktas, att barnet får komma till tals och att vederbörlig hänsyn tas till dess åsikter.
- ✓ Under hela processen bidra till att barnet har tillgång till fullgoda översättnings- och tolktjänster.

10.3. Internationellt skydd

Även om inte alla offer för människohandel behöver internationellt skydd kan vissa brottsoffer uppfylla kraven för att betecknas som flykting eller subsidiärt skyddsbehövande skyddsgrundsdirektivet (2011/95/EU).

Det juridiska ombud som krävs enligt EU:s asylregelverk utför en av de uppgifter som förmyndaren har enligt denna handbok, nämligen att företräda barnet i juridiska angelägenheter. Helst bör denna uppgift utföras av förmyndaren själv, om en sådan finns, eftersom förmyndaren i regel är den person som har störst kunskap om barnets situation. Med tanke på hur komplext asylförfarandet är bör förmyndaren be asylrättsexperten om hjälp, i enlighet med de nationella förfarandena för rättshjälp i asylärenden.

Enligt **artikel 25** i **asylprövningsdirektivet** (2013/32/EU) ska ett barn företrädas i asylärenden. Artikel 25 innehåller dessutom en allmän beskrivning av vad som ingår i en sådan företrädares uppgifter.

UNHCR har utfärdat **riktlinjer** om tillämpningen av artikel 1A.2 i 1951 års konvention och/eller 1967 års protokoll om den rättsliga ställningen för flyktingar som fallit offer för människohandel och personer som löper risk att falla offer för människohandel.

Källa: UNHCR, Riktlinjer om internationellt skydd nr 7: Tillämpningen av artikel 1A.2 i 1951 års konvention och/eller 1967 års protokoll om den rättsliga ställningen för flyktingar som fallit offer för människohandel och personer som löper risk att falla offer för människohandel, av den 7 april 2006, HCR/GIP/06/07, som finns på www.refworld.org/DOCID/53281A864.HTML

Checklista: Vad förmyndaren eller, i hans eller hennes ställe, det juridiska ombudet kan göra i asylärenden

- ✓ Upplysa barnet om hans eller hennes rätt att söka asyl.
- ✓ Lämna in en asylansökan för barnet, eller hjälpa barnet att lämna in en ansökan, om detta är för barnets bästa.
- ✓ Ta hjälp av en kvalificerad asyladvokat, om en sådan inte redan har utsetts, och vid behov följa vad denne gör.
- ✓ Underlätta kommunikationen mellan barnet och advokaten.
- ✓ Begära att barnet ges all relevant information om asylförfarandet och barnets uppgifter och skyldigheter på ett barnvänligt och åldersanpassat sätt.
- ✓ Begära skyddade mottagningsarrangemang för offret, som tar hänsyn till barnets särskilda behov, inklusive ett undantag från obligatoriska boenden när detta skulle utsätta barnet för fara.

- ✓ Följa med barnet till asylintervjuer och vid behov biträda advokaten.
- ✓ Bistå och förbereda barnet, känslomässigt och psykologiskt, på asylintervjun eller asylintervjuerna och vid behov låta barnet få ytterligare psykologisk rådgivning efter intervjun.
- ✓ Se till att barnet får komma till tals och att hans eller hennes åsikter tillmäts vederbörlig betydelse, samt företräda och argumentera för barnets bästa.
- ✓ Se till att barnet får tillgång till lämpliga översättningar och vid behov har tillgång till kostnadsfria tolktjänster.
- ✓ Se till att ett beslut om avslag av en asylansökan överklagas när detta är för barnets bästa, eventuellt med bistånd av en sakkunnig advokat.
- ✓ Diskutera asylbeslutet med barnet och förklara vad det betyder för barnets framtid. Vid behov, och i samråd med barnet, revidera barnets individuella plan i enlighet med beslutet. Säkerställa att förfarandena fortsätter när barnet fyller 18 år.

Ytterligare överväganden vid Dublinförfaranden

EU:s asylregelverk innehåller en mekanism (vanligtvis kallas Dublinförfarandet) för att fastställa vilket EU-land som ansvarar för prövningen av en ansökan om internationellt skydd.

Artikel 6 i **Dublinförordningen** (förordning (EU) nr 604/2013) rör barn. Enligt denna artikel ska barnets bästa vara en fråga av största vikt. Ensamkommande barn måste bistås av en företrädare som har de kvalifikationer och den sakkunskap som behövs för att säkerställa att barnets bästa beaktas i varje steg i Dublinförfarandet.

Checklista: Vad förmyndaren eller, i hans eller hennes ställe, det juridiska ombudet kan göra vid Dublinförfaranden

- ✓ Granska de relevanta dokumenten i barnets asylakt.
- ✓ Kontrollera att asylmyndigheterna har vidtagit alla skyddsåtgärder i Dublinförordningen för att skydda ensamkommande barn.
- ✓ Argumentera för att beslut ska ta hänsyn till familjens enhet, barnets välbefinnande och sociala utveckling, barnets säkerhet och barnets åsikter.

- ✓ Se till att barnet ges lämplig information och underlätta barnets deltagande i förfarandet.
- ✓ Underlätta kontakter med familjemedlemmar när barnet begär detta.
- ✓ Argumentera mot inskränkningar av friheten och begära mottagningsarrangemang som är säkra och tar hänsyn till barnets särskilda behov.
- ✓ Argumentera för att överföringar av barn till andra EU-länder ska utföras på ett barnvänligt sätt och följa med barnet när omständigheterna så kräver, eller argumentera för att en överföring endast ska genomföras om överföringen är för barnets bästa.

10.4. Ersättning

Enligt **artikel 17** i **direktivet om människohandel** (2011/36/EU) ska offer för människohandel ha tillgång till befintliga system för ersättning till brottsoffer för våldsbrott. I **artikel 15.2** i samma direktiv anges att barn som fallit offer för människohandel ofördröjligen ska ges tillgång till kostnadsfri juridisk rådgivning och till ett kostnadsfritt juridiskt ombud, bland annat för att kunna begära ersättning. I **artikel 4.1 e** i **brottsofferdirektivet** (2012/29/EU) anges dessutom att brottsoffer har rätt att vid den första kontakten med behörig myndighet få information om sin rätt till ersättning och hur och på vilka villkor de kan få ersättning.

Checklista: Vad förmyndaren kan göra i samband med ersättningsanspråk

- ✓ Informera barnet om hans eller hennes rätt att begära ersättning.
- ✓ Se till att barnet får juridisk rådgivning och råd om möjligheten att begära ersättning och de särskilda rättsliga förfaranden som krävs enligt nationell rätt.
- ✓ Om ett barn begär ersättning, biträda barnet under hela processen, inklusive genom att samla in den dokumentation som behövs och begära stöd från en kvalificerad advokat.
- ✓ Administrera de ersättningsbelopp som barnet tilldelas.
- ✓ Säkerställa att förfarandena fortsätter om barnet fyller 18 år under den tid förfarandena pågår.

10.5. Civilrättsliga förfaranden

Vid övergrepp mot och utnyttjande av barn, inklusive barnhandel, kan civilrättsliga förfaranden inledas om det av en bedömning av föräldrarna framgår att en eller båda föräldrarna är inblandade i övergreppen mot och/eller handeln med barnet. Sådana förfaranden avgör om föräldrarna bör fräntas rätten att utöva sitt föräldraansvar och om en förmyndare behöver utses.

Om ett barn har berövats sin familjemiljö kan relevanta barnskyddsmyndigheter, när återvändande eller familjeåterförening inte är något alternativ eller inte har bedömts vara för barnets bästa, dessutom inleda civilrättsliga förfaranden för att placera barnet på ett boende eller hos en fosterfamilj, för att främja integrering eller förhindra att barnet utsätts för fara. Förmyndare bör delta fullt ut och företräda barnets bästa i sådana förfaranden, se till att besluten slår vakt om barnets bästa, att hänsyn tas till barnets åsikter och att barnets åsikter tillmäts vederbörlig betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Checklista: Vad förmyndaren och/eller det juridiska ombudet kan göra inom ramen för civilrättsliga förfaranden

- ✓ Informera barnet om förfarandena och beslutsprocessen.
- ✓ Informera barnet om tillgängliga alternativ och förklara för barnet vad förfarandena kan leda till.
- ✓ Se till att barnet har tillgång till rättsligt bistånd.
- ✓ Se till att barnet ges möjlighet att utöva sin rätt att höras och att barnets åsikter tillmäts vederbörlig betydelse.
- ✓ Förbereda barnet inför förhör och intervjuer med relevanta myndigheter och bistå barnet under förfarandena.
- ✓ Främja barnets bästa under beslutsprocessen.
- ✓ I alla ärenden, se till att barnets bästa sätts i främsta rummet, att alla skyddsåtgärder har vidtagits och att barnets samtycke har inhämtats.
- ✓ Närvara vid regelbunden översyn av placeringsprocesserna.

10.6. Straffrättsliga förfaranden

[Brottsofferdirektivet](#) (2012/29/EU) innehåller flera bestämmelser om skydd för brottsoffer (se särskilt artikel 24). Skydd för barn som deltar i straffrättsliga förfaranden föreskrivs även i [direktivet om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn och](#)

sexuell exploatering av barn (2011/93/EU). Båda direktiven tillämpar de standarder som anges i Europarådets riktlinjer för ett barnvänligt rättsväsende (2010).

Människohandel är ett allvarligt brott. I direktivet om människohandel (2011/36/EU) anges därför en uppsättning bestämmelser för att skydda offer före, under och efter straffrättsliga förfaranden. Barn som fallit offer för människohandel kan vara tvungna att delta i straffrättsliga förfaranden. I så fall måste förmyndaren vara beredd att biträda barnet. Direktivet innehåller särskilda skyddsgarantier under brottsutredningar och straffrättsliga förfaranden. Dessa gäller offer för människohandel i allmänhet (**artikel 12**) och barn som är brottsoffer i synnerhet (**artikel 15**). I **artikel 8** i direktivet om människohandel (2011/36/EU) fastställs dessutom principen att brottsoffer inte ska straffas. I enlighet med denna princip ska medlemsstaterna

Europarådet antog 2010 riktlinjer för ett barnvänligt rättsväsende för att stärka barns tillgång till och behandling inom rättssystemet. De frågor som behandlas innefattar rätten till information och rätten att företrädas och delta, skydd av den personliga integriteten, trygghet, en sektorsövergripande arbetsmetod och utbildning, skyddsåtgärder i alla steg av förfarandena och frihetsberövande.

Europarådets riktlinjer för ett barnvänligt rättsväsende, antagna av Europarådets ministerkommitté den 17 november 2010, som finns på http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Source/GuidelinesChildFriendlyJustice_SV.pdf

”i överensstämmelse med de grundläggande principerna i sina rättssystem vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att de behöriga nationella myndigheterna har befogenhet att avstå från att lagföra eller straffa människohandelsoffer för deras deltagande i brottslig verksamhet som de har tvingats att begå som en direkt följd av att de utsatts för [människohandel]”.

Sådana bestämmelser är extra relevanta för barn som utsätts för människohandel med syfte att användas i brottslig verksamhet.

Vanligtvis tilldelar rättssystemet barnet en advokat som kan ge honom eller henne juridisk rådgivning och rättsligt bistånd. Det är förmyndarens uppgift att se till att barnet har tillgång till rättsligt bistånd i enlighet med nationell lagstiftning. Om ingen advokat utses bör förmyndaren be de behöriga myndigheterna att utse en.

Förmyndaren bör, i nära samarbete med den advokat som barnet har tilldelats, argumentera för att barnet fullt ut ska omfattas av de bestämmelser som anges i **direktivet om människohandel** (2011/36/EU) och/eller i nationell lagstiftning och insistera på att barnets rättigheter som brottsoffer skyddas, och även dess rättigheter som vittne i straffrättsliga förfaranden mot människohandlaren.

I straffrättsliga förfaranden är förmyndarens främsta uppgift att vara ett stöd för barnet, eftersom advokaten står för merparten av det rättsliga biståndet.

Checklista: Vad förmyndaren kan göra i samband med straffrättsliga förfaranden

- ✓ Se till att barnet har tillgång till lämpligt rättsligt bistånd, att en advokat utan dröjsmål utses för att ge barnet rättsligt bistånd och företräda barnet enligt det som föreskrivs i nationell lagstiftning.
- ✓ Hjälpa barnet att fatta välgrundade beslut om huruvida det ska delta och samarbeta i straffrättsliga förfaranden. Se till att barnbrottsoffret informeras om vilka säkerhets- och skyddsaspekter och risker som detta medför, och att barnet verkligen förstår vad dessa innebär, innan det fattar ett eventuellt beslut om att delta och vittna i straffrättsliga förfaranden mot de misstänkta människohandlarna.
- ✓ Se till att barnet är fullt medvetet om vilka rättigheter till bistånd och skydd som har som villkor att barnet är villigt att delta i straffrättsliga förfaranden, och vilka rättigheter som inte omfattas av sådana villkor, och att barnet har rätt att ompröva sitt beslut och samarbeta med rättssystemet längre fram.
- ✓ Uppmana barnbrottsoffret att använda sig av hela sin betänketid innan det fattar ett beslut i frågan, om detta är för barnets bästa.
- ✓ Hjälpa barnet att förstå all kommunikation som det mottar, inklusive kommunikation från det juridiska ombudet.
- ✓ Följa med barnet och delta vid alla intervjuer och förhör med honom eller henne.
- ✓ Förbereda barnet emotionellt och psykologiskt före intervjuer och förhör för att se till att han eller hon verkligen förstår hur förfarandena går till och vad resultatet innebär.
- ✓ Diskutera resultatet av förfaranden och domstolsbeslut med barnet och förklara vad de betyder för barnets särskilda situation och framtida alternativ och möjligheter.
- ✓ I samarbete med barnets juridiska ombud se till att barnet inte åtalas och/eller straffas för brottslig verksamhet som det har tvingats att begå som en direkt följd av att det har utnyttjats, i enlighet med artikel 8 i [direktivet om människohandel](#) (2011/36/EU).

Överlag bör förmyndaren sätta barnets bästa i främsta rummet under hela förfarandet och skydda barnets rättigheter, för att förhindra att barnet straffas dubbelt (sekundär viktisering). Förmyndaren bör därför samarbeta med det juridiska ombudet så att alla befintliga rätts-säkerhetsgarantier utnyttjas fullt ut.

”Förmyndaren bör ha rätt att vägra avlägga vittnesmål om barnet om han eller hon kallas att vittna. Förmyndare bör vägledas av principen om att de inte får ’skada’ det barn som de ansvarar för, varken genom sitt agerande eller genom beslut som de medverkar till att fatta för barnets räkning. Det är viktigt att polis och åklagarmyndigheter är medvetna om dessa bestämmelser och förstår att de inte får pressa förmyndaren att agera på ett sätt som han eller hon anser strider mot barnets bästa.”

Källa: UNICEF (2008), Vägledande handbok om skydd av rättigheterna för barn som fallit offer för människohandel i Europa (Reference guide on protecting the rights of child victims of trafficking in Europe), Genève, som finns på www.unicef.org/ceecis/UNICEF_Child_Trafficking_low.pdf

10.7. Polisutredningar

Polisutredningar som rör barn, t.ex. förhör, utfrågningar eller husrannsakingar, bör inte genomföras förrän barnet har tilldelats en förmyndare (även en tillfällig sådan) och en advokat eller annan kvalificerad jurist (när detta är lagstadgat). Detsamma bör gälla domstolars utredningar.

Vid alla tillfällen och närhelst ett barn kommer i kontakt med rättvisan och rättssystemet, inklusive genom polisutredningar, uppmanas EU-länderna att tillämpa *riktlinjerna för ett barnvänligt rättsväsende från Europarådets ministerkommitté* (2010).

Bilaga 1: Rättskällor

EU-instrument	
EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna	Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, EGT C 364, 18.12.2000, volym 43
Direktivet om mottagningsvillkor (2013/33/EU)	Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/33/EU av den 26 juni 2013 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd, EUT L 180, 29.6.2013, s. 96–116
Asylprövningsdirektivet (2013/32/EU)	Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/32/EU av den 26 juni 2013 om gemensamma förfaranden för att bevilja och återkalla internationellt skydd, EUT L 180, 29.6.2013, s. 60–95
Dublinförordningen (EU) nr 604/2013	Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 604/2013 av den 26 juni 2013 om kriterier och mekanismer för att avgöra vilken medlemsstat som har ansvaret för att pröva en ansökan om internationellt skydd som en tredjelandsmedborgare eller en statslös person har lämnat in i någon medlemsstat, EUT L 180, 29.6.2013, s. 31–59
Brottsofferdirektivet (2012/29/EU)	Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU av den 25 oktober 2012 om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF, EUT L 315, 14.11.2012, s. 57–73
Skyddsgrundsdirektivet (2011/95/EU)	Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU av den 13 december 2011 om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande, och för innehållet i det beviljade skyddet, EUT L 337, 20.12.2011, s. 9–26
Direktivet om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn och sexuell exploatering av barn (2011/93/EU)	Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93/EU av den 13 december 2011 om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi, och om ersättande av rådets rambeslut 2004/68/RIF, EUT L 335, 17.12.2011, s. 1–14
Direktivet om människohandel (2011/36/EU)	Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU av den 5 april 2011 om förebyggande och bekämpande av människohandel, om skydd av dess offer och om ersättande av rådets rambeslut 2002/629/RIF, EUT L 101, 15.4.2011, s. 1–11
Återvändandedirektivet (2008/115/EG)	Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/115/EG av den 16 december 2008 om gemensamma normer och förfaranden för återvändande av tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i medlemsstaterna, EUT L 348, 24.12.2008, s. 98–107
Bryssel II-förordningen	Rådets förordning (EG) nr 2116/2004 av den 2 december 2004 om ändring av förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldransvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 med avseende på fördrag med Heliga stolen, EUT L 367, 14.12.2004, s. 1–2
Direktivet om uppehållstillstånd till offer för människohandel (2004/81/EG)	Rådets direktiv 2004/81/EG av den 29 april 2004 om uppehållstillstånd till tredjelandsmedborgare som har fallit offer för människohandel eller som har fått hjälp till olaglig invandring och vilka samarbetar med de behöriga myndigheterna, EUT L 261, 6.8.2004, s. 19–23

Direktivet om fri rörlighet (2004/38/EG)	Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68 och om upphävande av direktiven 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG och 93/96/EEG, EUT L 158, 30.4.2004, s. 77-123
Internationella instrument	
FN:s konvention om barnets rättigheter	FN:s konvention om barnets rättigheter, Förenta nationerna, New York, av den 20 november 1989, Treaty Series, Vol. 1577, s. 3
Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel	Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel, Warszawa, 2005
1951 års flyktingkonvention	1951 års konvention om flyktingars rättsliga ställning, Förenta nationerna, Treaty Series, Vol. 189, s. 137
1993 års Haagkonvention	Konvention av den 29 maj 1993 om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner
1996 års Haagkonvention	Konvention av den 19 oktober 1996 om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldrans ansvar och åtgärder till skydd för barn
Andra icke-bindande instrument	
FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 6	FN:s barnrättskommitté, allmän kommentar nr 6, Behandlingen av ensamkommande barn och barn som har skilts från föräldrarna utanför ursprungslandet, av den 1 september 2005, CRC/GC/2005/6.
FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 12	FN:s barnrättskommitté, allmän kommentar nr 12, Barnets rätt att bli hörd, av den 1 juli 2009, CRC/C/GC/12
FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 13	FN:s barnrättskommitté, allmän kommentar nr 13, Barnets rätt till frihet från alla former av våld, av den 18 april 2011, CRC/C/GC/13
FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 14	FN:s barnrättskommitté, allmän kommentar nr 14, Barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet, av den 29 maj 2013, CRC/C/GC/14
Resolution 64/142 Riktlinjer för alternativt omvårdnad av barn	FN:s generalförsamling (2010), resolution 64/142, riktlinjer för alternativt omvårdnad av barn, av den 24 februari 2010, A/RES/64/142
Europarådets riktlinjer för ett barnvänligt rättsväsende	Europarådet, Riktlinjer från Europarådets ministerkommitté för ett barnvänligt rättsväsende, antagna av ministerkommittén den 17 november 2010 vid det 1098:e mötet med ministrarnas företrädare – redigerad version av den 31 maj 2011
Europarådet, livsprojekt för ensamkommande flyktingbarn	Europarådet, ministerkommittén (2007), ministerkommitténs rekommendation CM/Rec(2007)9 till medlemsstaterna om livsprojekt för ensamkommande flyktingbarn, av den 12 juli 2007

Bilaga 2: Litteratur i urval

Europarådet (2009), *Council of Europe's policy guidelines on integrated national strategies for the protection of children from violence*, Strasbourg, www.coe.int/t/dg3/children/News/Guidelines/Adoption_guidelines_en.asp.

Europarådet (2011), Europarådets parlamentariska församling, utskottet för migration, flyktingar och fördrivna personer, *Migrant Children: What rights at 18?*, (Report/Doc. 13505/av den 23 april 2014), <http://website-pace.net/documents/19863/168397/20140313-MigrantRights18-EN.pdf/ea190a6e-1794-4d30-b153-8c18dc95669f> <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20589&lang=en>.

Europarådet (2010), *Riktlinjer från Europarådets ministerkommitté för ett barnvänligt rättsväsende samt förklarande rapport*, antagna av Europarådets ministerkommitté den 17 november 2010, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Source/GuidelinesChildFriendlyJustice_SV.pdf.

Defence for Children – ECPAT Nederländerna (2011), *Core standards for guardians of separated children in Europe*, Leiden, <http://www.corestandardsforguardians.eu/>.

EASO (Europeiska stödkontoret för asylfrågor) (2014), *EASO age assessment practice in Europe*, <http://easo.europa.eu/wp-content/uploads/EASO-Age-assessment-practice-in-Europe.pdf>.

ENGI (European Network for Guardianship Institutions) (2011), *Care for unaccompanied minors: Minimum standards, risk factors and recommendations for practitioners*, Guardianship in practice, slutrapport, Utrecht, <http://engi.eu/about/documentation/>.

Europeiska kommissionen (2013), *Missing children in the European Union: Mapping, data collection and statistics*, Rotterdam, http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/missing_children_study_2013_en.pdf.

Europeiska kommissionen (2013), *The EU rights of victims of trafficking in human beings*, Luxemburg, Europeiska unionens publikationsbyrå (Publikationsbyrån), http://ec.europa.eu/anti-trafficking/EU-Policy/EU_rights_victims.

Europeiska kommissionen (2010), Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet och rådet. Handlingsplan för underåriga utan medföljande vuxen (2010–2014), av den 6 maj 2010, KOM(2010) 213/3, Bryssel, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0213:FIN:SV:PDF>.

Europeiska kommissionen (2012), *Rapport från kommissionen till rådet och Europaparlamentet, Delrapport om genomförandet av handlingsplanen för underåriga utan medföljande vuxen*, Bryssel, av den 28 september 2012, COM(2012) 554 final, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/docs/uam/uam_report_20120928_sv.pdf.

Förenta nationerna (2011), *Joint UN Commentary on the EU Directive – A Human Rights-Based Approach, Prevent Combat Protect Human Trafficking*, https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2011/UN_Commentary_EU_Trafficking_Directive_2011.pdf.

FRA (Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter) (2009), *Child trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices*, Luxemburg, Publikationsbyrån, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/529-Pub_Child_Trafficking_09_en.pdf.

FRA (2011), *Separated, asylum-seeking children in European Union Member States, Comparative report*, Luxemburg, Publikationsbyrån, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf.

Internationella organisationen för migration (IOM) (2007), *The IOM handbook on Direct Assistance for Victims of Trafficking*, Genève, Schweiz, http://publications.iom.int/bookstore/free/IOM_Handbook_Assistance.pdf.

Internationella rödakorskommittén (ICRC) (2004), *Inter-agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children*, Central Tracing Agency and Protection Division, Genève, Schweiz, http://www.unicef.org/violencestudy/pdf/IAG_UASCs.pdf.

Kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR) (2008), *Rekommenderade principer och riktlinjer om mänskliga rättigheter och människohandel: kommentar* http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Commentary_Human_Trafficking_en.pdf.

OSSE (Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa) (2004), *National Referral Mechanisms - Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons: A Practical Handbook*, Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), <http://www.osce.org/odihr/13967>.

UNICEF (FN:s barnfond) (2008), *Reference guide on protecting the rights of the child victims of trafficking in Europe*, Genève, www.unicef.org/ceecis/UNICEF_Child_Trafficking_low.pdf.

UNICEF (2008), *UNICEF Child Protection Strategy*, E/ICEF/2008/5/Rev.1, av den 20 maj 2008, www.unicef.org/protection/files/CP_Strategy_English.pdf.

UNICEF (2013), *Age assessment: a technical note* (av Smith, T., och Brownless, L.), New York, [http://www.unicef.org/protection/files/Age_Assessment_Note_final_version_\(English\).pdf](http://www.unicef.org/protection/files/Age_Assessment_Note_final_version_(English).pdf).

UNHCR (FN:s flyktingkommisariat) (2006), *Guidelines on international protection No. 7: The application of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees to Victims of Trafficking and Persons at Risk of Being Trafficked*, HCR/GIP/06/07, www.refworld.org/docid/443679fa4.html.

UNHCR (2008), *UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child*, maj 2008, www.refworld.org/docid/48480c342.html.

UNHCR och Europarådet (2014), *Unaccompanied and separated asylum-seeking and refugee children turning eighteen: What to celebrate?*, Strasbourg, Frankrike, www.refworld.org/DOCID/53281A864.HTML.

UNHCR och Internationella räddningskommittén (IMC) (2011), *Field handbook for the implementation of UNHCR BID Guidelines*, www.refworld.org/pdfid/4e4a57d02.pdf.

HUR HITTAR MAN EU:S PUBLIKATIONER?

Gratispublikationer

- Ett enskilt exemplar genom EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).
- Flera exemplar/affischer/kartor hos Europeiska unionens representationer (http://ec.europa.eu/represent_sv.htm), hos delegationer i länder utanför EU (http://eeas.europa.eu/delegations/index_sv.htm), genom att kontakta nätverket Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_sv.htm) eller ringa 00 800 6 7 8 9 10 11 (gratis inom hela EU) (*).

(*) Varken informationen eller samtalen kostar i regel något (men vissa operatörer, telefonkiosker och hotell kan ta betalt för samtalen).

Avgiftsbelagda publikationer

- Genom EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Syftet med *förmyndarskap för barn som inte tas om hand av sina föräldrar* är att stärka skyddet för dessa barn, och framför allt att möta de särskilda behoven hos barn som fallit offer för människohandel. I *EU:s strategi för att utrota människohandel 2012-2016* framhålls betydelsen av omfattande skyddssystem som sätter barnets bästa i främsta rummet. Ett robust förmyndarskapssystem är ett exempel på ett sådant system. Effektiva förmyndarskapssystem är viktiga för att förhindra övergrepp, vanvård och utnyttjande. Trots det varierar förmyndarnas kvalifikationer och kompetens mellan olika medlemsstater. Denna handbok publiceras gemensamt av Europeiska kommissionen och Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter. Syftet är att standardisera praxis och ge förmyndarna bättre möjligheter att hantera de särskilda behoven hos barn som fallit offer för människohandel. Handboken ger EU-länderna vägledning och rekommendationer om hur de kan stärka sina förmyndarskapssystem. I handboken anges även de grundläggande principerna för, utformningen av och förvaltningen av sådana system. Genom att främja en gemensam förståelse av de viktigaste inslagen i ett förmyndarskapssystem är förhoppningen att handboken ska förbättra villkoren för barn med förmyndare och främja respekten för deras grundläggande rättigheter.

FRA-EUROPEISKA UNIONENS BYRÅ FÖR GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETER

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wien – Österrike

Tfn +43 158030-0 – Fax +43 158030-699

fra.europa.eu – info@fra.europa.eu

[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)

[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)

twitter.com/EURightsAgency

ISBN 978-92-9239-957-3